

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

1

MİKAYIL MÜŞFİQ

Seçilmiş əsərləri

Mikayıl Müşfiqin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2008-ci ilin iyun ayında Azərbaycan şairi Mikayıl Müşfiqin (Mikayıl Mirzə Əbdülqadir oğlu İsmayılzadənin) anadan olmasının 100 illiyi tamam olur.

Mikayıl Müşfiqin yaradıcılığı XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının parlaq səhifələrindən birini təşkil edir. Ədəbi fikir tariximizə yenilikçi şair kimi daxil olmuş Müşfiq dövrün yüksək bədii dəyəərə malik, romantik ruhlu və dərin ictimai məzmunlu zəngin poeziyasını yaratmışdır.

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında böyük xidmətləri olan Mikayıl Müşfiqin 100 illik yubileyinin layiqincə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təklifləri nəzərə alınmaqla, Mikayıl Müşfiqin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 16 aprel 2007-ci il

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

1116
M97

MİKAYIL MÜŞFİQ

SEÇİLMİŞ
ƏSƏRLƏRİ

ÜÇ CILDDƏ
I CİLD

M.F. Akhundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

"AVRASİYA PRESS"
BAKİ-2008

244633

Tərtib edəni, redaktoru
və ön sözün müəllifi:

Gülhüseyn Hüseynoğlu

894.3611-dc22

AZE

Mikayıl Müşfiq. Seçilmiş əsərləri. Üç cildə. I cild. Bakı,
“Avrasiya press”, 2008, 244 səh.

XX əsr Azərbaycan romantik poeziyasının görkəmli nümayəndəsi M.Müşfiqin seçilmiş əsərlərindən ibarət bu üçcildliyinə onun yüksək bədii dəyərlərə söykənən əsərləri daxil edilmişdir.

ISBN 978-9952-442-05-2

© “AVRASIYA PRESS”, 2008

ÜRƏKLƏRDƏ YAŞAYAN ŞAİR

İllər külək yürüslü,
Qartal qanatlı illər.
Yaşayış yollarında
Yəhərli atlı illər.

Nə gözəl demisən! Nə tez gəlib-gedəndi illər! Nə tez!..
İllər illəri qovur. Ömrümüzdən gəlib-gedir bu illər, ömrümüzdən, əziz Müşfiq.

Yüz il! Heç kəs səni bu yaşda təsəvvür eləmək istəmir. Axı, sən heç otuz yaşına çatmamış həyata göz yummusan. Yaradıcılığının kamil, qızgın çağında “söz atı”nın, köhlən atının “göyün qatlarını titrətdiyi” bir zamanda, qollarını var gücünlə geniş açıb ana yurdunu, “dili diləkli Azərbaycan”ı, onun gur şlaləli dağlarını, zümzüməli, dərin dərələrini, xan Arazı, dəli Kürü, şiltaq Xəzəri, bərəkətli çölləri, ruh oxşayan yaşıllıqları, sadə, zəhmətsevər insanları, dost-aşnanı, qaragözlü, ürəyi sözlü gözəlləri bəğrına basıb daha gur səslə, daha sənətkarlıqla, daha incəliklə, emosionallıqla tərənnüm elədiyən bir vaxtda göz yummusan. Daha doğrusu yumdurublar.

Cahan dairəsi bir üzük kimi
Üstünün ən böyük gövhəri sənsən –

deyə ucadan-uca tərifi verdiyin üç yüz misralıq əsərində Stalinin cəlladları zorət yumdurublar.

İllər, siz nə tez keçirsiniz. Yox keçmirsiniz, uçursunuz. Bu uçan illər səni yüz yaşına çatdıracaq, əziz Müşfiq, yüz! Ancaq sən özündən asılı olmayan səbəblər üzündən bu yaşın cəmi-cümlətən 29 ilini yaşamısan. İyirmi doqquz. Namərd gülləsinin qurbanı olmusan! Günahın olmaya-olmaya. Amma sən necə də yaşamaq, yaşamaq, yaratmaq eşqilə yaşamaq istəyirdin. Qoymadılar. Mərdiməzarlar qoymadılar!

Nə etmək olardı, görünür yazıb yaratmağa sənün üçün cəmi-cümlətəni on iki il vaxt ayrılmışdı. İndi gərək sən elə yazıb-yaradaydın ki, bu az müddətdə necə bir şair olduğunu göstərəydin, sözünü xalqına çatdıraydın, xalqın sevimlisi olduğunu, sənə canından artıq istəyən elinə, obana bildirəydin. Bildirirdin də, əziz Müşfiq.

Mənim xəyalımda vardır hər zaman
Qartal təbiətli bir insan olmaq.
Səslənib, səslənib dağlar başında
Əsən küləklərlə həmzəban olmaq!

Olurdun da. Zirvələr ayaqların altında hamar yol kimi uzanır, uzanırdı... Sən əbədiyyət yoluna çıxmışdın. Əbədiyyət! Gedir, gedirdin. Fəqət qoymadılar. Mərdiməzarlar, "İldə xəsis canlarından bir söz çıxmayan" mərdiməzarlar kəsdilər yolunu. Qırdılar qol-qanadını. Amansızcasına qırdılar!

Mən gəncəm, bilirəm istiqbalım var,
Hələ bədr olmamış bir hilalım var.
Yelkənim açılır, qara yel əsmə,
Mənim bu dəryada bir sandalım var.

Bu ürəkdən gələn sözlərinə məhəl qoymadılar. Eşitmədilər səsinə, kəsdilər yolunu. Xalq düşməni kimi güllələtdilər sənə. Aman Allah!.. Sözü bax bir?! Halbuki sən xalq üçün ürəyini verməyə hazır vətənpərvər şair idin. Ölərdin, xalq sevgisindən üz döndərməzdin. Nə etmək olardı... Paxılların, gözü götürməyənlərin çox idi. Hazır idilər sənə böhtan atmağa, sənə ləkələməyə.

Yazmaram ürəyim sizi anmasa,
Sizin eşqinizlə alovlanmasa.
El kəsib qarşımı burdaca sordu:
Gözdən yaş çıxarmı ürək yanmasa?

Eşitmədilər ürəyinin dərinliyindən gələn bu sözləri. Eşitmək istəmədilər. Nahaqdan üzünə durdular. Verdilər güdazə sənə. "Bəyaz çöllər" şerində epiqrafın var:

Əgər su damənin tutdum, rəvan döndərdi üz məndən
Və gər güzgüdən umdum siddə, əksi-müddəə gördüm.

Füzuli

Xayır, məndən sular dönməz, təbiət pəncəm altında,
Baxıb ayinəyi-qəlbimdə əksi-aşına gördüm.

M.Müşfiq

Nə oldu bəs?! Qəlbinin ayinəsində gördüyün "aşınaların" üzünə durdular. Altısı birdən güdazə verdilər sənə. "Xalq düşməni" yaratdılar səndən. Yana-yana onların üzünə baxdın, baxdın, nə düşündün bu anda görəsən?! Allah bilir, Allah bilir.

Sən əsil şair doğulmuşdun. Zəngin hafizən vardı. Yazdıqların, oxuduqların, eşitdiklərin, hafizənə həkk olunurdu. Şeiri şeir dalınca dedikcə vəcdə gəlir, dinləyiciləri heyrətdə qoyurdun.

"Küləklərlə həmzəban olmaq" istəyən sən elə ilk kitabının adını "Küləklər" qoymuşdun. Axı, küləklər əsəndə yeni ab-hava gəlir, ruhumuzu oxşayır. Sənin "Küləklər" in də belə idi. Sevildi "Küləklər": Oxucuların ruhunu oxşadı, qəlblərini sərinlətdi. Bunu hiss edən, duyan sən rıqqətə gəldin. Kitab kitab dalınca çıxdı. Beş ildə – 1930-35-ci illər arasında beş kitabın oxucuların görüşünə tələsdə. Sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Paxılların isə az qalırdı ürəkləri dayansın. Nə edə bilərdi onlar. Çox düşündülər, daşındılar, axırda verdilər güdazə sənə. Qoydular xalqı sənsiz.

Mən həmişə düşünmüşəm, indi də elə düşünürəm o günü sənə atılan güllə eləcə xalqımızın qəlbinə atılmışdı.

Sən ən böyük sevgiyə, böyük hörmətə layiq olan bir şairsən. Xalqın sevgisindən, hörmətindən artıq nə ola bilər?! Sən bu sevgini, bu hörməti cəmi-cümlətəni on iki il ərzində yazdıqlarınla qazanmışdın, sevilmişdin.

Yarım əsrdən artıqdır ki, mən sənin barəndə, şeirlərinin gözəlliyi, axıcılığı, zənginliyi barədə xalqa danışır, danışırım.

Xalqımız səni çox sevir, Müşfiq, inan buna, şeirlərini tez əzbərləyir. Bunun mən şahidiyəm. Sənə həsr olunan yığıncaqlarda, şeir gecələrində görmüşəm, eşitmişəm şeirlərini məktəbli balalar necə gözəl, aramla əzbərdən deyir, dinləyicilərin ruhunu oxşayırlar. Uşaqlar da, cavanlar da, qocalar da əsərlərini necə də ürəkdən deyir. Sənin yaşadığını, ölməz, ölməyəcək bir şair kimi yaşadığını təsdiq edirlər. Bəli, məhz yaşadığını.

Şeirlərinin təsir gücü çox böyükdür. Onları söyləyənin də, dinləyənin də ruhunu yüksəldir, zövqünü oxşayır, düşüncələrinə qol-qanad verir. Əsl şeirin təsir gücü belədir. Sən məhz belə şeirlərin müəllifisən, mənim əziz Müşfiqim!

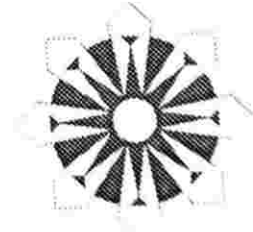
Şeirlərinin mövzu dairəsi çox genişdir sənin. Azadlıq, sevib-sevilmək, vətənpərvərlik, maarif, məktəb, müəllim kimi mövzular səni düşündürən mövzular olmuşdur.

Axı, sən özün də gözəl bir müəllim olmusan. Bakımızın gözəl məktəblərindən biri olan 18 saylı məktəbdə dərs demisən. Ədəbiyyatımızın incəliklərini balalarımıza öyrətmisən. Onların bədii zövqlərinin inkişafında əlindən gələni əsirgəməmişən. İndi həmin məktəb sənin adını daşıyır. Səninlə fəxr edir məktəbin şagirdləri – əziz balalar.

Sən yaşayırsan, əziz Müşfiq! Sənə zaval yoxdur. Paxılların sənə əziz canına qəsd etdirlərdə də sən ruhən bizimləsən. Hər an bizimləsən. Bizim Müşfiqimizsən. Səni hamı sevir, hamı əzizləyir. Sən buna layıqsən, Müşfiq. Layıqsən!

Gülhüseyn Hüseynoğlu

ŞEİRLƏR 1925-1937

KÖLGƏLİKLƏRDƏ

Gəzərək quytu qaranlıqları buldum bu gecə,
Yenə min dərd ilə axşamları sızlar gözəlim.
Sırma kakilləri gördükcə vuruldum bu gecə,
Yaşlı aylar kimi hicraninə ağlar gözəlim.

Acı qəmlərlə onun qəlbi sınıq, ruhu sınıq,
Ona rəhm eyləyən əllər hanı? Olmuşmu qırıq?!
Yaradan dərdini çəkməzmi sevinisin bu yazıq?
O dumanlarla tütən varlığa çağlar gözəlim.

Niyə gəlməz o mənim mənliyimin son gözəli?
Nə arar böylə siyah yerdə o məndən küsəli?!
Çıxaraq qəmli biyabanlara yalnız gözəli,
Pək qızarmış o bəyaz sinəyi dağlar gözəlim.

Uyma sən, nazlı mələk, söylüyürəm kölgəliyə,
Pozulursun, pozulursun, pozulursun bəlkə...
Buna şübhən, ələmin varsa, burax, həpsi ləkə,
Sana layiq olamaz qorxulu bağlar, gözəlim.

Ötdü yaz, soldu çiçək, inlədi bülbül, kələbək,
Nə durarsın, nə baxarsın, mələyim, inləyərək?
Titrəyirkən qoruluqlarda, sən ey qəmli mələk,
Yas tutar həp sana bir-bir uca dağlar, gözəlim.

سەدەگ تۆرکۆری

بەدەگ تۆرکۆری
دور مەدەگ تۆرکۆری
سەدەگ تۆرکۆری
دەگ تۆرکۆری

دور مەدەگ تۆرکۆری
سەدەگ تۆرکۆری
دەگ تۆرکۆری

دور مەدەگ تۆرکۆری
سەدەگ تۆرکۆری
دەگ تۆرکۆری

سەدەگ تۆرکۆری
دور مەدەگ تۆرکۆری
سەدەگ تۆرکۆری
دەگ تۆرکۆری

سەدەگ تۆرکۆری
دور مەدەگ تۆرکۆری
سەدەگ تۆرکۆری
دەگ تۆرکۆری

سەدەگ تۆرکۆری
دور مەدەگ تۆرکۆری
سەدەگ تۆرکۆری
دەگ تۆرکۆری

M.Müşfiqin əlyazması

1926

ÖLKƏM

Dünyamızı seyr etdim min dürlü həvəslərlə,
Gördüm coşuyor dillər pək nəşəli səslərlə,
Baxdım doludur yarlar şən qəlbili kəslərlə.
Pək şad olaraq güldüm abad olan ölkəmdə,
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

Baxdım ki, duman görməz yüksəkləri billuri,
İnsanları matəmsiz, istəkləri billuri,
Dağlar, ovalar gülşən, hər bir yeri billuri.
Hər şey gülüyor gördüm, pək şad olan ölkəmdə,
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

Qış getdi ölümlərlə, ölkəmdə bahar vardır,
Bağlarda gözəlliklər, şən qəhqəhələr vardır,
Sevdalı könüllərdə sevdikləri yar vardır.
Daim sevişirlər, bax, məzəd olan ölkəmdə,
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

Vicdanları pək şəffaf, insanları nurani,
Müşfiq, bilə bildinmi aləmdə şu dövranı?!
Qaplar yarın artıq sağ dünyaları ürfanı.
Hər yer güləcək nura mötəd olan ölkəmdə,
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

BİR GÜN

Yurdum acı rüzgarlara seyrəngah ikən dün,
Hər yerdə ölüm sisləri, qan izləri vardı.
Hər yerdə könüllər yanar, ağlardı bütün gün,
Göz yaşları çaylar kimi ölkəmdə coşardı.

Ellərdə bahar olsa bu yerlər boralarla,
Min dürlü sitəmlərlə, kədərnlərlə yanardı.
Solmuşdu könül bağçası bir vəhşi xəzanla,
Zülmət dolu anlar qara saətlərə yardı.

Bax şimdi, bu bir gün bizə bəxş etdi şəfəqdən
Doğmuş olan asudə, gözəl bir yeni məskən.
Bir gün bizi qurtardı əsarət qucağından,
Bir səs gəliyor iştə könüllər bucağından:

“Bir gün! Bizə buldunsa şu aləmdə səadət,
Hörmət sənə, hörmət sənə, hörmət sənə, hörmət!”

1927

ANA

Ana dedim, ürəyimə yanar odlar saçıldı,
Ana dedim, bir ürperiş hasil oldu canımda.
Ana dedim, qarşımda bir gözəl səhnə açıldı,
Ana dedim, fəqət onu görməz oldum yanımda.

Ana, ana!.. Bu kəlmənin vurğunuyam əzəldən,
Onu gözəl anlatamaz düşündüyüm satırlar.
Ana olmaz bizə hər bir “yavrum” deyən gözəldən,
Çünkü onun xilqətində ayrıca bir füsun var.

Başqa aləm yaşamadım böylə gözəl biçimdə,
Onu kimsə gözəlliyin cilvəsində yaratmış;
Ana, ana... çiçəkli bir fidandır ki, içimdə
Ta əzəldən kök salaraq, ürəyimdə boy atmış.

O fidanı bəzi vaxt istiyorum çəkərək,
Qoparayım ürəyimdən, fəqət onda varlığım
Sızıldarkən, sanki bir səs qopub incə və titrək
Bir lisanla söylüyor ki, mənə dəymə, yazığım!

Çünkü səni mən bəslədim, mən böyütdüm, oxşadım,
Söylədiyən sözlər ki var beşiyinin üstündə
Oxuduğum türkülərin kölgəsidir, övladım!
Mənə məxsus vərəqlər var hər kitabda, hər dində.

Nə doğru söz, yazıqlar ki, görməmişəm onu mən,
Diyorlar ki, Müşfiq, xəstə bir tifildin, ananı
Baban kimi soyuq əllər qucağına çəkərkən,
Yalnız acı fəğanların titrədirdi hər yanı.

İndi mənə hər kəs: – Anan, baban varmı? – söyləsə,
Diyorum ki, qapılmadan bir xülyaya, bir hissə: –
Olan olmuş, keçən keçmiş, indi mənə yaşadan
Bir müqəddəs, bir səmimi əməlim var, tapdığım.

İnandığım bir qiblə var, o da hər gün, hər zaman
Yorulmayan qollarımla düşünərək yaptığım
Bir aləmdir, bir aləm ki, səmaları qırqızıl,
Yüksəkləri, alçaqları, fəzaları qırqızıl!

XALI

İşçi qız, toxuduğun o divar xalısında
Heyran oldum ürəkdən işlədiyin sənətə,
Bir gözəllik əsəri verdin bəşəriyyətə.

Böyüklüyün çoxuna məchul ikən əvvəllər,
Vurduğun naxışların, qız, ən bahalısında
Meydana çıxdı bu gün səndəki böyük hünər.

Qabarlanan o incə, o nazik barmaqların
Birinin təəssüflə cəlb etsə nəzərini,
Alqışlar tutacaqdır o baxışın yerini.

İnan ki, qonaqların önünə çıxsa yarın,
Xalında rəngi-ruhu solmayan o ulduzlar,
Həm sənin, həm ölkənin göylərini yaldızlar.

Sən ey Şərqi əməkçi qızı, çırpın, qanadlan!
Bürüyəcək şöhrətin bu sənət meydanını,
Ola bilməz çəkdiyən zəhməti gözdən salan.

Birsən sənət yolunda candan keçən ərlərlə,
Meydana buraxdığın böylə şah əsərlərlə
Ucaldırsan ölkəmin şöhrətini, şanını.

AND

Köksüm sərhəddimdə bir çəlik sipər,
“Hazırım!” sözünü etmişəm əzbər.
Bir parça haqqıma toxunsan əgər,
Bağrına süngümü taxacağım mən.

Mən kimim? O böyük millətin oğlu,
Bir insan tutamaz keçdiyim yolu,
Hərbin göylərində yarın qorxulu
İldırımlar kimi çaxacağım mən.

Yarıncı hərbiniz mənə “vız gəlir”,
Əhəmiyyətsiz gəlir, zərərsiz gəlir,
Bax, arxamdan coşqun bir dəniz gəlir,
Sel olub dünyaya axacağım mən.

Bir qaynar atəşdir köksümdə iman,
Onun sönməsini etmərim güman.
Əzib mənliyini üzünə, düşman,
Qəhqəhələr çəkib baxacağım mən!

Süngüm qayalardır, qalxanım dağlar,
Yaxlaşma, dırnağım sinəni dağlar,
Səni oxşamasın əlvan otaqlar,
Onları od vurub yaxacağım mən.

HƏSRƏTLİ QARI

Qarabağ dağları döşündə bir yol,
Bir yol ki, upuzun, bir yol ki, qıvrıq,
Zümrüd ətəklərlə qapalı sağ, sol.

Ayrıcında yolun bir qarı durmuş,
Alnı düşüncəli, qolları sarıq,
Yetim baxışlarla boynunu burmuş.

Baxır nəvazişlə ulu dağlara,
Özündən ixtiyar, mutlu dağlara,
Çulğamış üzünü sirli bir hüzn.

Varlıq xəbərsizdir onun halından,
Günəşə ağ saçlı bürclər dalından
Əl atıb, üzünü açır gündüzün.

Bilinməz qəlbinin daşdıqları,
Yol çəkən gözlərlə bu məhzun qarı
Doğrudan, görəsən, kimləri gözlər?

Ey yolçu, ey çoban, ey havalı quş!
Sizi bəkləməkdən artıq yorulmuş
O qaynayan, axan diqqətli gözlər.

İştə bir araba gəlir uzaqdan
Müsəlsəl, qarışıq gurultulərlə.
Bir tunc əksi-səda qarşığı dağdan
Söyləyir: "Qarını, durma, xəbərlə!"

Yerində diksinib ixtiyar qadın,
Titrəyir, əsərək yarpaq vücudu.

Almaqçın üstünü bir köhnə yadın,
Bir fayton qarının önündə durdu.

Faytonda oturmuş yorğun nəfərlər
Bizim kənd və qəza işçiləridi.
Söylədilər: – Ana, nə var, nə xəbər?
Qadın yolçulara ruhunu gərdi.

Qovmaq istər kimi tutqun fikrini,
Bir kiprik çalaraq, başını silkdi.
Yolçular süzuncə biri-birini,
Qadın gözlərini onlara dikdi...

Könül dəftərini vərəqləyincə,
Saçıldı boşluğa xalis incilər.
Başından keçəni incədən-incə
Açdı yolçulara, dedi müxtəsər:

– Ay bala! On iki il bundan qabaq bir
İmansız ayrılıq mana qurdu dam.
Fələk dedikləri daş ürəkli pir,
Parlaq gündüzümü eylədi axşam.

O zaman bir oğlum ayrıldı məndən,
Oxumaq istəyib getdi Tiflisə.
Sanki ruhum uzaq düşdü bədəndən,
Qapıldı varlığım bir acı hissə.

Dedim getmə, bala, hənüz uşaqsın,
Dünyanın işini bilən tapılmaz;
İstərmisən göylər başımda çaksın?
İnsan olan bəndə hissə qapılmaz.

Beş sənə oxudun, kifayət edər,
Umudum sənədir, vaz keç səfərdən.
Mənə kim baxacaq? Olma dərbədən,
Nə qədər yalvarıb-yaxardımsa mən

Zərrəcə sözlərim etmədi təsir
Oğlumun döyünən ürəkciyinə.
Doğrudan analıq bir şey deyildir,
Cavan xatırına dəyməyib yenə,

Titrəyə-titrəyə söylədim: oğul!..
Get artıq, səfərin uğurlu olsun!
Tanrı niyazını eyləsin qəbul,
Yolun al yanaqlı güllərlə dolsun!

Mən onu canımdan artıq sevərdim,
Bir an düşərdisə gözümdən iraq,
Artardı həsrətim, artardı dərdim,
Hər zərrədən onu edərdim soraq.

Can bağında qüdsi bir ağac əkdim,
Nədənsə dadmadım bir şey barından.
Mən onu gözləmiş, gözləyəcəkdim
Yayın istisindən, qışın qarından.

Buraxdı Tiflisi, sonra, deyirlər,
Bir başqa dəryada yelkən açdı o.
Bir yavru quş kimi düşdü dərbədən,
Bilməm baş götürüb hara qaçdı o?

Bu ucsuz-bucaqsız ellərə sordum,
Sordum dənizlərə, coşdu dalğalar.

Salxım-salxım əsən yellərə sordum,
Gəzdirdim dərdimi diyarbədiyar.

İçimdə qüssədən bir xəzinə var,
Könlüm bir adadır qəm dəryasında.
Açmasam dərdimi kim bilir nə var,
Ömrümün qaranlıq macərəsində?

Könlüm dayanmadı, falçıya getdim,
Çəkdi dırnağıma qərib bir şəkil;
O şekli bir qədər tamaşa etdim,
Qarşımda bir xəyal olundu hasil.

Əvət, dırnağımda gördüm oğlumu,
Həp eyni paltarda, eyni biçimdə.
Derkən falçı mana: – Övladın bumu?
Bir ilan qıvrıldı sanki içimdə.

– Şahsuvar, Şahsuvar! – deyib ağladım,
İçimdə sızladı bir yanıq kaman.
Darğın sular kimi coşub çağladım,
Gözümdən od çıxdı, başımdan duman.

Şahsuvardan bir az kiçik oğlumu
Əsgəran davası aldı əlimdən.
O gündən ixtiyar xəstə könlümü
Dünyaya xoş baxan görməmişəm mən.

Sonra dava düşdü, çevrildi dünya,
Bunu məndən gözəl siz bilirsiniz.
Dəyişdi kökündən dağ, dəniz, qaya,
Dəyişdi hər qədəm, dəyişdi hər iz.

Biz qonşumuz olan ermənilərlə
Yaşardıq bir yerdə can-ciyər kibi.
Kim tapdı davaya bilməm vəsilə,
Bilməm “böyüklərin” nəydi mətləbi?!

Dağıldı ölkələr, talandı ellər,
Sənarlar oylağı tarımar oldu.
Qəm tərənnüm etdi sevdalı dillər,
Ellərin şənliyi xakisar oldu.

Bizim halımıza tutuldu göylər,
Buludlar belini büküb ağladı.
Qəlbimi yatağan duyğular kəsər
Zehnimdə gəzdikcə keçmişin yadı.

Hər duman bir ahı, hər səs hıçqırıq
O zaman ruhumuz gəlirkən dilə.
İndi yeddi sənə oldu ki, artıq
Qəlbimiz döyünür öz qaydasilə.

İndi, ey bu yoldan ötən yolçular!
Axı, burda mənim kimim, nəyim var?
İndi mən bu halda neyləyim, ey dost?
Qoy sizə dərdimi söyləyim, ey dost!

Derlər, Şahsuvarım gəlmiş yaxında,
Xoş günə çıxarmış onu ayrılıq.
Hər kəs öz keyfində, öz damağında,
Yerimdən oynadır məni ayrılıq.

Derlər, Şahsuvarım bir böyük kimi,
İşləyir Bakının mədənlərində.

Mənsə hicranını ağır yük kimi,
Çəkirəm ömrümün “rəhgüzərində”.

Hər gələndən onu soraqlayırkən,
İxtiyar canımdan bezgin çağımda.
Kəçən günlərimi varaqlayırkən,
Gülməyim də gəlir, ağlamağım da.

İndi bu göydəki buludlar kimi,
Qarşınızdan ötən bir rüzgar kimi,
O dilbər çay kimi burdan keçərkən,
Salamlar aparın oğluma məndən.

Söyləyin, yolunu sənin gözləyir
Həsətli gözlərlə dərdli bir qarı.
Həp sənə gözləyir, sənə özləyir
Qəlbini qərsiz çırpınışları!

Yolçular dedilər: – Qulaqlarımız
Yaxşı xəbərlərə açıqdır, ana!
Sifarişlərini yerli-yerində
Gedib çatdırırıq, yəqin, oğluna.

Dinləyib qarını incədən-incə,
Azacıq bir zaman söhbət etdilər...
Aradan bir xəfif rüzgar əsincə,
Getdilər, yolçular varıb getdilər.

– Yolçu yolda gərək! – deyə atlara
Deydi ilan kimi iti qamçılar.
Təkərlər torpağı cırmaqlayınca,
Gözlərdən itmişdi bizim ixtiyar.

İxtiyar gözlərdən itmişdi, ancaq
Yolçular da varıb getmişdi, ancaq
– Leyla, Leyla! – deyə ətrafa pəsdən
Bir çoban türküsü yayılmadadı...

Sanki ilham alıb varlıq bu səsdən,
Canlılar qəşş edib bayılmadadı,
Cansızlar uyqudan ayılmadadı,
ayılmadadı!..

DÜŞÜNCƏ

Günəş ipək tellərinin sarımtraq rəngini
Səhər çağı dalğa-dalğa hər tərəfə yayırkən,
Gətirirəm xəyalıma bir al bayraq rəngini.

Düşünərək derəm, bu da, əvət, bir sabah erkən
Bir dünyanın göylərində günəş kimi hər səhər
Parlayaraq ölkələrə sərpəcəkdir şəfəqlər.

Kiçik quşlar cəh-cəh vurub qonurkən ağaclara,
Hər bir nəğmə qardaşlaşmaq səsləridir sanıram.
Şən gecələr ay işığı düşürkən yamaclara,
Şuraların ellərdəki kölgəsini anıram.

Dilbər sular dalğasına dənizlərdə, göllərdə
Oxuyaram yeni həyat sevdası ilə çırpınan
Əskiliyə üsyan edən könülləri hər zaman.

Yorğun-argın karvan ilə səhralarda, çöllərdə,
Bəzi gecə yarı yolda qalanları dinlədim,
– Hankı şeydir yolçulara nicat verən? – söylədim.

Bir ağızdan dedilər ki, dan yeri, dan ulduzu!
Sordum, bundan gözəli yoxmu parlayanların?
Dalğalandı qarşımda o vaxt bu diyarın
Al bayrağa sığınmış könül açan ulduzu.

DÜDÜK SƏDALARI

Səhərlər uyar-uyuz üfüqlər bir xoş rəngə,
Tıxanır qulağımız sinirli bir ahəngə,
O zaman xəyalımız düdüklər coşmuş sanır.

Bir çılğın ürpərişlə bu hayqıran düdüklər,
Boynumuza həyatın ağır yükünü yüklər,
Nəhayət hər tərəfdə gediş-gəliş başlanır.

Toplaşır əməkçilər iş başına həvəslə,
– Üfüqlər bürünürkən fəcirdən bir kömləyə, –
Düdüklərin əmrini yerinə yetirməyə.

– Çağırınız bizləri kəsilməyən nəfəslə,
Düdüklər! Yorulmadan çağırınız bizləri,
Təqib edəcəyiz bir hərəkətlə sizləri.

Ey hər düdük ruhundan ruha axan sədalar,
Ürəklərdə şən əmək şamı yaxan sədalar,
Sizinlə makinanın düyünləri açılır.

Boruların ağzından qaçıb uzaqlaşınca,
Sürətli dalğalarla siz bizə yaxlaşınca,
İçimizə həyatın cilvələri saçılır.

Düdüklərin müsəlsəl uzun çağırışları,
Havada bu görünməz səslərin yarışları
Sayəsində çözüdür sükunətin bağları.

Bəzən təbəssümlərlə cilvələr bulursunuz,
Bəzən tutqun gözlərin şahidi olursunuz,
Ey düdük sədaları! Ey düdük sədaları!

DİLƏNÇİ

Sərt, soyuq bir qış gecəsi... Səma bəyaz, yer bəyaz.
Uğuldayan küləklərlə sarsılmada sokaklar.
Hər kimin ki, qanadı var çovğun olsa darılmaz,
Fəqət yenə bu soyuqdan qısılmada sokaklar.

Gələndə var, gedəndə var, mən də varam bu gecə
Təbiətin dəhşətləri titrədiyor ətrafı.
Bir bucaqda yorğun titrək əllərilə kəməncə
Çalan zəif bir ixtiyar inlədiyor ətrafı.

Yanımda bir yavrusu var, yorulmadan çalışır.
Kamançanın simlərindən qopan yanıq havalar
İncəldikcə hər kəs ondan acı bir həzz alıyor.

Yellər dəxi vəlvələli ötüyorkən bu yoldan,
Yavaş-yavaş səslərini dəyişdirib bir kədər,
Onlar dəxi uzaqlarda ağlıyorlar könüldən.

– Ey ixtiyar, sən ey zalım, məzlun dolu illərin
Ürəklərə kədər saçan, ələm verən töhfəsi!
Acı dolu, əzab dolu, zülüm dolu illərin
Mərhəmətsiz fırçalarla qaralanmış lövhəsi!

Sənin artıq vaxtın ötmüş,
Səni dövrən səfil etmiş.
Fəqət onu, o sevimli qızığızı,
Olma razı
Qış dondursun, günəş yaxsın.
Burax onun əllərini,
Burax onun hörülməmiş tellərini.

Qoy buraxsın
Oxuduğu yanıq, xəstə havaları.
Burax, bəri
Çağlıyorkən yurdumuzda yaşayışın selləri,
Bəlkə öpsün gözlərini səadət yəlləri.

1928

* * *

Mən əzilən bir sinifin hayqıran,
Hak bağıran sədasından yarandım.
Ölümlərin pəncəsində hiçqıran,
Məzlumların nəvasından yarandım.

İnsan oğlu, uzaqlaşma, gəl yakın;
Başqa yoldan alınmasın sorağın.
Bir günəşin, bir məsləkin, bir aşkın
Ən həqiqi mənasından yarandım.

Yeni aşkı, yeni zövqü yaratan,
Yeni dünya qurmaq üçün can atan,
Yeni sazın telləri çinlatan
Beynəlmiləl havasından yarandım.

BİR GÖRÜNÜŞ

Çıxmışam bir dağa, qarşımda Bakı
Qaynayır, çünki deyil ruha ilıq.
Çınlar hər yanda dərin bir səs-küy,
Duyulur hər küçədən bir çığlıq.

Hara baxsan, görəcəksən itilik,
Yaşayış çalxalanır bir su kibi.
Üzlər almazlı, baxışlarsa çəlik,
Nəşədir getdiyi yoldan tələbi.

Dün bu yerlərdəki karvan yerini
Ediyor yolçu tramvaylar əvəz;
Boğuyor ölgün azan səslərini
O ağızdan iti radyodakı səs.

Bir tərəfdən göyə qalxan hər ev
Gülüyor boynubükük külbələrə.
Sən də, şair, bu uçan aləmi sev!
Nəşəli gözlərini dikmə yerə!

Raylar üstündə gəzən atlara bak,
Sən də onlar kimi çap, dönmə geri!
Dala baxmaqda nə var? Çırpınaraq
Hər ufaq damla diyor: – Koş iləri!

Hələ qarşımda Xəzər çalxalanır,
Qıl nəzər, gör nə köpüklənməsi var!
Dalğalar sanki bəyaz quşlardır,
Dəniz üstündə qanadlanmışlar.

Üfünün altında xəfif bir yelkən,
Ah, bu bir incə xəyaldır, bir əməl.
Bir vapor səslənərək titrəkən
Qamçılar beynimi bir duyğulu əl.

Çıxmışam bir dağa, qarşımda Bakı
Qaynayır, çünki deyil ruha ilıq.
Çınlar hər yanda çəlik bir səs-küy,
Duyulur hər küçədən bir çığlıq.

QONAQ

Beynimdə uğuldayan qızıl rüzgar kibiydi
Dün gecə balkonumda rəqs edən on yaşlı yel.
Nə çılğındı, nə çapqın, nə də çox əsəbiydi,
Əsərkən mühitim havası oldu tel-tel.

Tanıram mən əskidən bu xoşsifət ruzgarı,
Sakın, müqəyyid ol ha, ona çocuqdur demə!
Səndən əvvəl gəzmiş o, dolaşdığı yolları,
Səndən əvvəl bulmuş o, çarə gizli dərdimə.

Ah, danışsam bu ruzgar yaranmışdır nələrdən,
Gərək çox iti olsun xəyalımın gözləri.
Gərək yaxşı dərs alıb qorxunc əfsanələrdən,
Nəql edəyim ta onun haqqındakı sözləri.

O gəzdi məclisində ixtiyar küləklərin,
Üç yüz illik bir dağı ovmaq üçün yerindən.
Qaynayaraq qəlbində yerdəki şimşəklərin,
Qurdu bir oynaq həyat qaynar əməllərindən.

Bu ruzgarın qırmızı ayaqları altına
Bəyaz, mavi ağaclar inci tökdü, əkildi.
Aldı bir dağılmayan xanımanı sırtına,
Yıxdı, sonra yerində günəşdən ev tikildi.

O gəzməyən bir diyar qalmamışdır, əmin ol,
Dodaqları oxşamış hər iqlimdə bir çiçək.
Vulkanların qaynayıb ürəklərində min yol,
Yolçulara paylamış qışda bir atəş ürək.

Bu gənc ruzgar on kərə olmuş evimdə mehman,
Keçmiş onunla daim söhbətimiz çox şirin.
Dün qapım çalınırkən anladım odur, haman
Çıxdım ansızın öpdüm onun yüngül əllərin.

Sonra əlinə aldı qonağım bir qızıl saz,
Qanadlandı, durmadı bilməm niçin yerində.
Qopdu dodaqlarından ürək açan bir avaz,
Dilləndirdi sazını teleqraf tellərində.

QIZIL ƏSGƏR

Qızıl əsgər. O çəliklər seli, ruzgarlı axın
Qızıl ölkəm, bu axındır iti, kəskin yarağın.
Qızıl əsgər. O səmalarda uçan şən qartal,
Onsuz olmaz bizim ellərdə nə şadlıq, nə cəlal.
Qızıl əsgər. O ürəklərdə həvəslər doğuran,
Sislərindən əbədi, düzgün əkslər doğuran.
Qızıl əsgər. O əmək yolçusu, çiğliqli uçuş,
Qarlı dağlarda durub məskən edən şahin quş.
Qızıl əsgər. Bu əmək ölkəsinin şah damarı,
Coşqun, əngin suların canlı, uçan dalğaları.
Qızıl əsgər. O şəfəqlər kimi parlaq süngün,
Gecələr bağına tez-gec batacaqdır bir gün.
Qızıl əsgər. O səadət seli nurani akın
Ləkəsiz qəlbi o, saz çöhrəli ölgün şarkın.

NİGAR

Eşq olsun o titrək baxışlarında
Açan çiçəklərə, açan güllərə.
Eşq olsun bu coşqun, gənc yaşlarında
Açdığı səmimi şirin dillərə.
Sənsən şeri mənə ilham edən, yar,
And olsun tapdığım varlığa, Nigar!

Mən səni gördükcə böylə sərabad,
Yorğun qanadlarım çırpınmaq istər.
Gəl keçən dəmləri etməyəlim yad,
Çalış varlığını aləmə göstər!
Sevincin üzündə olsun aşkar,
Gülsün bəslədiyən əməllər, Nigar!

Uf, andım keçmiş, yarıldı bağırim,
Çökdü gözlərimə süslü bir xəyal.
Qarıxdı hafızəm, qazandıqlarım
Oldu bir uçurum, bir dərin məlal.
Gördüm qadınlığı möhnət əsiri,
Köləlik əsiri, minnət əsiri.

Çevirdim üzümü bu günə baxdım,
Könlümə bir bahar nəşəsi doldu.
Ey Şərqi gözəli, üzünə baxdım,
Qəlbimə bir çocuq həvəsi doldu.
Gördüm qadınlığı kitab əsiri,
Ülviyyət əsiri, rübab əsiri.

Bu gün gülümsədi əsrlər boyu
Bir bulud ardında qaralmış üzün.

Bu gün buraxaraq çəhli, uyquyu,
Səsləndi qəlbində canlanan hüzn.
Sən atdın çarşafı, dərdin azaldı,
Bürünmək uğursuz keçmişə qaldı.

Deyirlər sənlib diləklərinə,
Zəhmətə məftunsan bir aşiq kimi.
Əmək bağçasının çiçəklərinə
Əllərin dolaşır sarmaşiq kimi.
Bəzən süzülərək gözlər, o gözlər
Yol çəkib uzaqdan nə xəyal özlər?

Doğrudur, şerimin ürəyində, yar,
Çırpınır hüznü, xəfif bir qanat.
Ey div addımlarla yüksələn diyar,
Fikrini xalqımın zövqilə parlat!
Çünki mən deyiləm yalnız müqəssir,
Məni dərdə salmış o köhnə əsr.

Qələm coşdu, sözüm qaldı ürəkdə;
Odur ki, şerimin dəyəri yoxdur.
Oxuyan gülərək, söyləyəcək də:
“Müşfiqdə şairlik əsəri yoxdur!”
Xoş gündür çıxalım üz-üzə, Nigar!
Sən nə söyləyirsən bu sözə, Nigar?!

RADİO

Gizli-gizli havanın raylarından aşaraq,
Düşüncə vadisindən qaçıb uzaqlaşaraq,
Qohum-qardaş bilməyib hər kəsə yaxlaşaraq
Hər yerdən xəbər verir
Allo, allo səsləri.
Əcəb cəlvə göstərir
Allo, allo səsləri.

Qıvrım qamçılar vurub dağlara, dənizlərə,
Bir xəbərlə yaxlaşıb uzaqlardan bizlərə,
Yolçuları toplayır bir yığnağa, bir yerə
Hər gün söhbət eyləyən
Allo, allo səsləri.
Hər şeyi tez bəlləyən
Allo, allo səsləri.

Ellər ayrı, ellərdə yaşayanlar da ayrı,
Xəbərsizkən çox işdən ölkələrin müxbiri,
Birləşib sayənizdə həp könül iqlimləri,
Çiçəklənir, allanır
Allo, allo səsləri.
Nəşələnir, hallanır
Allo, allo səsləri.

Nə yellər uğultusu nə vulkanlar nərəsi,
Nə xəyalı divlərin köpüklü yayqarası,
Qışqırıb bağırsanız kəsilmədən arası
Qiyamət eylərsiniz
Allo, allo səsləri.
Siz başqa bir nərsiniz
Allo, allo səsləri.

Səsinizə tay olmaz sizin keçdi-keçdidə,
Hər yerdə aş, orda baş olmuşsunuz get-gedə,
Bir torpağın, bir evin bütün sərgüzəşti də
İçinizdə saqlıdır
Allo, allo səsləri.
Doğrudan maraqlıdır
Allo, allo səsləri.

TORPAQ VƏ TRAKTOR

Qranit damarları, ey çəlik qanlı torpaq,
Paltarı sərt dəmirdən, əli qalxanlı torpaq,
Nə der sinəndə meydan sulayan, hayqıran div?

Der ki, mənim varlığım uyuşub yatan deyil,
Dişləri tez oynayan xış deyil, kotan deyil,
Köksünü bıçaqlayan, qollarını qıran div!

Gəl yeni cəlladını – bu nəri dinlə, torpaq,
Onun çıxardığı gur səsləri dinlə, torpaq,
Ayaq iti, baş yekə, saçlar buluddan siyah...

Möhtəşəm gövdəsilə keçərkən üzərindən,
Neçə neştər iz aldı qartlaşan içərindən,
Bizim div çınlatarkən qulaqlarında qah-qah?..

TOZANAQ

Yenə toz... aman, bu toz buludları nə istər
Bilməm səndən, ey Bakı, sən ey atəş diyarı!
Sən ey birdən dirçəlib, birdən boy atan şəhər,
Üzərindən qovsana bu iynəli ruzgarı!

Neçin sokaklarından yolçular ötən zaman
Saçlarını oxşamaz lətif əsən küləklər?
Neçin yanıq çöllərin bitirməmiş bir fidan?
Neçin sinəni öpməz gözü yaşlı çiçəklər?

O Dilbərin... qaşları altındakı güllər, ah,
Rəvamıdır bulansın zəhərli tozlarınla?
O bir yaz səhərindən daha şux olan nigar,
Rəvamıdır sıxılsın hər acı ruzgarınla?

Buna səbəb mənmiyəm, yoxsa keçmişin oğlu?
Yoxsa səni bu hala salmış qoca təbiət?
Bu söz düzmü, doğrumu? Bu əsrin mətin oğlu
Diyor: xayır, deyildir məndən uca təbiət!

Hər şey bu bir cüt qolun əsiriykən, neçin də
Bu günahı üstünə atalım təbiətin?!
İstəsəydi daima gül yarpaqlar içində,
Bəsləyərdi cismini o keçmiş cəmiyyətin.

Fəqət onlar yapmadı, əkmədilər bir ağac,
Bir bağ salınadılar heç qum dolu çöllərində;
Bir yetimin halını andıran bu ehtiyac
Təmin olunur ancaq bu günün əllərində.

Tozlanmış bir vərəmli kitab oxutdurmasın,
Hər tozanaq sinəndə yaşayan bu gənc elə.
İstəməm, o küləklər pəncərəmi vurmasın,
Sapsarı bir kölgənin qübarlı əllərilə!

Mən istərəm dörd yanın ormanlarla qapansın,
Nəfəs alıb verəsən göy yarpaqlar içində.
Mən istərəm gənc oğlun, mən istərəm gənc qızın
Gəzdikcə zövqə dalsın kölgə bağlar içində.

O zaman Vaqif kibi, saqrayan Nədim kibi,
Sayrıyaraq həvəslə kim eyləməz tərənnüm?
Onda hansı şairin hasil olmaz mətləbi
Ağacılıqlarda ellər eylədikcə təkəllüm?

Onda iki tərəfdən mənə təsir edərsən,
Onda iki eşq ilə qəlbimi titrədərsən,
Onda sinəndə bitmiş dalğalı otlarından,
Vərəqlərlə oxşanan qaynar zavodlarından
Alıb doyunca ilham,
Mən hər səhər, hər axşam,
Bağırarkən şerimi mən bar-bar üfüqlərə,
Onda göy saçlarını oxşayan dadlı yellər,
Deyil dəmir qanadlı, ipək qanadlı yellər
Bəstələyib şerimi qaçarlar üfüqlərə.

BİR LÖVHƏ

İştə səksən yaşında beli bükük bir qadın,
Aylar, illər bilmədən qırmış qolun, qanadın.
Zaman çəkmiş canına gözlərinin nurunu,
Ömrü almış əlindən qəlbinin sürurunu.
Vücudunun sonbahar yarpağından fərqi yox,
Dodağında bir gülüş, bir qaynayan şərq yox.
Çöhrəsində pərişan buludların var əksi,
Əllərində sərincik – bir məzar hədiyyəsi.
Əmmiş uzun illərin baharını, qışını,
Məclislərin bulunmuş nəşəsində, qəmində.
Bürümüş ən nəhayət kölgələr baxışını,
İndi gəzər xəyalı məzarlıq aləmində
O yenə yaşamaqdan bıqmamış, usanmamış,
O yorğun, o ziyasız, o qüvvəsiz, o qamış
Vücudilə yenə də ömür sürmək istiyor,
“Ah, nə olur bir az da gözlərim görsə!..” diyor.
Ey hənz gəncliyinin dəmlərini yaşayan,
Qəlbində gur dalğalı çağlayanlar daşıyan,
O səksən yaşlı qadın yaşamaq istiyorkən
Bilməm neçin həyatdan uzaqlaşmadasın sən?

PEDTEXNİKUM

Ömrün səfalətlərin dərin çuxurlarında
Ölgün vərəqlər kimi sürünən bir zamanda,
Dərs alıb bir çırpınan qartal qanadlı quşdan,
Çəkdi, çıxartdı mənə yığıldığım yoxuşdan.

O vaxt bir çocuqdu, sokaklardı məskənim,
Başdan-başa həyatım bir silinməz ləkəydi.
Kimsə bilməzdi sonum nə olacaqdır mənim,
Keçdiyim yollar bütün qazıqdı, təhlükəydi.

Toz-torpağın altımda buraxdığı izləri
Görənlər, sağalmayan bir yaradır sanırdı.
Quruyordu get-gedə ömrümün dənizləri,
Bir qaynaq həsrətilə gözlərim buianırdı.

Nazi-nemət içində bəslənən bəxtiyarlar
Sanki diyorlardı ki, yazıq, nəhayətin nə?
Qart daşları güldürən bu köhnə zəngin diyar
Hər baxışda ruhuma saplıyordı bir iynə.

Fəqət böylə qalmaq, bir ana şəfqətilə
Sən bu yetim varlığı qucaqladın, bəslədin.
Yeri-göyü titrədən bir şimşək qüvvətilə
Mənə bir dağ başından harayladın, səslədin.

Kim bilir ki, sayəndə kaç zavallı dərbəder
Xilas olmuş saydığım bu məchul acılardan.
Sən ey ürfan ocağı, sən olmasaydın əgər,
İnsan olurdumu bu gördüyün bəxtiyardan?

Söyləyiniz kimdir o, bir sıra arxasında,
Qarşısında bir kağız, sağ əlində bir qələm,
Xəyal dənizlərinin köpüklü dalğasında
Açan bəyaz gülləri dərmək istəyən adam?

Kimdir o dalğın çocuq, saçları pəncəsində
Bir saat ayrılmıyor can sıxan düşüncədən?
Nəçin nitqi kəsilmiş, qüvvət yoxdur səsində?
Bir böhran içində o, qıvrılıyor ya nədən?

O mənim, əvət mənim, əvət, ilk xəyallarım,
Çılpaq təsəvvürlərim bu bağçada göyərdi.
Bu bağçada çiçəklər açdı o dörd baharım,
Bu şənlik mənə yüksək insan namini verdi.

Ömrün səfalətlərin dərin çuxurlarında
Solğun vərəqlər kimi sürünən bir zamanda,
Dərs alıb bir çırpınan qartal qanadlı quşdan,
Çəkdi, çıxartdı mənə yığıldığım yoxuşdan!..

1929

KÜLƏKLƏR

Hər səhər, hər axşam, hər axşam, hər səhər
Çox zaman sərsəri küləklər bixəbər
Bir yaxın dost kimi qarımı döyərlər.
Küləklər, küləklər, bəstəkar küləklər,
Dünyanı dolaşan bəxtiyar küləklər!

Bəziniz qorxulu, bəziniz qorxusuz,
Bəziniz duyğulu, bəziniz duyğusuz,
Bəziniz uyqulu, bəziniz uyqusuz,
Küləklər, küləklər, ey sərin küləklər,
Sizdə var qoxusu hər yerin, küləklər!

Ey çilgün küləklər, nəşəniz daşarkən,
Bağların şəhindən mey sorub coşarkən,
Nalqıran dağları atlayıb aşarkən,
Məni də alınız uçayım dağlara,
Könlümdə nə varsa, açayım dağlara!

Gurlayın, ilhamım, sənətim gurlasın!
Fırtınam, qasırgam, qüdrətim gurlasın!
Şimşəyim parlasın, zülmətim gurlasın!
Ey məni sərəzad bəsləyən küləklər,
Bir dağın başından səsləyən küləklər!

TELEFON SÖHBƏTİ

Sən məndən uzaqsan, mən səndən uzaq,
Uzaqdır sevimli gözlərin mənə.
Yaxındır telefon sayəsində bak,
Ürəkdən saçılan sözlərin mənə.

Neçin ruhlanmasın bu yeni şair?
Çapar gözləməyir canan elindən.
Çılğın arzuları eşqinə dair
Mərhəmət ummayır səba yelindən.

Əvət, böylə qalmaz yarın bu ölkə,
Telfonda fikrimi açarkən sənə.
Həsərlə baxdığım üzün də bəlkə
Uzaqdan-uzağa görünər mənə.

Məhəbbətin dərin, xəyalın dərin,
Nə çıxar sözlərə könlümü versəm?!
Əslinə varmaqçın bu söhbətlərin,
Nolur gözlərini telfonda görsəm?!

Məni inandırmaz yoxsa bu sözlər,
Az iş gəlməmişdir qərib başıma.
İstərəm ürəyin aynası gözlər
Açıb həqiqəti qoysun qarşıma.

Əvət, böylə qalmaz yarın bu ölkə,
Telfonda fikrimi açarkən sənə.
Həsərlə baxdığım üzün də bəlkə
Uzaqdan-uzağa görünər mənə.

VAPOR VƏ FIRTINA

Ey canavar ağzının köpüyü dalğalardan,
Bir yelkəni görünəcə ayrılıyır kənardan
Halqa-halqa dişləri qıcırdayan, fırtına!

Odur, bildiyin əjdər uzaqlaşdı limandan,
Sanki dünyaya sığmaz bir dağ aşdı limandan,
Zorun varsa açılığa tablaş, dayan, fırtına!

Yem olamaz deyirlər bu gələn əjdər sana,
Yaxınlaşdıqca boydan yüksələn əjdər sana,
Bir qartal uçdu sanki qarlı dağlar başından.

Qabar-qabar sinəni yaxlaşdı, dümdüz etdi,
Bir yürüşdə çevirdi, astarını üz etdi
Keçərkən dikəltdiyi yarlı dağlar başından.

Sürətlə fırlanınca onun təkərlikləri,
Bəyaz çiçəklər açdı əndamının hər yeri,
Dəmir qanadları ilə burnuna vurdu, vurdu.

Açdı sandığı, tökdü pambığı dalğa-dalğa,
Gücün sınandı, aybın açıldı ortalığa,
Bağrın yarıldı bizim əjdər edincə du... du...

DAŞ QARTAL

İllərcə dayandın arxan divarda,
Hər gələn yolçuya dəhşətlə bakdın.
Gözündə bir oldu qış da, bahar da,
Qəlblərdə bir acı uçuşla sarkdın.

Üfüqdən-üfüqə çaldığın qanad
Hər yerə qaranlıq bir kölgə saldı.
Pəncəndə qırıldı bir yığın qanad,
Qorxundan uçanlar sükuta daldı.

Nə rüzgar, nə boran, nə qar, nə tipi
O sərt ürəyinə etmədi təsir.
Bir yüksək divarda durdun “dağ” kibi
Ömründə izzət bilmədin nədir.

Çulğadı süzdüyün qaldırımları
Bir yığın səfalət, bir yığın acı.
Çaxarkən hirsinin ildırımları,
Dəydi omuzlara ölüm qırbacı.

Gözlərin sancılmış ellərə tək-tək,
Əlində ölkələr bir oyuncaqdı.
Kinli ürəklərdə bəslənən şimşək
Başında partladı, gözündə çaxdı.

Əvət, qaynağında aman bulmayan
Zavallı insanlar üzünə durdu.
Dərələr, təpələr eylədi üsyan,
Bağrına zəhərli bir güllə vurdu.

Bizim dünyamızın hakim işçisi
Daldı öksüzlərin ahü zarına,
Dərdə düşənlərin olub bəkçisi,
Son verdi uğursuz uçuşlarına.

Dönüb bir tufana tutdu yolunu,
Sarsıtdı aləmi onun buyruğu.
Qırdı şəhpərini, kəsdi qolunu,
Sağlam bir işçinin iti yumruğu!

RƏNANIN ÖLÜMÜ

– Qolçomaq oğlu qudurğan Şahbaz
Kimilərdən bizə yoldaş olmaz!
Onların səsləri yoxdu həтта, –
Dedi Rəna coşaraq iclasda.
Onun hər kəlməsi bir gülləydi,
Qolçomaq pəncərədən diş bilədi.
Qolçomaq nizə qədər boydan uca,
Bərəlib gözləri pək şeytanca,
Dinliyor iclası, durmuş pusuda,
Qəlbi yelkən kimi bir vəhşi suda
Rəqs edib sallanıyor, qıvranıyor,
İçə zülmətlə tutuşmuş yanıyor.

Gecə səssizdi, gülümsərdi qəmər,
Yoxdu varlıqda siyahlıqdan əsər.
Vardı gözlərdə, könüllərdə gülüş,
Tatlı bir çarədir hər dərdə gülüş.
Yırtaraq ay gecənin örtüyünü,
Parçalatmışdı qaranlıq yükünü.

İndi Rəna evə dönməkdə idi,
Ansızın çiyinə bir əl dəydi.
Qız görürkən bu zaman qolçomağı,
Titrəyib əsdi bütün əl-ayağı.
Oldu çən gözləri qaynar-qaynar,
Qopdu ruhunda sıcaq fırtınalar.

Baxdı birdən ona şaşqın-şaşqın
Dedi: – Kimsin, nəçisin, gəlmə yaxın!

Qolçomaq söylədi: – Rəna, dinlə,
Sənin eşqinlə, sənin dərdinlə
Gördüyün, bildiyin oğlum Şahbaz
Gecə-gündüz ediyor razü niyaz.
Səni gördükdə nəzər qılmaqda...
Bir çalınmış kimi qıvrılmaqda.
Dünki iclasda fəqət, söylə, nədən
Qoymadın firqəyə girsin onu sən?

Qorxudan öncə yapılmışkən ödü
Bir dəlirmiş kimi Rəna döndü,
Hayqırıb söylədi: – Çıx get, abdal!
Şu böyük əmri küləklər dal-dal
Ötərək, səslənərək gəzdirdi.
Bir səda ancaq uzaqdan derdi
Nazlı Rəna qarışırkən gecəyə:
– Aybı yox, bir də çıxarsın küçəyə.

Sabah erkən uyuyor köy sakit,
Külbələr sakit, üfüqlər rakit.
Qolçomaq, lakin özündən çıxmış,
Dəlidir sanki izindən çıxmış.
Ansızın vurdu çürük beyninə qan,
Qızışib aldı sınıq bir yatağan.
Çıxdı evdən, bu çıxış, mənə, bəla...
Sabah erkən uyuyor köy hala...

Uyuyor indi bizim Rəna da,
Kimsə bilməz ki, şirin rəyada
Ona kimdir eyi rəhbərlik edən,
Bixəbərdir qopacaq vəhşətdən.

Gizli bir səs qapıdan yüksəldi,
Canavar kölgəli bir şey gəldi.
Duyğusuz qolçomağın kölgəsi bu...
Sanki Rənaya diyorlardı uyu.
Uyu, ey sevgili, azyaşlı gözəl,
Qəmə kirpikli, qələm qaşlı gözəl,
Uyu ey sinəsi məcra, saçı su,
Uyu nəşənlə, sevincinlə uyu.

Uyuyor köksünün üstündə bir əl,
Yapacaqdır yatağından heykəl.
Başı üstündə bir az titrəyərək
Bağrına qondu siyah bir milçək.
– Uf, aman!
Qatil uzaqlaşmışdı.
Gizli bir mənzilə yaxlaşmışdı.
– Uf, aman, ana!
– Nə olmuş, Rəna?
Ah, səbəb kimdir axan qanlarına?
Hıçqırıqlar dolaşırkən dağ-dağ
Yerdə cansızdı o solğun yarpaq.
Kəndə səs düşdü, vərəqləndi xəbər,
Toplaşıb gəldi bütün bildiklər.
Sataşib gözlərə birdən yatağan,
Ansızın vurdu sərini başlara qan.
Yatağandan düşünüb anladılar
Qızı öldürmüş o sərsəm, qəddar.
Qızaraq titrədilər, titrədilər.
– Qolçomaq haydı, tutulsun, – dedilər,
Bir səda dalğalanıb yüksəldi,
İştə qatil yaxalanmış gəldi.

Dedi ətrafdakı yoxsul təbəqə:
– Yox, cəza verməliyiz qolçomağa.
Yeri-yerdən qınayırlarkən onu,
Seyr edib yaptığı çirkin oyunu
Yalvarırmış kimi sakit durdu,
Düşünüb boynunu səssiz burdu.
Partlayıb iştə cılız bir qurşun
Açdı bir pəncərə alnında onun.
Qolçomaq yerdə sürükləndikdə,
Ölümün sırtına yükləndikdə
Dedi illər aşırın bir qoca pır:
– Qolçomaq köylülərin qatildir.

POÇT QUTUSU

İllərdir bu divara, sən ey poçta qutusu,
Yorğun bir adam kimi dayamışsın arxanı.
Saqlıdır içərinde sirlərin ən quytusu,
Tanımayan bulunmaz sənin açıq yaxanı.

Karvanların uzayan yollarının zülmünə
Canla-başla, ürəklə dəmir köksünü gərdin.
Kiminə nəşə sundun, qəm içirdin kiminə,
Buna həyat, onaysa ölüm pəyamı verdin.

Bəzinin ələmində, bəzinin şakasında
İştirak eyləmişsin anlamadan, müxtəsər.
Kim bilir ki, o sakit sinənin arxasında
Bir quş kimi döyünmüş neçə-neçə ürəklər.

Xoş gəlir mənə səndən bu aldığım duyğular,
Ey dəmir qutu, fikrim halqalanır önündə.
Sayəndə canlanırkən çılpaq, yetim arzular,
Xəyalımın gölləri dalğalanır önündə.

Sənmi çox oynamışsın könüllərlə, mənmi çox?
Sənmisin, ya mənmiyim min bir xəbar şahidi?!
Ayrılığa, vüsala aid səndə nələr yox?
Sən deyilmisin uzun macərələr şahidi?

Sən mənimlə bir qədər razılaşıb izin ver,
İzin ver də yarayım dəmir bağrını az-çox.
Görünsün içərinde birikən xəzinələr,
Çünki səni həqqilə anlayan yox, duyan yox.

AY QIZ

Sən də alıb ələ bir qızıl rübab,
İncə tellərini səsləndir, ay qız!
Döşündən ellərə bağla bir kitab,
Susqun dodaqları dilləndir, ay qız!

Qalmasın sözlərin qəlbində gizli,
Mən görmək istəməm çöhrəni sisli.
Ol arslan ürəkli, şəfəq bənizli,
Gülərək, yurdunu şənləndir, ay qız!

O qara günlərin getsin gəlməsin,
Bir daha keçmişin üzü gülməsin.
Ümidi səndədir, mənə, hər kəsin,
İndidən ruhunu telləndir, ay qız!

YENİ GƏNC

Mən çəlik ürəkli bir yeni gəncim,
Dildən-dilə düşmüş hekayətim var.
Həyat nəşəsilə titrəyir içim,
Parlaq gələcəyim, nəhayətim var.

Bir parça atəşim, bir parça yanğın,
Qəlbim örnəyidir yanar bir dağın.
Qarşımda duramaz nə sel, nə daşğın,
Təbiətlə mənim zərəfətim var.

Sevgim mübarizə, sevgilim həyat,
Yəhərlənmiş mana qanadlı bir at.
Gör nə deyir sizə çaldığım qanat:
Hələ bundan sonra qiyamətim var.

TELEQRAF TELLƏRİ

Bilinməz bu geniş çöllərdə nə bəklər
Yan-yana düzölmüş bu şeytan dirəklər.
Bunların çiyinə durmadan hey yüklər
Dərdini gizlicə teleqraf telləri,
Hər sabah, hər gecə teleqraf telləri.

Uzanan yolları gödəldən, qısaldan,
Yorulan yolçunun başını ucaldan,
Çırpınan qəlblərin dərdini azaldan,
Yolların yolçusu teleqraf telləri,
Ellərin elçisi teleqraf telləri.

Görmədən çıxdığı yoxuşda qəhirlər,
Sizinlə bir yerə toplanır şəhirlər.
Ürəkdən dalğalar, arzudan nəhirlər
Daşırkən içiniz, teleqraf telləri,
Gəliniz, keçiniz, teleqraf telləri.

Döndükə mövsümlər, döndükə sənələr,
Çıxdıqca ortadan fəsadlar, fitnələr,
Yayılar cahana möhtəşəm bir xəbər
Ki, dünya oyanmış, teleqraf telləri,
Al rəngə boyanmış, teleqraf telləri.

HÖRMƏTLİ QƏZETİMİZ*

Yadımdadır bu gün belə,
Bir bəxtiyar sevinc ilə
Könlümün ilk bəstəsini,
Ruhumun nəşidəsini
Oxuduğum əziz günlər.
Mənə açdın qoynunda yer,
Çıplaq, yetim duyğularım,
Ümidlərim, arzularım,
Sığındılar dərgahına,
Atıldılar pənahına.
Titrəyirkən, üşüyürkən,
Çırpınaraq tövşüyürkən
Gəncliyimin geniş qəlbi,
Bir şəfqətli ana kibi
İşıq saçdın gözlərimə,
Qüvvət verdin dizlərimə.
Uçmağa yoxkən uyarı
Şerimin süs qanadları
Yalnız səndən qüvvət aldı.
Aman könül! O nə haldı?!
İlk nəşidəm çıxan zaman,
Mən bir çocuq kimi haman
Ətrafa salmışdım nəzər.
Ah o günlər, ah o günlər!..
Deyil mənə, ona-buna,
Mənim kimi bir çoxuna

* Bu şəri müəllif ilk qələm məhsullarının ən çox nəşr olunduğu "Gənc işçi" qəzetinin on illiyi münasibətilə yazmışdır.

Qüvvət verib, həycan verib,
Sarsılmayan bir can verib,
Uzun zaman cəmiyyətin
Ən çıxılmaz və ən çətin
Yollarına rəhbər oldun,
Fikrimizə mehvər oldun...
Bizə etdin böyük xidmət,
Bizdən sənə min bir hörmət!

GÖZLƏRİMİZ

Gecə sakit, uyumuş
Göylərin lampası, yummuş gözünü.
Göy işılğanları sönmüş, nə gələn var, nə gedən,
Pək uzaqdır ürəyim səksəkədən,
Çünki andırmada bu röyalı gecə
Bir bahar gündüzünü.
Ah, bu xülyalı gecə!..

Yolumun üstünə çıxmış, baxınırlar şən-şən,
Bu sokaklarda kədərsiz gəzişən,
Yüksələn bu dirəklər.
Bu dirəklər kimi bəklər,
Kimi yoxlar?
Sanki vururlar gecəyə pənbə, qızıl yumruqlar.

Yoxsa bunlar da qızıl quşlarmı?
Göyə yerdən uçurulmuşlarmı
Ki, dirəklərdə qanadlanmışlar?
Sanki daldan-dala atlanmışlar.
Qəhrəman işçilərin qəlbimi bunlar yoxsa?
Bəlkə bizim gözlərimizdir onlar?!
Olacaqdır bu dirəklər bizə yollarda əsa.
Dırmanırkən əsəbi bir ruzgar kibi dağdan-dağa biz.
Tuş gələrsək burağanlar dolu bir qaynağa biz,
Həp bu gözlər olacaqdır bizə rəhbər,
Olacaqdır bu işıqlar bizə şahpər?
Bax, bu gözlərdə həyat müstəsna,
Boyalar kəsb edərək incilənir.
Mən baxırkən bu qızıl güllərə heyrancasına
Sanki nurdan susamış könlümə yağmur çilənir.

Biz bu gözlərlə qaranlıqlara etdikcə nüfuz
Kəsb edir gündüzə məxsus bir hal,
Keçdiyimiz tüstülü, çiskinli mahal!..

Gecə sakit, uyumuş
Göylərin lampası, yummuş gözünü.
Göy işılğanları sönmüş, nə gələn var, nə gedən,
Pək uzaqdır ürəyim səksəkədən,
Çünki andırmada bu röyalı gecə
Bir bahar gündüzünü.
Ah, bu xülyalı gecə!..

ÇIRPINIŞ

Mənim xəyalımda vardır hər zaman
Qartal təbiətli bir insan olmaq.
Səslənib, səslənib dağlar başında
Əsən küləklərlə həmzəban olmaq.

Mən ömrümdə kimsədən bir söz qəbul etmədim,
Arzularım görmədi nə zəncir, nə də məhbəs.
Dizlərimi büküb də səcdəyə öyrətmədim,
Bir qartala çocuqkən uçuşda oldum əvəz.

Yarpağa bir aşıyan səhər buludlarından
Göylərə baş qaldıran dağların zirvəsində
Gergin qanadlar çalıb bir bahar ruzgarından,
Dolaşmadım həyatın qısıq çərçivəsində.

Bir şair qəlbi kimi, əvət, mənim də qəlbim
Rəqs eylədi həyatın dalğaları üzündə.
Səsləndi pərdə-pərdə ruhumdakı rübabım
Həyatın keçidində, dağlığında, düzündə.

Əvət, insan odur ki, zülmət ilə varlığı
Boğan iztirabların altından sıyrılıb da,
Ölürkən belə həтта unudar məzarlığı,
Nəşə tərənnüm eylər həyat denən klubda!..

ZAHES

Ey kükrəyib, kükrəyib durmadan çağlayan su,
Keçdiyimiz yolları kəsən su, bağlayan su,
Nəçin böylə qolların qənədlənmiş arxana?!

Qışqırma, söylə noldu yoldan çıxan günlərin,
Aşıb-daşıb, sonunda evlər yıxan günlərin,
Kim dağ çəkdi sinənə, kim əl atdı yaxana?!

Ah, təkərlər, təkərlər, bu fırlayan təkərlər,
Fışilti ilə qıvrılıb yandı ilan təkərlər,
Kəsildilər başına bəla, dönüb əjdərə.

Sən də işləyirmişsən, kəs səsini, dinmə, kəs,
Etdi bəğrini şan-şan bizim möhtəşəm Zahes,
Axdı qanın, ulduzlar saçıldı üfüqlərə.

GÖY GÖL

Mən bu gün Göy gölü durğun gördüm,
Göy gölün şəklinə vurğun gördüm
Çırpınan bir quşu, quş çağları,
Yeri çiskin dolu dik dağları.

Qızıl əsgər sipərindən çıxaraq,
Diri könlümdə qanadlandı marağ.
Buraxıb torpağa torpaqlıları,
Dırmanıb dağlara, çıxdım yuxarı.
İstədim bir yeni dünya bulayım,
Azacıq Göy gölə mehman olayım.
Çıxaraq bir dikə, gördüm sonra
Dağların kölgələnen qoynunda,
Uyuyur naz ilə Göy göl rahat.
Onda var öylə dərin bir rıqqət
Ki, baxanlar ona heyran oluyor,
Qəlbi köksündə xuraman oluyor.
Dörd tərəfdən onu çamlar bir-bir.
Sanki zəncirləyib etmişlər əsir.
Sanki dağlar ona olmuş dayə,
Qayalar bəgrinə salmış sayə.
O fəqət hər şeyə dinməz baxaraq
Duruyor, dağların ardında şafaq
Çırtlayıb incə qızıl saçlarını,
Saç deyil, od kimi qırbaclarını
Sallayıb köksü dəlik dağlardan
Oxuyur Göy gölə kəskin meydan.
Rəng verib, rəng alıyor Göy göl də,
Buna heyran qalıyor Göy göl də.

Günəşin nuru toxunduqca ona,
Bir alov hizməsi qonduqca ona,
Gözlərindən saçılır almaslar,
Silinir qəlbini tutmuş paslar.
Daşıyor mavi göyərçin bağı
Onda şimşək kimi od parçaları.
Bir tərəfdən onu sarmış qayalar,
Qayalar Göy gölü burnilə yalar.
Göylərin sanki bu Göy göl dibidir,
Halqa üstündəki zümrüd kibidir.
Çamların dalları yelləndikcə,
Yellənib quş kimi dilləndikcə,
Sanki bir sevgili qız qəlbindən
Qopuyor gizli yanıq bir şivən.
Bu yanıq şivəni Göy göl duyuyor,
Uyuyor naz ilə səssiz, uyuyor,
Uyuyor nəşəli bir tazə kimi.
Tül vərəqlər onu yelpazə kimi
Oxşıyorlar, necə bir quş qanadı,
Tül vərəqlər onun olmuş qanadı.
Tor kimi üstünü göy yarpaqlar
Almış ətrafdan onun, baxsanıza!
Ah, bu şeytan nə səbəbdən bu qadar
Bənziyor çadralı bir vəhşi qıza?
Çarşafı incə dumanlardandır,
Baxıyor, sanki adamdan utanır.
Bir lətif ruzgar əsərkən yaxud,
Göy gölün ruhu olur pək məsud.
Tellənir sinəsinin dalğaları,
Baxıyor göylərə altdan yuxarı.
Vəcdə gəldikcə ipək yarpaqlar
Tökülüb dizlərinə səcdə qılar.

Onda Göy göl yeniliklər buluyor.
Sarı yarpaqlara mədfən oluyor.

Göy gölüm, başqa səfa var səndə;
Bulmuşam özgə cahanlar səndə.
Yer yeşil, göy yeşil, ətraf yeşil;
Doğduğum bəldə mənim böylə deyil.
Mən küləklər şəhərindən gəldim,
Zəhmətin ümdə yerindən gəldim.
Öylə bir yer ki, onun gülləri yox,
Sayrayan nəşəli bülbülləri yox.
Böylə əngin dərələr yox orada,
Qocaman meşçərələr yox orada.
Orda yox böylə çəmənlərdən əsər,
Orda bülluri bulaqlar nə gəzər!
Orda lakin yeni insanlar var,
Qaynayan qırmızı vulkanlar var.
Açıyır orda alovdan güllər,
Ötüyor orda çəlik bülbüllər.
Meşələr orda buruqlardandır,
Çağlayanlar qara qanlardandır.
Səndə dağlar, dərələr, düzlər gül...
Gecələr gül kimi, gündüzlər gül.
Möhtəşəm dağlarının başları qar,
Dağ qaçar, sanki dumandan qorxar.

Niyə, Göy göl, bu qədər susqunsun?
Razı ol çırpınıyorkən qonsun
Dalğasız sinənə qəlbim azacıq,
Kimə sən vermədesən, söylə, acıq
Bu gözəlliklə, bu səssizliklə?!
Çağlayanlar kimi gəlməzmi dilə

Azacıq olsa da durğun baxışın,
Dalğalar rənginə vurğun baxışın?
Mən də əvvəlləri çox küskündüm,
Köhnə zəncirləri qırdım, yendim.
Mən nəyim indi? Qızıl bir əsgər!
Açmışam yerdə günəşdən şəhpər.
Qoy dodaqlarda çiçəklənsin adım,
Quş deyilsəmsə də vardır qanadım.

Ey çocuq ruhu qədər şən Göy göl,
Köksü almas kimi rövşən Göy göl!
Ətəyindən əyilib öpdüm mən,
Kim qaçar sevgilisin öpməkdən?
Çənlərin oynaqı olmuş başucum,
Göyləri sanki qamarlar ovucum.
Vuruyor qəlbimi bir körpə sevinc,
Sevinərdim dura bilsəydim dinc.
Çünki gəlmiş mənə şadlıq sırası,
Göy gölün çünki şirin xatırası
Titrədir qəlbimi həycanlarla,
Der ki, haqqımda şeir yaz, parla,
Sən ki, bir parça sümüksüz ətsin.
Bu gözəllik səni qoy titrətsin.
Bir də quşlar, kələbəklər, güllər,
Quytu çamlar və üfəqlər yer-yer
Nazlı qoynunda sənin birləşərək,
Veriyor mövqeyə xoş bir ahəng.
Sana diqqətlə dalarkən nazarım,
Coşdu qəlbimdəki çırpıntılarım.
Sarılıb beynimə rəngin saplar,
Bir yumaq yaptı ki, çox qiymətdar.

Razı ol baxmaq üçün göylərinə,
Kim dalar böylə dərinə-dərinə?
Göy dəniz, sanki buludlar sarkık
Qayalardır ki, düzölmüş sık-sık.
Fərqi yox hər qayanın bir gəmidən
Ki, üföqlərdə açarlar yelkən.
Sonra at başlı buludlar gəliyor,
Şahə qalxar kimi həp yüksəliyor.
Kişniyorlar toxunub bir-birinə,
Nə deyim mən bu göyün mehvərinə
Ki, bu köhlənləri yığmış başına,
Hər bulud sonra çatılmış qaşına.
Düşünür, cəzb ediyor ənzari;
Baxaraq mən dəxi altdan yuxarı,
Süzərim bunları heyran-heyran.
Bu zaman zəhnimi şiddətlə saran
Duyğular toplaşaraq bir araya,
Başlayarlar şığıyıb gurlamaya.
Qəlbimin səsləri səsləndikcə,
Səslənib könlüm həvəsləndikcə,
Şu buludlar şu qədəhlər kimi, bak,
Şu buludluqlara etdikcə maraq,
İstərim yaslanıb alçaqlara mən,
Mey sunaydım başı dik dağlara mən.

Dinləyin, ey qoca, yüksək dağlar,
Ey bu dağlarda əsən ırmaqlar,
Ey yaşıl sinəsi əngin dərələr,
İçi sirlərlə daşan məşçərələr!
Mən baxarkən sizə bilməm uyumaq,
Nazənin duyğularım sanki yumaq

Kimi bir mehvərə səssiz sarılır,
Mənə heç şey bu zaman gəlməz ağır.
Sənətin, bəlkə həyatın yükünü
Daşıyorkən acı küskünlüyünü,
Ürəyim bir pula satmış kimidir.
Bu ticarət mənə ləzzət gətirir.

Dediyim sözləri gəl bir də eşit!
Sanma vardır mənim ağzımda kilit.
Sən gözəlsin, buna bir şübhəmi var?
Boş gözəlliklə fəqət aşmaz kar!
Doğrudur, mən sənə qaldım heyran,
Bildim, insanda olurmuş nöqsan.
Mən fəqət bir sinifin şairiyim,
Göyə uçmam da zəmin şairiyim.
Bizə iş lazım, əvət, iş lazım,
Həp budur məqsədimiz çünki bizim.
Bir də nadirsin, onunçun bu qadar
Sənə məftun oluyor insanlar.
Səndə qalmaz bu təbiət, Göy göl!
Çəkilsin işə, əlbət, Göy göl!
Biz təbiətlə döyüşməkdə ikən,
Buna biganə görünməzsən sən.
Suların çaxdıraraq şimşəklər,
Dağların bağına nurlar sərper.
Saracaq dövrəni rahatlıq evi,
Çünki əsrin şu bəşər adlı divi
Səni pək başqa bir aləm yapacaq.
Çayların bəlkə yolundan sapacaq.
İşləyib çox çəkəcəklər zəhmət,
Edəcəklər bizə onlar xidmət.

Dırmaşib köksünə raylar bir gün
Şəhrə, əlbət, olacaqsan üskün.
...Bir sabah mavi, yaşıl qoynunda
İncilər parlayacaq boynunda.
O zaman aylara, ulduzlara sən
Gecələr eyləyəcəksənmi pəsənd?
Böylə qalsan əgər, ey Göy göl, inan
Pək təbii, çıxacaqsan yaddan.
Çünki hər zərrə dəyişmək istər,
Yaşamaqçın dəyişiklik göstər!

Ey çocuq ruhu qədər şən Göy göl,
Köksü almas kimi rövşən Göy göl!
Mən də olsaydım əgər bir şair
Səni həqqilə edərdim təsvir.
Mən ki, şair deyilim, bir gəncim,
Yanıyır odlu əməllərlə içim.
Doğrudur, indi darılmış nəfəsim,
Tutmamış ökəmi həqqilə səsım.
Dönərim sellərə, irmaqlara mən,
Çarparım kəndimi dik dağlara mən.
Eşidilməzsə əgər xoş avazım,
Yoxsa sınımışmı, qırılmışmı sazım?
Taxtadan yox, bu ötən sazcığı mən
Yapmışam, dinlə, çəlik köksümdən.
Ürəyimdən hörərək tellərini,
Bəzəyib süsləmişəm hər yerini.
Pək qısıqdır səsimin dalğaları,
Uça bilməm daha bundan yuxarı.
Acizim, doğrusu, Göy göl, bax da,
Bu gözəl sazcığı mən çalmaqda.

Yayı lakin bu sazın ölənə qadar
Tutacaq köksümün üstündə qərar.
Gün gələr mən onu dilləndirərim,
Çalarım, varlığı dilləndirərim.
Ürəyim nəşəli, ruhum oynaq,
Sənə, əlbət, gəlirim bir də qonaq!
Seyrə getdikcə yaxından səni mən,
Xeyli dəm ayrılaraq kəndimdən
Gur bulaqlar kimi qaynar, daşarım,
Nəşədən özgə bir aləm yaşarım.
Olarım mən o zaman bir şair,
Eyləməkçün səni, Göy göl, təsvir!

DAĞLAR

Siz ki, bir-birinizdən ayrılmayan eşdiniz,
Sinənizə ayrılıq dağı çəkildi, dağlar!
Aya, hankı cəlladın pəncəsinə keçdiniz,
Niçin böylə qəddiniz sındı, büküldü, dağlar?

Sizin ki, üzünüzdən qaralırdı çox işıq,
Üstünüzdən ötməyə yol bulmazdı bir aşıq,
Qaynaqlara edərkən gədikləri çarpaşığı,
Bu gün çəlik bağrınız nədən söküldü, dağlar?

Nallarını küheylan atların qırardınız,
Önünüz əngin dərə, uçurumdu ardınız,
Çayların gur səsilə üfqə hayqırdınız,
Sizin öncə halınız böylə degildi, dağlar!

Ruzgarları yararkən köksünüz parça-parça,
Ayrı qalırdı quşlar sıradan haftalarca,
Alnınızı buludlar oxşarkən bəxtiyarca,
Dik başınız önümdə nədən əgildi, dağlar?

Üst-üstdən o zaman ki, bıçaqlandı qəlbiniz,
Çaylar sapdı yolundan, narə yandı qəlbiniz,
Barıt dumanlarilə saçaqlandı qəlbiniz,
Axırda bir mum kimi söndü, töküldü, dağlar!

İnsan oğlu – əzəldən o sinə dağlayandı,
Yoxsa onun xəncəri köksünüzə dayandı?!
Başınıza kül oldu, könlünüz oda yandı,
Onda ki, yerinizdə raylar çəkildi, dağlar!

YADIMA DÜŞDÜ

Keçən günlərimi vərəqləyirkən
Sevda dillərin yadıma düşdü.
Xəyalın qarşında canlandı, birdən
Göyərçin əllərin yadıma düşdü.

Deyildir eşq odu məni yandıran,
Ruhumun şəhrini işıqlandıran,
Pozğun şəfəqləri mənə andıran
Ziyalı tellərin yadıma düşdü.

O gün də bir gündü, ey üzü dönmüş,
Sandım içində bir qaplan döyünmüş.
Bir anda köpürmüş, bir anda sönmüş
Xırçın əməllərin yadıma düşdü.

KİMİ

Qadın, gözlərinin oynaq xəyalı
Dönüyor qarşımda yenə cin kimi.
Baxdıqca ruhumun qaynar mələli
Sənin qəhqəhəli sevincin kimi.

Səndən əsrin kimi şəfqət uzaqmış,
Ruhuna zülmətin selləri akmış.
Laçın gözlərindən odur ki, sarkmış
Ürəyim bir yavru göyərçin kimi.

Ovçuluq əsrimi əsrin, ey qadın?!
Söylə, övladın hankı səyyadın?
Sən gözlərinləmi yoxsa ovladın
Göyərçin qəlbimi bir laçın kimi?

EŞQİM

Anasız, babasız Ofelya kimi,
Saçları pərişan bir qızıdır eşqim!
Qəlbimin buludlu səmalarında
Titrəyən bir qərib ulduzdur eşqim!

Olmadan aşikar doğduğun yerdən,
Böyük tanrı kimi düşməz nəzərdən,
Çöhrəsi gülməyən xərəbələrdən
Daha qəmli, daha ıssızdır eşqim!

Həyata baxmamış gülümsər kimi,
Hər bir hadisədən bixəbər kimi,
Yad əllərdə qalan yetimlər kimi,
Başı bələlidir, yalnızdır eşqim!

1929-1930

AND OLSUN

Şairləri qanadında bəsləyən,
İnsanların həyatını süsləyən,
İncə ruhlu mələklərə and olsun!

Boynundakı dalğa-dalğa tellərə,
Qaşlarının altındakı sellərə,
Qəlbindəki istəklərə and olsun!

Gül üzündə yeni-yeni açılmış,
Xoş iyisi ürəyimə saçılmış,
Qoxladığım çiçəklərə and olsun!

Qumruların yatağını oxşayan,
Pişik kimi ayağını oxşayan,
Salxım-salxım küləklərə and olsun!

Buludlardan ildırımlar çaxdıran,
Göy üzündə çırağbanlar yaxdıran,
Ala gözlü şimşəklərə and olsun!

Həp səninlə görüşməkdir diləyim,
Uğurunda gecə-gündüz çəkdiyim,
Zəhmətlərə, əməklərə and olsun!

Gəncliyimə qanad verən, ruh verən,
Hər dəqiqə ayrı cülvə göstərən,
Əlirəşməz diləklərə and olsun!

Bu həyatın fərqi yoxdur dənizdən,
İştə onun üzərində rəqs edən,
Qanadlanan ürəklərə and olsun!

Sənsən mənim həyatımın mehvəri,
Sənsən mənim gənc ömrümün rəhbəri,
Tapındığım fələklərə and olsun!

KÖNLÜMÜ

Şimşək kimi buludları qovaraq,
Verdim parlaq çiçəklərə könlümü.
Günəş kimi qaranlığı boğaraq,
Verdim odlu diləklərə könlümü.

Cavan ömrün bir mum kimi sönərkən,
Yüksəklərdən alçaqlara enərkən,
Əməllərim bir səraba dönərkən,
Çaxıb verdim şimşəklərlə könlümü.

O zaman ki, sahib oldum qanata,
Bir quş kimi nəzər saldım həyata,
Etdi məni gənclik şövqüm əhata,
Verdim sərxoş küləklərə könlümü.

ƏLLƏR

Könlüm ova çıxarkən gənclik iqlimlərində,
Əllərimdə sıxıldı bir kaç nazlı göyərçin.
Öylə bir şəfqət hissi oyatdılar ki, məndə,
O quşların halına sızladım için-için.

Oxşadıqca oxşadım, incitmədim onları,
Yumşaq qanadlarında buraxmadım bir ləkə.
Sovrularkən ətrafa qışın qarı, ruzgarı,
Bağrımın başı oldu onlara isti ölkə.

Bir gün göyərçinlərim qanadlanıb uçdular,
Əvət, o quşlar bütün oxşadığım əllərdi
Ki, hamsı qəlbim kimi köksümdə titrəşərdi.

Yalnız onların biri hənuz xatırımnda var,
Öylə ki, əllərimlə sinəmdə oxşanarkən
Saplanmışdı ruhuma dırnaq ilə bir tikən.

BULUDLAR

O zaman ki, üfüqlərə bənziniz dalar
Qəlbən sizi pək sevərim, yolçu buludlar.
Bu gün yenə
Əllərimi sizə doğru qaldırdım,
Bu əməldən nə saldırdım?
Əvət, heç nə!

Tutqunsunuz, qəlbinizdə yoxsa varmı sancınız?
Bu hərcayı gəzişdən nədir ya qazancınız?
Buludlar, buludlar,
Pərişan buludlar.
Başımın üstündə kişnəyib,
Yarışan buludlar!

Bəziniz çox kəsif,
Bəziniz pək xəfif
Buludlar, ey dolğun qədəhlər,
Göylərin ovcunda bir yel əsincə titrər,
Əsərsiniz
Nədən siz?

Sizi ruzgarmı çaldı, onunçunmu soldunuz?
Onunçunmu dəyişdiniz, darmadağın oldunuz?
Qaçdınız ağlaya-ağlaya,
Döndünüz bir şəffaf parçaya.

Bəziniz çox yunul efir qanadlı,
Bəziniz paslanmış dəmir qanadlı,
Nə bu kadar göy üzündə gəzərsiniz?

Özünüzdən çıxan zaman,
İzinizdən çıxan zaman,
Həqiqətən sevgilimə bənzərsiniz!

Ey coşqun gəncliyim, ey havalı quş,
Oxuduğum şərqi dinləməz olmuş.
Ey şeir yazmaqla keçən günlərim,
Siz ki, ən vəfalı günlərimsiniz.
Baxıb buludlara gülümsəməkçin,
Sevgi nəğmələri bəstələməkçin
Mənə müsaidə verərmisiniz?

Çünki keyfim kökdür, damağım çağdır,
Şimşək çaxdırmaya mən də hazırım.
Buludlar başında patlayacaqdır
Könlümdə qıvrılan böyük ildırım.

DÜN-BU GÜN

Dün bu yerdə zəlzələlər, qiyamətlər qopardı,
Yer oynadı, göy kişnədi Arpa çayı daşarkən.
Uzaqlara əsən yellər şikayətlər apardı,
Hiçqırıqlar sellər kimi qanadlanıb coşarkən.

Dün bu yerdə evlər uçdu, xanimanlar dağıldı,
Bayquşlara məskən oldu sevinc dolu otaqlar.
Təbiətin acısilə şən ürəklər yaxıldı,
İnim-inim inildədi səslənərkən o dağlar.

“Zəlzələ var!” deyə-deyə dağlar, daşlar bağırdı,
Addım-addım gəzdi bu səs yaxın, qonşu elləri.
Bu inləyən acı səslər bir zindandan ağırdı:
Bir kədərli şərqi kimi sıxmadaydı hər yeri.

Bir yaralı yatağında nasıl yanar, inlərsə,
Arpa çayı məcrasında elə yandı, qıvrıldı.
Yerlər, göylər, daş bulaqlar həpsi verdi səs-səsə,
Sanki o gün təbiətin şah damarı qırıldı.

1930

QAFQAZ

Bu dağlar, göylərdə oynayan bu dağlar,
Bağrında filizlər qaynayan bu dağlar...
Buludlar rəqs edər bunların başında,
Döşündə guruldar çayların nərəsi;
Hər zümrüd yamacı, hər yaşıl dərəsi,
Min cövhər gizləmiş ən kiçik daşında.
Hər sənsin deyilmi olanım, olmazım,
Qafqazım, Qafqazım, qazanlı Qafqazım.

Bu yüksək dağların nöqsan var nəşində,
Qaynarkən mədənlər atəşli köksündə.
Nefti var, qazı var, boranı, qarı var.
Şənlədir zavodda, fabrikdə hər kəsi
Bakının buxtası, Tiflisin Zahəsi.
Sabunçu uğuldar, Riyonges guruldar,
İstərim bunlarla çınlasın avazım,
Qafqazım, Qafqazım, qazanlı Qafqazım.

Meşələr, o ləpir görməyən meşələr,
Kimsəyə könlünü verməyən meşələr...
Çəlikdən mişarlar gözləyir, deyilmi?!
Al kəmər taxalım bunların belinə,
Gürcüstan söyləyir: hər daşqın selimi,
Alınız, veriniz çarxların əlinə.
Olmasın kimsədən minnətim, niyazım,
Qafqazım, Qafqazım, qazanlı Qafqazım.

Sardıqca dağları voltlarla günəşlər,
Altında xalqımız bir yeyər, bir işlər.
Bir zaman gələcək, hər yerin olacaq
Aləmə xoş gələn rəngbərəng bir dekor.
Haçadil atların dəmirdən olacaq,
Kolxozun sürdükcə zəmidə traktor,
Şişəcək Kür çayım, coşacaq Arazım,
Qafqazım, Qafqazım, qazanlı Qafqazım.

Ey bu gənc dağların biqərar yolçusu,
Qanadlan! Çalındı yüksəliş borusu.
Ey cənub tərlanı, döyünsün ürəyin,
Yılmadan havalan bu alı dağlara,
Dərəsi, təpəsi bahalı dağlara.
Bir sabah olarkən qızıldan dirəyin,
Səslənib duracaq əlində şən sazım,
Qafqazım, Qafqazım, qazanlı Qafqazım.

KEŞİKÇİ

Sən daima mədənin açıq darvazasında
Gah oturur, gah gəzir, gah dalır, gah baxırsan.
Gecələr bu mazutlu torpağın fəzasında
Diqqətli gözlərinlə iki lampa yaxırsan.

İçindən ürpərikən hər qırpımda bir kərə,
Yorulmaz nəzərlərin süzər ətrafı, ölçər.
Yol verməz qulaqların pıçıldaşan səslərə,
Hər addımda canından şimşəkli bir hız keçər.

Gözlərin hərəkətdə, baxışların yarışda,
Asta-asta ötərsin buruqların yanından.
Mədəni, hər yaptığın diqqətli axtarışda
Qart yağının qorursun alovlu həycanından.

Bir-birinə çatılmaq istəyən kirpiklərin
Qorxar bəbəklərindən bir qaraltı duyunca.
Gecələr canlı-cansız uyurkən dərin-dərin,
Fəqət sən mənim kimi uyumazsan doyunca.

Əvət, bir sən deyilsən, hamımız keşikçiyiz,
Hər baxış bir baxışı, hər göz bir gözü yoxlar.
Hətta bu mədənləri bəslər canından əziz
Ağ saçlı ixtiyarlar, ağı kəsən çocuqlar.

Sən daima mədənin açıq darvazasında
Gah oturur, gah gəzir, gah dalır, gah baxırsan.
Gecələr bu mazutlu torpağın fəzasında
Diqqətli gözlərinlə iki lampa yaxırsan.

BAYRAM AXŞAMI

1

Yadımdadır çocuqluqda
Əziz bayram gecələri...
Anam, atam, üç qardaşım,
Qoca nənəm, bir də əri.

Toplaşırıdık bir süfrənin
Gülə-gülə dövrəsinə.
Nənəm derdi: – Qurban olum
Yaradanın süfrəsinə.

Bir sininin kənarında
Yaxılırdı iki-üç şam.
Qarşımızda şəkərbura,
Noğul-nabat, püstə-badam.

Hələ üskü axşamları
Qiyamətdən nişanədir.
Oynamaqçın çocuqlara
Böylə günlər bəhanədir.

Ocaq yaxıb, od qalayıb
Üzərində atlanırdıq.
Oynayırdıq, yorulduqca
Yorğunluğa qatlanırdıq.

“Gün çıx!” deyə, “gün çıx!” deyə
Çalxanırdı sevincimiz.
“Kəhər atı min çıx!” deyə
Qışqırırdı ən dincimiz.

Əynimizdə təzə paltar,
Başımızda təzə papaq,
Odlu məşəl əlimizdə
Dolaşırdıq sokaq-sokaq.

Qışqırırdıq, bağırırdıq
Ölçə-ölçə küçələri.
Söz qıyası, xoş keçirdi
Bizə bayram gecələri.

Sabah Novruz bayramıdır
Deyə-deyə yatıyorduk.
Çəkdiyimiz acıları
Sevinclərə qatıyorduk.

2

Bu axşamsa mən yalnızam,
Ətrafımda yox bir kimsə.
Qapdırmıyır bu yalnızlıq
Fəqət məni qeyri hissə.

Mən bu gecə sabahı bəklilyorum səbirsiz,
Sabah məndən xəbərsiz,
Anlamıyır həycanımı, duyğumu,
Zəncirləyib gözlərimdə uyğumu.
İçində bir yatağan qıvrılıb gərinmədə,
Xəyalən xəyalıma al şəfəqlər sinmədə.

Yox, bu gecə mən özümdən fərqliyəm.
Qarşımda bir kalendar...
Baxmaqdayım, baxınmaqda haklıyəm.
İstiyorum bir ruzgar

Pəncərəmdən əsə-əsə
Bir nəfəsə,
Bu gecəyi unudulmuş gecələrə çevirsin.

Bir ruzgar ki, şəffaf barmaqlarilə
Bir vuruşda devirsin
Son dəmini yaşayan bu yaprağı,
Bir ruzgar ki, büllur dırnaqlarilə
Tırmaləsın otuz deyə mana baxan varağı.

Bu varağın arxasında
Çünki şanlı Bir mayıs var,
Bir mayısın yaxasında
Qıpqırmızı bir köküs var.

Bir köküs ki, yeni həyat
Sevdasilə dalğalanır.
Üfüqlərdə çalib qanat
Şəfəqlərdə yırgalanır.

Odur ki, mən sabahı bəklıyorum səbirsiz,
Sabah məndən xəbərsiz,
Anlamıyor həycanımı, duyğumu,
Zəncirləyib gözlərimdə uyğumu.
İçində bir yatağan qıvrılıb gərinmədə,
Xəyalən xəyalıma al şəfəqlər sinmədə.

HEYKƏL QARŞISINDA

O yerdə ki, bürcələr düşgün nəzərlərilə
Dalğın-dalğın bakıyorlar gəlib-gedənə,
O yerdə ki, radio yeni xəbərlərilə
Şən bəstələr dinlətiyor yoldan ötənə.

O yerdə ki, tramvayın zil səslərilə
Qarışıyor təbiətin gürültüləri,
O yerdə ki, siliniyor – bir növü böylə –
Ürəklərin təsadüfi döyüntüləri.

İştə orda baxıyor bir canlı heykəl;
Bir heykəl ki, dalmış köhnə düşüncələrə.
Bir heykəl ki, çöhrəsində gizli min əməl,
Fəqət daşdan nəzərləri dikilmiş yerə.

Seyr ediyor sanki kəndi çevrəsindəki
Qaynaq kimi qaynayaraq daşan həyatı.
Seyr ediyor o, “Kommunist küçəsi”ndəki
Özündən çox irəliyə koşan həyatı.

Seyr et, Sabir! Bu seyrediş haqqındır sənin,
Çünki sən bu zamanı görmədən öldün.
Seyr et, necə dəyişmişdir işçi vətənin,
Çünki, şair, muradına ermədən öldün.

O zaman ki, Hadi coşqun şeirlərilə
Söylüyordu çox parlaqdır istiqbalımız.
Sənin könlün, fəqət məhzun şeirlərilə
Deyirdi ki, yox, lağlaqdır istiqbalımız.

Əvət, Sabir! Sən hər şeyi gördün və yazdın,
Mühitini əks etdirdi tərənnümlərin.
Təbiidir, sən şairdin, dinc duramazdın,
Ona görə iynələrlə dolmuş əsərin.

Sabir, fəqət bir gələcək məsələsində...
Qapıların hissə bir az yanıldın gərək.
Bilmədinmi yeni nəslin coşqun səsinə
Bu iqlimə ildırımlar qanad gərək?

İndi burax düşüncəni, çevrənə bir bax,
Bir bax necə ətrafında qaynıyor həyat...
Uçmaq üçün hər kəsdə var böyük bir maraq,
Çarpınıyor, sanki olmuş daş-divar qanat!

AĞ DƏNİZDƏ FIRTINA

Ağ dənizdə fırtına var, fırtına!
Ağ dənizi bir tufanlı böhran almış sırtına.
Coş dəniz, coşqun dəniz!
Daş dəniz, daşqın dəniz!
Aşqın dəniz!
Şaşqın dəniz!

İki cəbhəyə ayrılmış dalğaları dənizin,
Sürünməkdə dizin-dizin
Burjuazi –
 bu cəbhənin birisi...
Digər cəbhə bizim cəbhə –
 mavi kömləklilərin.
Bu cəbhə sonsuz, dərin
Bir qüvvətə sarılmış.
Dalğaları dənizin iki qola ayrılmış.

Dəniz olan
Sinif duyğusilə çarpıman
Bir kommunist qəlbi kibi...
Dəniz sudan qamçılarla
Göstərib hünərini
Döyəcəyir qıvrıla-qıvrıla
İtalyanın faşist sahillərini.
Dənizdə həyəcan var,
Xələcan var,

 xələcan...

Hər fırtına mavi kömləkli bir can...
Səndən dərinidir bu fırtınanın mənası,
Ey Eyvazovskinin "Dənizdə fırtına" sı.

Bu fırtına hələlik çalxalanmayan Fransanın
Sallanır ətəklərindən.
Bu fırtına coşunca öylə sanın
Ki, doğacaq bir qasırga Rur küləklərindən.
Almaniya,
Tarix bir pula dəyərmə ya,
Sınıf duyğusilə qəlblər vurmasa,
Fırtına durarmı külək durmasa?!

Deyil bir Ağ dənizdə,
Bilirsiniz bunu siz də,
Atlas dənizində, Baltik dənizində,
Bu dənizlərin ən qaranlıq dəhlizində
Fırtınalar vermiş baş-başa.
Ey Polşa,
Yarın hər b ölsa əgər
Fırtınamız coşacaq,
Olacaq hər dalğası bir xəncər,
bir bıçaq!

Ağ dənizdə fırtına var, fırtına!
Ağ dənizi bir tufanlı böhran almış sırtına.
Coş dəniz, coşqun dəniz!
Daş dəniz, daşqın dəniz!
Aşqın dəniz!
Şaşqın dəniz!..

YARIŞ

Bu arzu göylərdən enmədi, yahu,
Makina əsrinin fərmanıdır bu.

Kapital boynunu şişirmək için
Böylə bir yarışa çıxdı ilk öncə.
Kəndi şorbasını bişirmək için
Ocaqdan-ocağa uzatdı pəncə.

Öncə səhmdarlar gəldi diz-dizə,
Həpsi toxluğundan açdı ağzını.
Acıqla çıxdılar sonra üz-üzə,
Bu yarış qovğaya çəkdi bəzini.

Dünən üç iqlimdə qurulan pusu
Həycanlı ciblərin son həvəsiydi.
Gözlərdə dolaşan qan qırmızı su
Ötən yarışların nəticəsiydi.

Hər kəs bilir
Bizim yarış
Nə deməkdir,
Neçindir.
Bu çırpınış, bu axtarış
İctimai cəmiyyəti sağlam qurmaq içindir.

Məmləkətə, cəmiyyətə,
Əzizinə, özünə
Kim istərsə qursun böyük bir yarı,.
Tutsun ətəklərindən bu çapqın yarışların.
O da bu yarışda əjdərə dönsün,
Bir qından çıxan xəncərə dönsün.

Zavodlar da, fabriklər də coşaraq,
Bu yarışa hazırlamış bir marağ.
Sobalar çitirdiyor,
Təkərlər tıqırdıyor,
Tövşüyor körüklər,
Ötüyor düdüklər.

Əksi-səda verən dəmir dirəklərlə bərabər
Bunlar çıxmış yarışa,
Bir ciddi axtarışa –
Omuzlarla, biləklərlə, ürəklərlə bərabər.

Bu yarış,
Bu axtarış
İstiyor ki,
Diyor ki,
Könül dənizləri coşub qabarsın.
Sağlamlayıb şüuru hər işçinin,
Taleyini sürükləsin sevincinin
Arxasınca aparsın.

Lirikanın dənizləri hər çöldə,
Hər könüldə
Bir səraba dönərkən,
Hətta söz söyləmək də ağır bir iş deyildir.
Kim istərsə yazar şeir.
Lakin bir az beyinlə əylənərək oynamaq,
Yarışa çıxmaq gərək.
Çağlayan kimi coşmaq, bulaq kimi qaynamaq,
Ürək damarlarını yerindən qoparıb da
Həyat dənən klubda
Ovucda sıxmaq gərək.

Hər kəs bilir
Bizim yarış
Nə deməkdir,
Neçindir.
Bu çırpınış, bu axtarış
İctimai cəmiyyəti sağlam qurmaq

GÜLÜŞLƏR

Gülüş vardır səslərində tunc əkslər yapdırır,
Gülüş vardır könülləri ruzgarlara qapdırır.
Bəzi tikər könüllərdə alovlardan bir məbəd,
İllər boyu atəşinə insanlığı tapdırır.

Bürünərək çoxu ipək füsunlu bir çarşafa
Saçır büllur təbəssümlər, əyləncələr ətrafa.
O pərdəyi parçalasaq can atarız nəhayət
Və başlarız göz yaşları aləmini təvafa.

Gülüş vardır dodaqaltı, gülüş vardır müstəhzi,
Zəncirləyər uçanları halqalandıqca bəzi,
Bəzi sıcaq görüşlərə doğru yollar göstərir.

Fəqət onun gülüşləri bir qönçəyə yaslanan
Rəngsiz, parlaq jalələrdən nümunədir, hər zaman
Gənc ömrümə yüksəlməkçin qanad verir, can verir.

QAÇAQCI

Ala qaranlıq...
Hava qaranlıq.
Hənzuz,
Sanki yamıq bir aynadır kuytu dan yeri,
Açmaq istəmiyor kimi üzünü gündüz,
Çulğamışdır təbiəti gecə sisləri.

Yatağından dirçəlməmiş Şahtaxtı kəndi,
Gərilmiş hər pəncərəyə uyqu rübəndi.
Yaxınlıqda şırıl-şırıl axıyor Araz,
Macəralı bir ney kimi oxuyor Araz.

Ayrılaraq Şahtaxtıdan çölün düzündə,
Bir kölgə var, irəliyor Araza doğru.
Sirlə, azğın baxışları titrər üzündə,
Qorxa-qorxa irəliyor, sanki bir oğru.

İştə kölgə, iştə Araz, bax iştə sərhəd,
İştə duman, iştə çiskin, iştə qijiltı...
Zaman xəlvət, məkan xəlvət, dünyanı xəlvət?
İlan kimi qoparmaqda Araz fişiltı:
Buludların pəncəsində şəfəq boğulmuş,
Sərhəddəki gözətçilər görünməz olmuş.

Çevrəsini oğrun-oğrun süzmədə kölgə,
Əsən şaşqın bacaqlarla gəzmədə kölgə.
Xəbərçilik tökülmədə baxışlarından,
Çevikliklə sıyrılnca üst paltarından.

Onu aldı qucağına bir dayaz "ulum",
Onun suda balıq kimi qanadlanması,

Çayın o biri kənarına tez atlanması
Sərhəddəki gözətçiyə olmadı məlum.

Gecədir, qaranlıq... nə gələn, nə gedən,
Üfüqdə yaxılmış nə də bir lampa var.
Gecənin altında hiçqıran, qeyş edən
Arazın üstündə oynayıb buludlar.

Sahildə dolaşan bir neçə mühafiz
Birlikdə edərkən sərhədə atalıq,
Diyorlar: – Ətrafı qaplamış yenə sis,
Çəkilin buludlar, açılısın ortalıq!

Üçlükdə gedirlər o yana, bu yana,
O yana, bu yana nəzarət edirlər.
Üz tutub çevrəni qaplayan dumana,
Dumanın əlindən şikayət edirlər.

Nəhayət, nəşəli bir külək əsərək,
Üz tutub buluddan-buluda qudurdu.
Ansızın çənlərin yolunu kəsərək,
Onları başqa bir iqlimə uçurdu.

Doğunca üfüqdə alovdan bir ürək,
Ayrılib oldular aralı buludlar.
Üzləri sarardı qorxudan əsərək,
Qaçdılar qanadı yaralı buludlar.

Səhərki qaçaqçı çiyində bir çuval
Yabançı sərhədi buraxıb ləhliyor.
Çuvalın içində gətirir qaçaq mal,
Dörd gözlə önünü, ardını bəlliyor.

Solunu yoxladı, sağına baxındı,
Qoşaraq irəli qıvrıla-qıvrıla.
O şimdi qırmızı sərhədə yaxındı,
Gəlirdi ümidi qırıla-qırıla.

Gördülər: – Haydı dur! – səsləri ucaldı,
Çarpınan canlı bir qanatdı bu səslər.
Qaçaqçı “ulumda” qorxudan saraldı,
Gecənin bağrını qanatdı bu səslər.

– Dur! – dedi, qaçaqçı əkilmək istədi.
– Dur! – dedi, könlünə saçıldı atəşlər.
Qorxudan geriyə çəkilmək istədi,
– Dur! – dedi, durmadı, açıldı atəşlər.

Trax, tax, trax, tax, trax, tax!..

– Ax!.. – deyə

Olundu qaçaqçı Araza hədiyyə.

O şimdi batıyor, batıyor, çıxamaz,
Sularda əl-ayaq atıyor, çıxamaz.
Çiyindən qabarıq dalğalar aşmada,
Batıyor, başından köpüklər daşmada.

O batdı, sərhədi dolaşan gözətçi
Bu hala bir şirin qəhqəhə qopardı.
Bax indi bu yerdə dalaşan gözətçi
Və bir də dalğalar nümayiş yapardı.

ƏYYAŞ

Ruzgar... çovğun, qar, ətraf əsim-əsim əsmədə,
Başlar köküsdə... lakin sokaqda bir qaraltı
Gərinib bükülmədə, şaxta onu kəsmədə,
Buzdan bir cam kəsilməmiş ayaqlarının altı.

Durmadan söylənmədə o kəndi-kəndisilə,
Alnının çuxurunda parlıyor iki məşəl.
Sağdan, soldan küləklər vurub üzünə sillə,
Yıxmaq istiyor onu səffaf dəmirdən bir əl.

Yox sözlərində məna, canında yox ixtiyar,
Qollar, bacağılar həpsi qarışmış bir-birinə.
Əlvida etmiş ona şəxsiyyət, izzət, vüqar,
Düşmüş uğursuz, acı bir adətin girinə.

Sağ əlində bir şişə, sol cibində bir şişə,
Hankı böyük bir səbəb onu bu hala salmış?
Çəkmiş hankı bir əməl biçərəni bu işə,
Hankı təsadüfdən o, bu yaman günə qalmış?

Alnında bir bəyaz qəm, – bir dilənçi günündə –
Üzü günəşdən qızıl, içi qarlıardan ağdır.
O şimdiki durdu yüksək bir binanın önündə,
Keçmişini yaşatmış bu evə baxdı... baxdı...

Qılınc kimi kəsici şaxtanın şiddətilə
İştə çürük bir ağac cansız uzandı yerə.
İçində bəslədiyi müvəbbəd qüdrətilə
Bir quşsa qanad açdı ağ çadralı göylərə.

Buram-buram qıvrılıb həmlə edincə ruzgar,
Bu əyyaş, qaldırımdan üzüstə yerə düşdü.
Qəlbində son döyüntü, səsində xırıltılar,
Bəyaz tənli daşlarla qucaqlaşdı, öpüşdü.

Əvət, həyat denilən bu döyüş meydanından
Basılmamış çıxacaq kimin varsa qanadı.
Əvət, kim şübhə etsə qüvvətindən, canından,
Ac sokaklar əlində boğulacaq həyatı.

Kimdir bu ilan kimi sürünüb ölən adam,
Çökmüş kaşanələrin bacarıqsız oğlumu?
Nərdə onu yaşadan dünkü parlaq ehtişam,
Onu öldürən kəndi sinifinin yolumu?

1931

BƏYAZ ÇÖLLƏR

Əgər su damənin tutdum, rəvan döndərdi üz məndən
Və gər güzgüdəndə umdum sidq, əksi-müddəa gördüm.

Füzuli

Xayır, məndən sular dönməz, təbiət pəncəm altında,
Baxıb ayinəyi-qəlbimdə əksi-aşına gördüm.

M. Müşfiq

Çoxdandır bir şeir yazmamışam mən,
Çoxdandır bir nəğmə tutdurmamışam.
Çoxdandır ayrılıb şər aləmindən,
Xəyal dənizinə baş vurmamışam.

Fikrim qasırgalı deryalar kimi,
İstənilən qədər dalğalanmamış,
Könlüm uzaq gedən xülyalar kimi,
İncə buludlarla çulğalanmamış.

Ürəyim ilk bahar selləri kimi,
Atlana-atlana qaynamamışdır.
Ruhum Mil düzünün çölləri kimi,
Bəyaz çiçəklərlə oynamamışdır.

Bir kəlmə bulmaqçın xeyli darılıb,
Əzaba, zəhmətə qatlandığım yox.

102

Aldığım mövzuya candan sarılıb,
Misradan –misraya atlandığım yox.

Nə kiçik bir dərə, nə bir mənərə,
Keçməmiş zehnimin lövhələrindən.
Şeirsiz, nəğməsiz gəzib bir ara,
Heyhat, oynamamış könlüm yerindən.

MİL DÜZÜ

Bir düz ki, fərq etməz xəyalın gözü,
Hər daşı bir çılpaq qərib öksüzü,
Məlul çöhrəli bir dulu andırır;
İnsanın fikrini dumanlandırır.
Ey illər uzununu çiçəksiz, otsuz,
Elçisiz, qonaqsız, kimsəsiz, yurdsuz,
İlanlar yatağı olan Mil düzü!
Yabançı əllərdə qalan Mil düzü!
Bilsən nələr keçmiş başından sənin,
Qəmgin torpağından, daşından sənin!
Bir kimsə etməmiş sana mərhəmət,
Salmamış üzünə "sayəyi-rəhmət".
Göylərin buludu sana yabançı,
Günəşin telləri sırtında qamçı.
Boş yerə yağmış da qarın, yağışın,
Bir alov kəsilmiş baharın, qışın.
Kimsə anlamamış faydanı sənin,
Alan olmamışdır qadanı sənin.
Odur ki, kədərin başından aşmış,
Yazıq, bilməmişsən ürəklər daşmış.
İnsanlar nankormuş tarix boyunca,
Çalib çağırдыңın yoxdu doyunca.

103

Dolanmış başına dönmüş fələklər,
Əsmiş üzərindən çılğın küləklər.
Tarixdən büsbütün adını silmiş,
Sana hər çapavul yağı kəsilmiş.
Şırıldarkən Araz yaxınlığında,
O zalım da qalmış öz qılığında.
Zavallı halına o da yanmamış,
Bir parça səninçin dalğalanmamış.
Bəzən üzərində tikanlı otlar
Göyərmiş, çoxuna vermiş umudlar.
Ellər köç eyeləmiş, sürülər gəlmiş,
Qoynunda bir quzu səsi yüksəlmiş.
Bir səs ki, zülmətdə ağlayan bir səs...
Bir səs ki, həzindən çağlayan bir səs...
Bir səs ki, yoxluğun üstündə ölmüş,
Yenə o yoxluğa batmış, gömülmüş.

QƏDİM KARVAN

Gündüzlər çəkilməmiş, gecələr çökmüş,
Buludlar qoynunda sanki bir gümüş,
Dərili qanğuru yavrusudur ay,
İştə yol ucundan çıxdı bir alay.
Poslası ulduzlar olan bir karvan,
İçdiyi sarı su, yediyi yavan.
Sarvanlar uyqulu, dəvələr yorğun,
Nədir bu heçlikdə bu gülünc oyun?!
Torpaq yaraları ayaqlarında.
Yazın istisində, qışın qarında,
Saklı üzlərində düşkünlük qəmi,
Ürəklərində bir xəzan axşamı,

Qarşılarındakı dənizlər sərab,
Ümidlər şikəstə, əməllər xarab.
Rahatlıq bilmədən yürür bu karvan,
Karvan, bitmiyəcək yollarla davan!
– Yürü, – deyir ona göydə buludlar,
– Yürü, – deyir ona hər əsən ruzgar.
İlan nərələri: – Yürü, – der ona.
Sərablar çəkmədə onu qoynuna.
Karvan, yazıq karvan, budur, su yoxdur.
Bu çöldə dağların qoxusu yoxdur.

Yanıq alınlarda bir acı rəya,
Çınlayan bir çatlaq çan səsi guya
Hər göz qarşısında bir “cənnət” açar,
Yolçular ayılar, uyqular qaçar.
İştə bu çan səsi, ah, bu çan səsi,
Bu çanın ruhlara ruh saçan səsi
Bu quraq çöllərdə şəfqətlə çağlar,
Ulduzlarla gülər, gecəylə ağlar.
Hıçqırar, boğular, nəhayət ölər,
Siyah bir girdaba düşər, gömülər.
Gecələr, gecələr, susuz gecələr,
Çılğın küləkləri quduz gecələr!

RÜCU

Mil düzü, Mil düzü, geniş Mil düzü,
Eşit ürəyimdən gələn bu sözü!
Bu keçmiş halına acımam ki, mən,
Açıq danışalım, doğrudan da, sən
Bəlkə bu sevgini, bu sevincini,
Bəyaz qızılı, bəyaz incini

Xanlardan, bəylərdən əsirgəmədin,
Quduz köpəklərdən əsirgəmədin?
Tanışlarım bilir bunu, sən də bil!
Mənim dağınıqlığı sənə bəhsiz deyil.
Bir Bakı işçisi birinci kərə
Baxıb çoraqlıqdan çıxan ellərə,
Gavur-ərx üstündə mitinq açaraq,
Köksündə çırpınan qırmızı bayraq
Dalğalanan zaman lenta kəsərkən,
Orda neçin, nədən olmamışam mən?
Könlüm Araz kimi havalanmamış,
Gurultum çöllərdə dalğalanmamış?

Deyirlər o zaman burda köylülər
Tutub dişlərində qalib türkülər
Bir daşqın fərəhlə gəlmişlər vəcdə,
Araz da eyləmiş onlara səcdə.
Arazın önünü kəsən sipərlər
Qalxıb yüksəklərə açınca şahpər,
Gənc bir arslan kimi kükrəyən Araz
Vermiş ətrafına dərin bir həras,
Sıçramış, köpürmüş, bayılmış, getmiş,
Mil düzünə sarı yayılmış, getmiş.

MƏNİM ÇAĞLAYANIM

O gündən bəridir dəyişmiş rəngin,
Dəyişmiş büsbütün rəngin, ahəngin.
Səndə gurultulu bir çağlayan var,
Bu dönməz çağlayan durmadan axar.
O durmadan axar, dağ-dərə bilməz,
Qüvvəti daima artar, əksilməz!

Üstünə od yağsa gətirməz xətər,
O həyatla başlar, həyatla bitər.
Mənim çağlayanım axmış, axacaq,
Hər yerdə bir bəyaz iz buraxacaq.
...Mənim çağlayanım kolxoza axır,
Dağların selini heyran buraxır.
Mənim çağlayanım xəyalım kibi,
Bəzən sakit axır, bəzən əsəbi.

XİTAB

Nə qədər istəsək boş yerimiz var,
Canımız, qanımız, hünərimiz, var.
Əkilən pambıqlar hələ azdır, az;
Bununla iş bitməz, əsla kar aşmaz!
Pambıq əkinləri gərək çoxalsın,
Qəlbimizdə gözən həsrət yoxalsın.
Kimsəyə olmasın ehtiyacımız,
Bitsin həsrətimiz, bitsin acımız!
Pambıq çoxaldıqca fabriklər canlanır,
Kollektiv güclənir, birlik canlanır,
Pambığın çoxluğu çoxluğumuzdur,
Pambıq "çörəyimiz", neft "suyumuzdur".
Hər pambıq tarlası düşməyə mədfən,
Hər açılan qoza ona bir kəfən.

PAMBIQ ŞAXLARI

Hər şaxın üstündə bir bəyaz xülya,
Bir titrəyiş duysa düşər qorxuya,
Dönər boynu bükük yasəmənələrə,
Qırılar, tökülər, səpilər yerə.

O bəyaz xülyaya toxunun yavaş,
Yoxsa ürəyimdə duyar bir təlaş.
Dalğın bir şairin xülyasıdır o,
Mil düzünün bəyaz röyasıdır o
Ki, bu gün həqiqət şəklinə girmiş,
Bütün şübhələri yıxıb devirmiş.
Görünür tarlada ülviyyətimiz,
Nazik şaxlar təmiz, qozalar təmiz.
Hər qoza ləkəsiz çocuq varlığı,
Sığmayır dünyaya bəxtiyarlığı.
Mən neçin bu zaman fikrə getməyim,
Ya neçin fikrimi dərinlətməyim?
Mən neçin bu zaman coşub daşmayım,
Ürəkdən həyata yaxınlaşmayım
Ki, bir gənc şairə lazım olan hər,
Hər dürlü mənzərə burda əks edər?

1932

BABA YURDU**I**

“Cana gəldim toz-torpağın əlindən,
Ev deyil ki, xarabadır, xaraba”.
Bu sözlərlə aynaları silərkən,
Öz-özünə deyindir Rübabə.

Nə çəkmişə aylar, illər uzununu
Birər-birər eyləyirdi hekayət.
Ala-ala bağdadının tozunu,
Yağdırırdı “kor baxtıdan” şikayət.

Ürəyində gərdiş yapan kədər
Təsirindən qızı ilə dalaşır.
Qızı Telli önündəki dəftərin
Sətirləri kölgəsində dolaşır.

– A qız, Telli!..

– Bəli, nə var?

– Zəhrimar.

Dur ayağa buraya ver kətili!

Dolduraraq qarğış ilə ağzını,
Çıxdı haman üzərinə kətlin.
Kəlməbaşı azarlayıb qızını,
Acığından bilməyirdi neyləsin.

Telli isə ona fikir vermədən,
Pək maraqlı bir hekayə oxuyur.
Özü üçün anlamadan, görmədən,
Xəyalında bir aşıyan toxuyur.

Birdən dikib anasına üzünü:
– Ana, bəsdir, bizi qatma ərinə. –
Deyə kəsdi bir cümləylə sözünü,
Qorxusundan çox getmədi dərinə.

Yavrusunun bu şeytanca sözündən
Simasının tutqun rəngi açıldı.
Bir nur uçdu iri, qara gözündən,
Dodağından bir təbəssüm saçıldı.

Ara-sıra öskürüncə dərinədən,
Çatılırdı bir-birinə qaşları.
Dayanmayıb sarılırdı yerindən,
Qaralırdı gözlərinin kənarı.

– Bu zəhrimar öskürək də, neyləyim,
Bu deyilmi hər gün məni saraldan?
Yaman yerdə gücdən düşdü biləyim,
Yaman yerdə günüm keçdi qaraldan.

Həm xanası qarşı evdən baxaraq,
Rübabəyə zilləmişdi gözünü.
Ürəyində çiçəkləndi iştiaq,
Artıq burda saxlamadı özünü.

– A qız, nə var, nəyə həşir salmısan?
Söylə, yenə kimdən barıt almısan? –

Deyə Sona daxil oldu içəri,
Rübabəni dilləndirdi sözləri.

– A qız, neylim, sən Allah, bir toza bax!
Dağılmışda nə yazım var, nə qışım.
Hər gün bir az ürəyimi yeməkdə
Bulud kimi kölgələnen baxışım.

– Məgər sizə ev verməyib hökumət?
– A qız, verib, köç deyirəm, köçürmü?
Varlığını basmış kimi kəsalət,
Yaxşısını yamanından seçirmi?

Köç deyəndə, azar alır canını,
Yer süpürür sanki qaşı-qabağı.
Ev söhbəti aralığa gələndə
Heç eşitmək istəməyir qulağı.

– Buraxmaram mən atamın yurdunu, –
Deyə burda hər qayğıya qatlanır.
Dizin-dizin sürünərkən bu evdə,
Bilməm hansı xoş gününə şadlanır?

Ay başında hər aldığı maaşı
Bu komanın üzərinə qoymada.
Bilməm niyə hər yetənin fikrinə,
Hər çatanın dediyinə uymada.

İki qadın vermiş kimi baş-başa,
Arzuları çiçək-çiçək açılır.
Rübabənin qəlbi düşmüş təlaşa,
Sözlərindən ildırımlar saçılır.

II

Saat üçdü... Kazım işdən qayıtmış,
Vücudunu qaplamışdı yorğunluq.
Yemək gəldi, toplandılar süfrəyə,
Aralıqda gəzirdi bir məhzunluq.
Yalnız darğın bir ehtiram, bir ülfət...
– Köçürükmü?
–
– Səninləyəm, dinsənə!
– Qoymazsan bir yeməyimi qurtarım?
– Mən bilmirəm, son sözümdür, bax, sənə.

Sən köçməsen, köçəcəyəm mən özüm,
Tellini də alacağam yanıma.
Yoxsa bu toz, bu amansız rütubət
Bir qurd kimi daraşacaq canıma.
– Köç də...
– Yaxşı, gör köçürəm, yoxsa yox.
Mən daşınsam nə gələcək əlindən...
Bəs deyilmi baxdım sənin sözünə,
Bəs deyilmi burda gəldim cana mən?

III

Kazımğilin qapısının önündə
Üç gün sonra durmuşdu bir qruzevik.
Bir daxmanın “şənliyinə” son verən
Rübabədə görünürdü zirəklik.

Bir külfətə həyat verən bu maşın
Binəqədi zavkomundan gəlmişdi.

Gedəcəkdə pasyolkaya birbaşa,
Bu gediş çox əhəmiyyətli bir işdi.

Qaydasilə bütün şeylər qalandı,
Ana-bala qurzevikə tullandı.
Kazım fəqət xəbərsizdi bu işdən,
Xəbərsizdi bu oğurlu gedişdən.

Gəldi, gördü, heyrətləndi bir qədər,
– Kazım dayı, Telligili köçdülər, –
Deyə bir səs onu haman ayıltı,
Fikirləşə-fikirləşə qayıtdı.

O zamandan pasyolkada bu külfət
Yeni həyat nəğməsinə dinləyir.
Baba yurdu iztirablar içində
Dar dönmələr pəlçığında inləyir.

1933

AT

Sən mənim köhlənim, oynaq atımsan,
Mənim yaman gündə ehtiyatımsan.
Qoymaram başına açsınlar kələk,
Duruşun buluddur, yerişin külək.
Bu uzun yollarda çıxsan cövlana,
Şairlər bənzədər səni ceyrana.

Xatirində varmı boranlı çağlar,
Bürümüşdü bizi zalım qaçaqlar?
Yalnız ümidimi bağladım sana,
Dedim, ey köhlənim, qanadlansana!
Tüfəngim əlimdə açıldı mənim,
Qurşunum ətrafa saçıldı mənim.
Bir qaya dalında yastıq belində,
Bir bel ki, olamaz qızda, gəlində,
Ayna tüfəngimi mən daraqladım,
Yalnız ümidimi sənə bağladım.

Köməkçimsən pambıq toplanışında,
İlin baharında, ilin qışında,
Kolxoz faydalanır sənin işindən,
Buludlar çəkinir kişnəyişindən.
Yarınkı tufanlı cəbhələrdə sən
Başqa bir məharət göstərəcəksən.

114

Çapdırıb qovğada qızıl əsgəri,
Sivri bir ox kimi süzüb iləri,
Havanın bağrını yardığın zaman,
Yağarkən yollara güllə, toz, duman,
Onda məharətlə, gözəlmiş, gərək
Qəhrəman atlıya verəsən ürək,
Gərək qurtarasan onu ölümdən
Yarınkı tufanlı cəbhələrdə sən!

115

QƏZƏL

Dostum Əli Hüseynzadəyə

Mehribanım, bağı-eşqin ey müəttər susəni,
Qoyma öpsün gizlicə hər bülbüli-bədxu səni.

Mən sənin bir rəhmdil səyyadınam, gəl qoynuma,
Gəl öpüm, gəl oxşayım, ey nazənin ahu səni.

Sızlayan mən, ah edən mən, bilməzəm amma neçin
Hər sıxar ağuşuna gah o səni, gah bu səni?!

Çərxi-dövranın müəlla iltifatındanmı bu
Cami-ömrüm, görmədim heç bir zaman məmlu səni?!

Toplayıb kisuyi-zərrin-tarını çıxsan çölə
Əl çəkər aydan fələk, yalnız tanır mehru səni.

Sevgi səhrasında sərgərdan gəzən bir təşnəyəm,
Sevgilim, içsəm nolur şəhdi-zülali busəni?!

Müşfiqa, iqlimi-sevdadən ziyanın yox, fəqət
Tiri-müjganilə yıxdı bir kaman əbru səni.

1933-1934

TAR

Oxu, tar, oxu, tar!..
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim.
Oxu, tar, bir kadar!..
Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Oxu, tar!
Səni kim unutar?
Ey geniş kütləmin acısı, şərbəti –
Alovlu sənəti!

Gözləri qibləyə açılan hasarlı binalar
Dinləmiş əzəldən səsini.
Papaqlı atalar, çadralı analar
Ötürmüş sayəndə köksünü.
Düşmüşlər gah şirin, gah acı toruna,
Sevinə-sevinə, qoruna-qoruna.

Çarparaq "Çargah"ın divardan-divara
Yolçunun yolundan eyləmiş avara.
Çalxanmış dərələr, tərələr,
Səs vermiş səsinə ləpələr.
Oxu, tar, fikrimdə oyansın
Baharın, Seyidin qəzəli;
Oxu, tar, ruhlansın
Şirvanın, Gəncənin mehriban gözəli!

Damağdan düşənlər,
Ürəyi şişənlər,
İlk bahar seyrinə çıxmayan,
Özünü dağların döşünə yıxmayan
Sinəsi dağlılar,
Vəfasız bir eşqin dağınıq zülfünə bağlılar
Dəxilin olmuşlar,
Qapında təsəlli bulmuşlar.
Zilin var, vəsətin, bəmin var;
Sənin də quşların dəmindən ayrılan
Bir özgə dəmin var.
Səni də avara eyləmiş
Dağınıq telli bir "zərəfşan".
Onunçun "Segah"ın danışır
Pərişan-pərişan.

Səsini dinləmiş
Şahların, xanların sarayı,
Səninlə birlikdə inləmiş
Əsrlər alayı.
Bəzən də simlərin qəmləri ovutar,
Olardın onların sirdaşı,
Sən ey tar!..
Gülləri əməkçi barmaqlar qanından
Rəng alan xəlçələr,
Xəlçələr üstündə uzanmış
Dodağı qönçələr.
"– Hey, saqi, mədəd qıl soğudu şərabin,
İncitmə könlünü bu xanəxərabın!" –
Söyləyən tox sözlü şairlər,
Həvəsdən doymayan ac gözlü şairlər:

Nadimlər, Vaqiflər,
Gözəllik sirtinə vaqiflər
Həp səni dinləmiş;
Oxumuş, inləmiş.
İndi də bizimçin oxu, tar!
Səni kim unutar?

Sən qulluq etmədin məscidə, axunda,
Çalışdın həyatı sevməyin uğrunda.
Çoxları üzünə durdular,
Könlünü qırdılar.
Nə deyim o yekəbaşlara?!
Çaldılar ruhunu daşlara.
Üstündən bir qara yel kimi əsdilər,
Səsini kəsdilər.
Daşlandı çəkənlər nazını,
Böyləcə qırdılar aşığın sazını.
Sən xalqa "Gül!" dedin,
"Ey qüssə, öl!" dedin.
Başladı məsciddə mərsiyə.
Sarıqlı çıxınca ərsəyə,
Qüssəmiz ölmədi,
Xalqımız gülmədi.
Ağladığ daima, ağladığ,
Ey qədim aşına, ağladığ.
Oxu, tar! Dəyişdi zamana,
Bax indi radio səsini
Dağıdır cahana.
Ey tarçı, çal, oxu!
Könlümü al, oxu!
Vur sazı döşünə, ey aşiq!
Qalmamış nə aba, nə qaba, nə sarıq.

Oxu, tar! Alovlu izlərin
Əcəba, neçə şux dilbərin
Yasəmən üzünü pul kimi qızartmış?
O sarı simlərin lisanı
Salmazmı heyrətə insanı?

Oxu, tar! Mən səndə
İstənən havanı çala da bilərəm.
Mən səndən bu günün zövqünü
Ala da bilərəm.

Sən bu gün silahsan əlimdə,
Səni mən hansı bir hədəfə
İstəsəm, çevirə bilərəm.
Qəlblərdə gizlənən keçmiş
Bir yeni nəğmənin əlilə
Devirə bilərəm!

Oxu, tar!
Fabrikdə, zavodda,
Traktor başında.
Bu saat qarşında
Nə qədər adam var!
Utanma, oxu, tar!
Mədənli Bakımın,
Pambıqlı Gəncəmin,
İpəkli Şəkimin
Acısı, şərbəti
Alovlu sənəti!

Oxu, tar, oxu, tar!..
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim.
Oxu, tar, bir kadar!..

Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Oxu, tar!
Səni kim unutar?
Ey geniş kütlənin acısı, şərbəti –
Alovlu sənəti!..

1935

HƏYAT SEVGİSİ

Ah, mən gündən-günə bu gözəlləşən
İşıqlı dünyadan necə əl çəkim?
Bu yerlə çarpışan, göylə əlləşən
Dostdan, aşınadan necə əl çəkim?

Dönmə bir şəbnəmə yaz səhərində,
Könül, günəş kimi parla yerində!
Göylərin lacivərd ətəklərində
Gedən bu qovğadan necə əl çəkim?

Baxınız, dan yeri sökülmüş kimi,
Dostlar bir cəbhəyə tökülmüş kimi,
Uzaqdan-uzağa xam gümüş kimi
Ağaran səhradan necə əl çəkim?

Təbiət varlıdır, təbiət xəsis,
İşlədərəkən onu, sən ey mühəndis,
Mən də qart daşlara verdim bu hiss,
Bu incə mənadan necə əl çəkim?

Bir yanda tərhanlar, dumanlı dağlar,
Bir yanda kəkliklər, ayna bulaqlar,
Bir yanda bülbüllər, çiçəkli bağlar,
Mən bu tamaşadan necə əl çəkim?

122

Həyat dedikləri bu keşməkeşdən,
Qəlbimdə, qanımda yanan atəşdən,
Gecədən, gündüzdən, aydan, günəşdən,
Bu əngin fəzadan necə əl çəkim?

Qarşımda dalğalı dərin bir ümman,
Ümmanı sarsıdır bir acı tufan,
Bəyaz köpükləri bir çiçək yapan
Şeirdən, xülyadan necə əl çəkim?

Ulduzlar fikrimin çırağbanıdır,
Bulud xəyalımın karıvanıdır.
Səma ki, hissimin aşyanıdır,
Böylə bir səmadan necə əl çəkim?

Mehriban sevgilim qarşımda durdu,
Yenə şairliyim başıma vurdu,
Məndən məcnun könül maraqla sordu,
Bu saçı leyladan necə əl çəkim?

Xəzan acısına edib təhəmmül,
Gülün kölgəsində ötəndə bülbül,
– Həyat, həyat! – deyə çırpınır könül,
Könüldən, sevdadan necə əl çəkim?

Sən aldın aşını yeni hisslərdən,
Ey cavan qələmim, düşmə bəhərdən,
A dostlar, söyləyin, mən bu hünərdən,
Bu təbi-valadan necə əl çəkim?

123

ƏBƏDİYYƏT NƏĞMƏSİ

Şair, tükəndimi dolu xəzinən?
Qalxıb dalğa kimi enməzmi sinən?
Yatmış əsirlərin mətin səsile
Eh qaldıran, ya da sənmişən dinən?!
Qurudunmu, dəniz, susdunmu, külək?
Çəmən, saraldımı qoxulu dəfnən?
Söylə, səbəb nədir bu susqunluğa?
Sən ey gecə-gündüz qəlbi döyünən!
Bu ağır sorğular yaxarkən məni,
Sərinçə bir səda keçdi içimdən:
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Gəl ey boranlı qış, səpələn ey qar!
Geyin ağ kükrünü, sən ey ixtiyar!
Gəl ey sevimli yaz – dəli gəncliyim,
Günəşin eşqiylə çağlasın sular!
Çıx çinar başında yayla, ey günəş!
Dinlətdir sazını tarlada, ruzgar!
Tüstülər içində bir alov kimi
Payız ormanında saralsın çinar.
Görüncə bunları vəcdə gələcək,
Çalıb-çağıracaq yenə sənətkar;
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Sevdalar məhrəmi aydın gecələr,
Açdıqca göylərdə qızıl qönçələr,
Təbiət nə zaman çıxıb özündən,
Bu tarlar, bu dəftər, bu kəməncələr

Deyə, ağaclıqda, suda, küləkdə
Bəstəkarlar kimi bir şey hecələr;
Nə vaxt iki dalğa verib baş-başa
Gümüş sahillərdə yatar gecələr...
Bir şərqli qız kimi ay da üzündə
– Nədir, – deyincə, – bu siyah peçələr?
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Gecəm belə keçdi, səhərim gəlsin!
Dadıma sanballı sözlərim gəlsin!
Başlasın işinə zavod, fabrika,
Pambıq tarlasından xəbərim gəlsin!
Şəhəri görməyə kəndim tələsib,
Kəndə qovuşmağa şəhərim gəlsin!
Çulğasın aləmi hərəkət, əmək,
Bunları yazmağa hünərim gəlsin!
Yarış meydanıdır bu dünya, tez ol!
Qarşıma qələmim, dəftərim gəlsin!
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Ey insan, çarpdıqca ürəyin sənin,
Açıldıqca əməl çiçəyin sənin,
Çılğın təbiəti ram eylədikcə
Özünə uğurlu əməyin sənin,
Almaz külüngünü vurub dağlara,
Çıxdıqca daşlardan çörəyin sənin,
Dünyanı hey duyub, hey düşünməyə
Bir nəğmə olduqca gərəyin sənin,
Dünyada qaldıqca son yarpaq, son ah?
Yenə sönmədikcə istəyin sənin,

Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Fırtınasız dəniz nə lazım mana?!
Alqış, insan oğlu, güclü sevdana!
Alqış həyatına, alqış sevginə,
Ey gələcək ata, gələcək ana!
Məhəbbət qayığın tutulduqca hey
Hicran dedikləri acı tufana,
Fələk aylanaraq gülümsədikcə,
Bir vüsal gündüzü, şəbi-hicrana,
Əridib qəlbində qızıl eşqini
Könül qulağınçın yaparkən tana,
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Ey acıqlı günəş, soyuqqanlı ay!
Haray bu gərdişin əlindən, haray!
Siz ey ağır başlı buludlar, keçin
Başımın üstündən hey alay-alay!
Gurulda ey səma, ağla ey yağış!
Sən də yatağında qurcalan, ey çay!
Haydı, fikrim kimi qalınlaş, orman!
Ruzgar, duyğum kimi əs kolay-kolay!
Bizə əlvan ruhlar, əlvan xəyallar
Göstərərkən hər il, hər fəsil, hər ay
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Dolanıb fəsillər, döndükcə illər,
Gəldikcə dünyaya yeni nəsillər,
Bir yavru, bir quzu şənlik çölündə
Mələyə-mələyə açınca dillər,

Sizin həyatınız bizdən də yaxşı
Keçincə, ey bizim gələcək ellər,
İnsana qul olub, qulluq edərkən
Sərsəri küləklər, divanə sellər,
Bir əməl uğrunda şurə gəlincə
Səmada buludlar, yerdə könüllər,
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Bəxtiyar günləri gəlmiş Qafqazın,
Ürəklər doludur, a dostlar, yazın!
Sən də, könül, mənə lazım deyilsən
İş başa çıxmadan tükənsə arzın.
Açardım dərdimi hələ dağlara,
Əlimə düşsəydi, ay aşiq, sazın.
Bizim payımıza düşmüş əzəldən
Qayğısını çəkmək olur-olmazın...
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

...Əzəldən bəllidir ellərdə gürcü,
Gəzmiş ağızlarda, dillərdə gürcü.
Bağ salır keçmişin məkan tutduğu
Sarı, titrətməli göllərdə gürcü.
İş onun, güc onun, gözəllik onun,
Qalmamış yabançı əllərdə gürcü.
Kəsmiş qarşısını Kürün, Rionun
Çarpışır sellərdə, yellərdə gürcü.
Böyük arzulara, böyük işlərə
Koşduqca gələcək illərdə gürcü,
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Sən də olacaqsan, ey gülüstanım,
Ey dili diləkli Azərbaycanım!
Çarxın qızdırmalı bataqlığından
Çıxacaq Ağdaşım, Milim, Muğanım.
Baxtımın lacivərd üfüqlərində
Güləcək günəşim, atacaq danım.
Kimin nə borcuna, elin dərdinə
Qoyun özbaşımaya alışım, yanım!
Həyatın rəngini dəyişdirincə
Mingəçevir kimi şanlı dövrənim,
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq,
Kainat olduqca şeir olacaq!

Bu dumanlı dağın başı mən olsam,
Dibinin ağılıyan daşı mən olsam,
Hal bilən, dil bilən qara gözlərin
Qələmim deyir ki, qaşım mən olsam,
Ellərin ürəyi kövrəkləşəndə,
Dolu gözlərinin yaşı mən olsam,
Bəzi adamları bilməyim deyə,
Hisslərim korlaşıb, naşım mən olsam,
Bir sərxoş ölümün əlindən düşüb
Nə zaman qırılan kaşım mən olsam,
Şair yeni-yeni sözlər bulacaq
Kainat olduqca şeir olacaq!

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

Ey şanlı ölkəmin şanlı ustası,
Düşdümü əlindən həyat fırçası?
Ey söz üzünün yanar alması,
Ürəyin tutulub ləkələndimi?!

Nədir bu acizlik bilməm bəşərdə?
Nəçin yırtılmasın bu sirli pərdə?
“Sevil”in gözləri güldüyü yerdə,
Birdən buludlanıb kölgələndimi?!

Ey könül, bu acı hisslərdən əl çək!
İnsan bir gün gəlmiş, bir gün gedəcək.
Bu kəskin xəbəri duyanda gerçək,
Dağımız-daşımız silkiləndimi?

İstəməm, axmasın gözlərin yaşı!
Çatılmasın məğrur ölkəmin qaşım!
Sorun tarixlərə, sənətin başım
Ölüm qarşısında yerə endimi?!

Yox! Bu sərt ölümü düşündükcə mən,
Şiddətli arzular keçir içimdən.
Öldü! Xəbər verin aşnaya, dostaya,
Ruhlar mühəndisi o böyük usta!..
Öldü bir usta ki, ustalar başım,
Bütün yoldaşların əziz yoldaşım!
Öldü, ağlamayan gözlər ağlasın,
Qələmlər, kağızlar, sözlər ağlasın!
Altındaydı sözün səmənd atları,

Çapanda titrərdi göyün qatları.
O ki, söz atından tərpendi düşdü,
Sanki şerimizin bir bəndi düşdü.
Burax qış gedərək, bahar gələndə,
Güllər məclisinə quşlar gələndə
Quşlar sızıldasın, güllər yolunsun,
Bu acı hər şeydə qoy hiss olunsun!
Göylər bir-birinə dəyib ağlasın,
Buludlar başını əyib ağlasın.
Dan yeri ağlasın, şəfəq sökülsün,
Ulduzlar göz yaşı kimi tökülsün.
Günəş göy üzündə yansın, yaxılsın,
Qəmli buludlara iltica qılsın.
Qoy göylər görünsün bir çəmən kimi!
Ağarsın dan yeri yasəmən kimi!..
Öldü! Guruldasın, çaxsın buludlar,
Qəbrinə çiçəklər taxsın buludlar!
Ay gecə qəbrində cövlana çıxsın,
Ulduzlar süzülüb seyrana çıxsın.
Öpsün torpağını səhər yelləri,
Üstündə titrəsin günün telləri...
Bu mənim diləyim, bu mənim hissim,
Ey söz mühəndisim, ruh mühəndisim!
Öldü balaşları öldürən əsgər,
Öldü gülüşləri güldürən əsgər.
Öldü eşidincə Almaz ağladı,
Sanki Kür dayandı, Araz ağladı.
Öldü İmamyarın paxrını açan,
Yaşarın yoluna işıqlar saçan.
Öldü Salamovu öldürən yoldaş,
Öldü Ağamovu öldürən yoldaş.

Fəqət ölən deyil onun sənəti!
Bağlamış adına əbədiyyəti.

Aylar, illər keçər, əsrlər keçər,
Şairin dediyi dəyərli sözlər
Feyz alıb əzəli iqtidarından,
Keçib əsrlərin şah dağlarından,
Qışqıra-qışqıra axar sel kimi,
Qalxar tufan kimi, əsər yel kimi.
Çaxışda görk olar ildırımlara,
Dağlara, daşlara, sıldırımlara.
Ruhlara, qəlblərə çarpar sədası,
Bir fırtına kimi qopar sədası.
Duyulsun ki, ölən bir sənətkardır,
Sənətdə yer gücü, göy gücü vardır!

Ey geniş kütləmiz! Öldü sənətkar!..
Sarmasın ruhunu acı duyğular.
Sən öylə sanma ki, dünyada təksən,
Fəqət, sən ölməmiş, ölməyəcəksən!
Sənin tufan kimi bir keçmişin var,
Bu gün əlində də böyük işin var.
İləri, qəhrəman xalqım, iləri!
Erkən qurtaralım böyük işləri...
...O səni göylərə qaldıracaqdır,
Dərin dəryalara daldıracaqdır.
Haray, ey şerimin tunc qanadları,
Fikrimin, hissimin ceyran atları.
Sərkəs xəyalımın böyük divləri!
Haray, ey sənətin çapayevləri!
Yüksəl, yüksəl mənim şöhrətli ölkəm!
Şeirdən, şairdən dövlətli ölkəm!

Sənin qırılmayan qanadların var,
Tarixdə layəmut büsatların var.
Böyük Füzuliyə ruh verən ellər,
Özünü tarixə göstərən ellər
İşini vaxtında bitirəcəkdir,
Hər zaman Cəfəri yetirəcəkdir!

MİNGƏÇEVİR HƏSRƏTİ

I

Eşidirəm adını,
Hiss edirəm dadını
İndidən damağımda.
Çarxların xırıltısı,
Suların şırıltısı
Səslənir qulağımda.
Gözəl heykəlin gəlir,
Xəyal kimi yüksəlir,
Durur göz qabağımda.
Ətirlənir güllərin,
Sevdalı bülbüllərin
Ötüşür can bağımda.
Səni görmədən olsəm,
Xəzəl olub tökülsəm
Dadlı bahar çağımda.
Sənsiz qara bağlasın,
Həsrə kimi ağlasın,
Daşım da, torpağım da.

II

Vətənimdə yadların,
Qan içən cəlladların
Ta əzəldən gözü var.
Ömrümdə, həyatımda,
Ağımda, bayatımda
Min bir dərdin izi var.

O keçən dövrənimdə,
Hankı "dost"un yanımda
Danışmağa üzü var?
Hər gələni çapdı məni,
Oyuncaq yaptı məni,
Buna kimin sözü var?
Dayan, könül, bir qədər!
Hər gecənin demişlər,
Bir aydın gündüzü var.

III

Artıq döyün, ürəyim,
Çırpın, öyün, ürəyimi,
Ellərin arasında.
Hər könül bir quş olsun,
Sevincinə qoşulsun
Kürün də, Arazın da.
Qoy, çınlasın varlığın,
Ömrün, bəxtiyarlığın
Şadlıq kamançasında.
Könül quşu oxusun,
Şən bir yuva toxusun
Elin gül baxçasında.
Gülsün hər qız, hər gəlin,
Parlasın hər gözəlin
Bir günəş yaxasında.
Hər kəs öz xülyasını,
Baxtını, sevdasını
Çəksin öz arxasında.

IV

Ardınca verdim salıq,
Tükəndi səbrim artıq,
Ey işıqlı devir, gəl!
Dövlətinlə, varınla,
Xoşbəxt dalğalarınla
Gəl, ey Mingəçevir, gəl!
Duru arxın olaram,
Dönən çarxın olaram,
Səni ruhum sevir, gəl!
Bəlalı sayrılığı,
Vaqıtsız ayrılığı
Ölkəmizdən devir, gəl!
Gördüyüm rüyaları,
Nəşəli xülyaları
Həqiqətə çevir, gəl!

V

Ey könül, keşkə sən də,
Ellərə yaz gələndə,
Bir coşqun sel olaydın;
Qarışaydın Kürə sən.
Buludlardan nur əməni
Bir qızıl gül olaydın.
Səni bir qız dərəydi,
Nur saçına hörəydi,
Sonra tel-tel olaydın.
Çıxan kimi qarşına
Yağların başına
Sovrulub kül olaydın.

Sevdalar ölkəsində,
Hər gülün kölgəsində
Ötən bülbül olaydın!

VI

Ey şura ellərində,
Bu yurdun hər yerində
Çarpışan makinələr!
Sizdən iş qardaşınız,
Yüksəliş qardaşınız,
Nələr gözləyir, nələr?!
Ver, ey möhtəşəm nəhəng!
Əski rəng, əski ahəng
Doğurmasın fitnələr.
Fələyin çarxı dönsün!
Vətənimdə görünsün
Yeni-yeni səhnələr.
Dəyişsin paltarını,
Qışını, baharını,
Günlər, aylar, sənələr.
Ucalsın insan oğlu!..
Tutub getsin bu yolu
Gələcək qərinələr.

VII

Budur, dik başlı dağlar,
Sınəsi daşlı dağlar
Yerli-dibli sökülür.
Dağlar duman hayında,
Dərələr can hayında,
Üstünə od tökülür.

Bu hənddən, o biri həndə,
Bu kənddən, o biri kəndə
Rahat yollar çəkilir.
El çıxır yer altından,
Yerin nəmli qatından,
Yeni evlər tikilir.
Ölkəmizə su gəlmiş,
Bir canlı duyğu gəlmiş,
Şirin əkin əkilir.

VIII

Güldürəcək hər kəsi
Elektrik mərkəzi
Büsbütün qurulunca.
Qəlbimizdə nazlı Kür,
Söhbətli Kür, sazlı Kür
Qan kimi durulunca.
Güc verəcək çarxına,
Kür düşəcək arxına
Qolları burulunca.
Gələcəkdir Qazaxdan,
Şəmkirdən, Qarabağdan
Sorağın sorulunca.
Parlatmağa Tərtəri
Açıq alnımın təri
Axacaq yorulunca.

IX

Nə dayanmış günəş də,
Xəstəmiz var Ərəşdə,
Şəfa verməyə gəlsin.
Gölləri qurutmağa,
Əlimizdən tutmağa
Gəlsin, köməyə gəlsin.
Qarasaqqal bataqdır,
Deməsin yol uzaqdır,
Onu görməyə gəlsin.
Qara gözlü gözələ,
Şirin sözlü gözələ
Könül verməyə gəlsin.
Ona öz çırağından,
Yeddi rəngli bağından
Çələng hörməyə gəlsin.

X

Çöllərdə qamış kimi,
Tabi qalmamış kimi
Quruduq qışqırmadan.
Can hasta, canan hasta,
Ölürük asta-asta
Yaxamızı cırmadan.
Həyatın rəngi sarı,
Ömrün ahəngi sarı,
Tükəndik qızdırmadan.
Dostlar, bu gün durmasaq,
Dağı-dağa vurmasaq,
Nə çıxar bağırmadan?!

Qoy ömrümüzü yaxında
Dünyanın şafaqında,
Seçilməsin sırmadan.

XI

Gəl, mənim cənnətim, gəl,
Ömrüm, səadətim, gəl,
Bəzə Kür qırağını!
Qarlı dağlarımızda,
Barlı bağlarımızda
Yandır gün çırağını.
Bir möhtəşəm makinə,
Gur çayların zülfünə
Çəkməzmi darağını?
O quşdan, bu çiçəkdən,
Bəxtəvər gələcəkdən
Almışam sorağını.
Ölkəmin yarat yenə,
Yaradıb yaşat yenə
Pozulan növrağını.

XII

Keçmişimin əlindən,
Babamın əngəlindən
SİNƏM DÜYÜN-DÜYÜNDÜR.
Bu ün, əvət, babamdan
Və köhnə xarabamdan
Mənə qalan bir ündür.
Bu qəm onun qəmindən,
Onun cəhənnəmindən,
Dağlar başı tütündür.

Gəl, ey Mingəçevir, gəl.
Ey sevdiyim şeir, gəl,
Bizi doğrult, düşündür.
Başlayınca işə sən,
Çıxınca gərdişə sən,
Bizdə toydur-düyündür.

XIII

Onda bizim dünyamız,
Pahlı, dəmir dühamız
Yanacaq parıl-parıl.
Ellər gülşən olacaq,
Könüllər şən olacaq;
Uçacaq pırıl-pırıl.
Durulacaq arxımız,
Fələyimiz, çarxımız
Dönəcək xırıl-xırıl.
Güləcək çöllərimiz,
Axacaq sellərimiz
Dağlardan şırıl-şırıl.
Danışacaq qüvvətdən,
Könüldən, məhəbbətdən
Sevgilim mırıl-mırıl!

XIV

Bu həyatı, doğrusu,
Ey sabahın ordusu,
Quran sən olacaqsan!
Daim qoşub iləri,

Qaranlıq cəbhələri
Yaran sən olacaqsan.
Səndən başqa kimim var?
Ürəyimdə simim var,
Saran sən olacaqsan.
Hər dərdə dözə-dözə,
Düşmənilmə üz-üzə,
Duran sən olacaqsan!
Bizi iləri atan,
Uyqumuzu sarsıtan
Boran sən olacaqsan.

XV

Ah, o günü görədim,
Sazıma tel hörəydim
Qəlbimin damarından.
Deyəydim yığın-yığın,
Bu yurdun, bu torpağın
Dövlətindən-varından.
Çayların hoplayaydım
Ağ güllər toplayaydım,
Köpüklü sularından.
Verəydim bir gəlinə,
Söhbət açaydım yenə
Bir maraqlı yarından.
Arabir də çaşaydım,
Könlümün danışaydım
Keçən arzularından!

XVI

Vaxtıdır zövq almağın,
Şirin qələm çalmağın
Gələcək xülyasından!
Deyin, hankı sənətkar
Vurub çıxmamış kənar
Öz məhdud dünyasından?
Xoşdur səhər nəğməsi,
Səhərin oyaq səsi
Axşamın havasından!
Gəl, ey Mingəçevir, gəl,
Şair keçər ən əvvəl
Bu yolda sevdasından.
Keçər, əvət, bu gündən,
Hər gözəl üzüyündən,
Hər gəlin tanasından!

XVII

Eşidirəm adını,
Hiss edirəm dadını
İndidən damağımda.
Çarxların xırıltısı,
Suların şırıltısı
Səslənir qulağımda.
Gözəl heykəlin gəlir,
Xəyal kimi yüksəlir,
Durur göz qabağımda.
Ətirlənir güllərin,
Sevda bülüllərin
Ötüşür can bağında.

Səni görmədən olsam,
Xəzəl olub tökülsəm,
Dadlı bahar çağında.
Sənsiz qara bağlasın,
Həşrə kimi ağlasın,
Daşım da, torpağım da.

BƏXTİYAR

Sıyrılıb keçmişin buludlarından,
Müjdələr gətirib böyük yarından,
Yarıb günəş kimi qaranlıqları,
Söküb şafəq kimi dumanlıqları,
Özündən alışan, özündən yanan,
Hər sabah hamıdan erkən oyanan,
İş başına koşan ən bəxtiyardır!

Yoldaşı sıradan qalarkən geri,
Tutub ətəyindən çəkib iləri,
Ona qüvvət verən, ona ruh verən,
Ona ən uğurlu bir yol göstərən,
Həm sevgi bəsləyən, həm can yandıran,
Sönük duyğuları işıqlandıran,
Günəşlə yarışan nə bəxtiyardır!

Budur həyatdakı gözəllik ancaq:
Qüvvətli yaşamaq, canlı yaşamaq!
Məqsədim, məsləkim, şüarım budur,
Həmən əqidədir, həmən duyğudur.
Gələcək günlərə məni səsləyən,
Bir böyük yarına əməl bəsləyən,
Çarpışan, vuruşan nə bəxtiyardır!

Günlərim keçməyir ancaq əməklə,
Xəyalım göyləri seyr eləməklə,
Buludlar ömrümün karvanı olur,
Fikrim o karvanın sarvanı olur.
Sanıram ulduzlar həmvətənimdir,
Demək, yer də mənim, göy də mənimdir,
Hüzurumla cahan nə bəxtiyardır!

Mənə ilham verir o yaşıl çəmən,
Üstünə quşbaşı yağan yasəmən.
Demək, sevimlidir bahar da, qış da,
Bir yenilik duyub mən hər baxışda
Sevirəm dəyişən, dönən varlığı.
Bu günün, yarının bəxtiyarlığı
Sevdasilə coşan nə bəxtiyardır!

Ömrümün min dürlü cilvəsi vardır,
Könlümün göyləri damar-damardır,
O bəzən ağlasa, bəlkə də haqdır,
Həyat həm gülməkdir, həm ağlamaqdır.
Lakin daha xoşdur döyüş çağları,
Həyat dedikləri uca dağları
Duman kimi aşan nə bəxtiyardır!

Həyatdan doymayan, işdən doymayan,
Əfsanə sözlərə məhəl qoymayan,
Könlünü, gözünü verib işinə,
Baxıb həyatının yüksəlişinə,
Xalqilə titrəyən, xalqilə gülən,
Vətənçin yaşayan, vətənçin ölən
Səmimi bir insan nə bəxtiyardır!

ƏMƏK

Dönüb keçmişlərə bir fikrə getdim,
Öyrəndim insanın kim olduğunu.
Birdən gözlərimə göründü cəddim,
Baxıb seyr eylədim köhnə meymunu.

Heyvanlar içində o da bir heyvan,
Sürülər içində o da bir sürü.
Yaylağı mağara, qışlağı orman,
Zillət torpağında yazığın ömrü.

Əlində daş, dəmir... mətin dağları
Sürünə-sürünə hirsələnib deşir,
Təbiət dəyişir, özü dəyişir.

Əmək – insanlığın tükənməz varı...
Əmək sərf olunan yer cənnətimdir.
Hüsnümdür, eşqidir, səadətimdir!

BUZLU YOLLAR

Hər tərəf buz içində, buzdur hər tərəf,
Qorxur günəş də orda olmasın tələf,
Yan verib keçir,
Üzünü qorxa-qorxa göstərib keçir.

Dağ buzlar, qaya buzlar, sıldırım buzlar...
Görməmiş bir alovlu ildırım buzlar.
Əsrlər yatağında səssiz yatalı:
Buzlar xatalı...

Keçdi Amundsenin də axır çağları
Orda, nə dəhşət!
Qəbrinin barmaqlığı buz saçaqları
Oldu nəhayət.

Çox zaman bu iqlimə, araq daşıyan
Amerikanın taciri oldu müştəri.
İstərdi ki, bu yerdə qursun aşıyan,
Dondu əlləri.

Gözəl xəz var, kömür var uzaq şimalda,
Aparsınmı yad ellər bu sərvətləri?
Qoy "Krasin" gəmisi əlində balta,
Koşsun iləri!

Qırsın, kəssin, doğrasın, ta ki, bu yollar
Yolçuları salmasın qorxuya bir də.
Düşmən şad olar,
Qatarımız ləngisə uzaq Sibirdə...

Bu yol, bu uğurlu yol, ayaq dəyməyən
Soyuq, gizli çölləri çəkəcək işə.
Yen, ey insan arzusu, təbiəti yen,
Düşmə təşvişə!

Ey vaxtilə gülməli əfsanələrdən
Zövq alaraq, divlərə heyrət edənlər!
Ya kimdir şimaldakı taqi-zəfərdən
Keçib gedənlər?!

Alqış bu insanlığa yeni yol açan,
Yeni əməl uğrunda çarpışanlara!
Salam buzlu çöllərə işıqlar saçan
Kəhkəşanlara!

Alqış bu təbiəti gözəlləndirən
İnsanlığın əbədi iqtidarına,
Onun, yeni cahana yeni ruh verən
İstismarına!

Mən nə deyim, Çelyuskin nəfərlərinin
Həyəcana sığarmı qəhrəmanlığı?
Nə böyükdür o səma əsgərlərinin
Canfəşanlığı!..

Gördüm qızıl xətlərlə iş kitabında
Ey Şmidt, yazdığının böyük şanları.
Gəlsin, çaisin bir Homer öz rübabında
Bu dastanları!

QADIN

Yoldaş, səfalətin uçumlarından
Səni ilk qurtaran böyük xilaskar.
Yoldaş, səadətin uçumlarından
Ən dadlı səslərlə bizi haraylar.

Sənin unutduğun ilk məhəbbəti,
O saxlar qəlbinin ən boş yerində.
İnsanın tükənməz əbədiyyəti
Çiçəklənir onun sinirlərində.

Söylə, şirinlikdə, hansı fidanda,
Hansı gülüstanda, hansı cahanda,
Ey yoldaş, ey qadın, sənin varın var?

Harda, ey xalqımın böyük yarısı,
Anası, bacısı, qızı, qarısı,
Bizdə olan kimi ixtiyarın var?!

1936

ŞERİM

Sən varlığın eynisən, buna sözmü var?
Ürəyisən, beynisən, buna sözmü var?
Gecələr ay sənindir, gündüzlər günəş
kainat kimi!

Hər şey gözəlləşmədə, sən də gözəlləş
bu həyat kimi!

Varlığın rəngi sənsən, ahəngi sənsən!
Çiçəklərin, nurların çələngi sənsən.
Bülbülün qarşısında, açıl, şirinləş
qızıl gül kimi!

Hər şey dərinləşmədə, sən də dərinləş
bir könül kimi!

Dərinlik çox gözəldir, sadə olursa,
Nə çıxar o şeirdən başımı yorsa?
Mənalı səslərinlə, şerim, incələş
bir kaman kimi!

Hər şey sadələşmədə, sən də sadələş
hər insan kimi!

Doğrudur, zərifliyin adı başqadır,
Qüvvətə gəl, qüvvətin dadı başqadır.

150

Ölkələr silahlanır, sən də silahlan
ölkələr kimi!

Can deyə, canan deyə cəbhədə şaxlan
bir əsgər kimi!

Hər kəs bilir həyatın sonu ölümdür,
Ah, bu qəmli dəyişmə yaman zülümdür.
Şerim! Bu gülünc oyun bəllidir yarın
bizi də bəklər;

Sən də öl mənim kimi, fəqət məzarın
olsun ürəklər!

151

ÜÇ SAĞLIQ

Gecənin dodaqları gülümsəyirdi,
Masabəyi sevinclə: – İçin! – deyirdi,
– İçin, bu altun şərab torpağımızda,
Şirin zəhmətimizlə can bağımızda
Bəslənən tənəklərin şirəsidir ki,
Hətta bir az köhnədir, deyil bu ilki...
Üzlərdən ruzgar kimi keçdi fərəhlər,
Gecə gün bulağından doldu qədəhlər.
Dostlar içib gözləri süzülü qaldı;
Turş meydan dodaqları büzülü qaldı.
Bu insanlar kimdilər? Sizin tanışlar!
Sizin kimi dünyada çağıldamışlar.
Canlarından fısqıran hər yeni zəhmət
Artırmış bir qüvvətin üstünə qüvvət!
Bu güzə bir səbəbdən ləzzət alırlar,
Boş vaxtı kefləndirib yola salırlar.
Çalan kim, oxuyan kim, qarışmış ara,
Qonaqlar bir ağızla söz vermiş tara.
Tar da sarı simindən nəysə deyirdi...
Gecənin dodaqları gülümsəyirdi.

Bu gün təzə bir gülün açdığı gündür,
Dünyada yalnızlığın qaçdığı gündür.
Dost evində çəkilməmiş yeni nəfəslər,
Əks etmiş divarlara işıqlı səslər.
Başlamış bu ocaqda yeni sevimə,
Açılmışdır həyatda bir yeni çeşmə.
Ana tutmuş körpəni öz qucağında,
Sanki bir gül açılmış cahan bağında.

O çocuq bu köküsə bir bəşərmidir?
Yoxsa, su üzərində neylüfərmidir?
Ədəbidir cahanda deyə izləri,
“Atanın da qürurla gülür gözləri”.
– Doldurun qədəhləri! – Kimsə başladı,
Danışanlar susdular, tar yavaşladı.
– Ana! Ana! Əbədiyyət çeşməsi,
Nə acıdır yaman günə düşməsi!
Ana olmaq şərəflərin şərəfi.
Bu sinəsi inci dolu sədəfi
Uzun zaman ayaqlara saldılar,
Göyərçini ilan kimi çaldılar.
Gözəl ana, sənin büllur canında,
Şəfəqlərə ilham verən qanında
Nəğməmizin ilk büsatı quruldu,
Göz yaşımız ürəyində duruldu.
Ana, sənə rəvamıdır alçalış?
Qoynun beşik, yumşaq sinən nazbalış.

Aman, sən də ləkələnmə, gözəl qız!
Qaranlıqda kölgələnmə, gözəl qız!
Cilvələnmə xırsızların içində,
Ala gözlü ulduzların içində
Aydan arı, sudan duru gecələr
Xoş o qıza sevdasını hecələr.
Ürəyində çiçəklənən muradı,
Dodağında təbiətin ilk dadı,
İlk gülüşü qəlbimizi yandırar,
“Söz içində sözü yara qandırar”.

Gözəl qadın, çiçəklənməz ruhumuz,
Xəyalımız, düşüncəmiz, duyğumuz,

Bulud kimi könlümüzdən keçməsən,
Sən həyatın dodağında nəğməsən.
Sənin ana baxışında qüvvət var,
Məhəbbət var, səadət var, ləzzət var.
Əzəl səni quzu kimi izləyir,
Əbəd durub yollarını gözləyir.
Gəl bərabər fərəhlənib uçalım,
Sonsuzluğum qapısını açalım!

Sağlıq bitdi, yerindən məclis oynadı,
Üzlərdə cilvələndi bir hiss, oynadı.
Hamı: – Yaşasın, – dedi, – ana gözəllər,
Ömrümüzün çayında sona gözəllər!
Tar səsləndi, kaman da ona qoşuldu,
Hər könül fərəhindən uçan quş oldu.
– Qaldırın qədəhləri! – Gülüş, qəhqəhə...
Dostlarımız vurdular qədəh-qədəhə.
Dostlar içib gözləri süzülü qaldı,
Turş meydən dodaqları büzülü qaldı.
Yenə tar, bir nəfər də yenə deyirdi,
Gecənin dodaqları gülümsəyirdi...

Gözəllik yuvasında gözlər quş kimi,
İpək qanadları ilə uçmuş kimi...
– Dostlar! – deyə bir qadın ayağa qalxdı,
Mehriban gözlərilə məclisə baxdı.
Bir az əndamı oldu titrəyən kimi,
Hissinin sularında bir yelkən kimi
Ağ sinəsi qabardı, sözə başladı,
Danışanlar susdular, tar yavaşladı.
– Sevincdən bu saat qəlbim atlanır,
Gözümdə göy uçuşur, yer qanatlanır.

Hər yerdə, hər zaman istəyirəm mən
Tutsun gözəlliğin eşq ətəyindən!
Bu yolda şənənib ucalsın ellik,
Kimi sevda olsun, kimi gözəllik.
Vay ona: ruhunun tükənməz yaşı,
Tutmaz ürəyində eşqin mayası.
Boş həvəs uğrunda canından keçər,
Əzab ləşəsinin yanından keçər.
Quzğuntək üstünə gülərək qonar,
Bir kaman sızıldar, bir könül yanar!
Vay o gözəllərə, açmaz gül kimi!
Vay o mərdlərə ki, bir bülbül kimi
Bir bağda gözünün yaşını tökməz,
Səadət gülünün ətrini çəkməz!
Bizə gəl-gəl deyir işıqlı günlər,
Oyunlar, nəğmələr, toylar, düyünlər.
Bizə gəl-gəl deyir günəşlər, aylar,
Yerlər, göylər, sular bizi haraylar.
Bizə gəl-gəl deyir qüvvət, məharət,
Əmək, mübarizə, həyat, cəsarət.
Bizi haraylayır altun şəfəqlər,
Ömür kitabında yeni vərəqlər.
Bizi haraylayır, şanlar, şərəflər,
Gələcək günlərin ruhu xələflər.
Ər odur, bu günü görür yarından,
Musqulu torpağın damarlarından
Daha möhkəm olur, daha sərt olur,
Boş keçən bir günü ona dərd olur.
Ər odur, ürəyi duru çeşmədən,
Ellər gözəli də xofa düşmədən
İçər çiçək kimi onun suyundan,
Dünyada ləzzətli nə var ki, bundan?!

Qopdu alqış, gurultu: – Yaşasın ərlər!
Biri gülərək dedi: – İndi içərlər!
Yaşasın sağlam ata, qüvvətli bağban!
Yaşasın dünyadakı solmaz gülüstan!
Qədəhlər cingildədi, tar dilə gəldi;
Səsində el qüvvəti, yar dilə gəldi:

Qapıdan huru gəlir,
Gözümün nuru gəlir,
Bu arxı kim arıdıb,
Su belə duru gəlir?

Bülbül uçdu qəfəsdən,
Gül açıldı həvəsdən,
Gözüm gözəldən doymaz,
Qulağım incə səsdən.

– Yaşasın bülbülün, gülün masalı!
Hər kəsin üzünə gülsün iqbali!
Dolansın fələyin asudə çarxı,
Yaşasın ellərin işıqlı arxı! –
Deyərək, bir nəfər yenə söz aldı.
Bu məclisin halı bir başqa haldı!..
– Çocuq... bu qönçənin qoxusu başqa;
Alqış bu qönçəni bəsləyən aşqa!
Nələr gözləməyir gələcək ondan?
Çocuqsuz ev nədir? Bir qara zindan!
Çocuq insanlığın əbədiyyəti,
Şərəfli torpağa şərəf qüvvəti!
Çocuq açılmamış bir dəfinədir,
İnsan dövlət üçün bir xəzinədir.
Bizə gizli qalan gözəllikləri,
Onun zəhmətləri, saf ilikləri

Yarın kəşf edəcək, cahan böyükdür.
Bu insan oğlu da ondan böyükdür!
Vay ona, dünyadan sovunsuz gedər,
Nəğməsiz, nəşəsiz, oyunsuz gedər!
Gedərkən çevrilib ardınca baxmaz,
Hətta karvan kimi bir toz buraxmaz,
Keçər bu dünyadan quru səs kimi,
Bir ruzgar, bir xəyal, bir nəfəs kimi.
Biz ayız, günəşiz, ulduzlar çocuq,
Yaşa bu dünyada bəxtiyar, çocuq!
Döyün, ey qüvvətli, nəşəli qəlbi,
Yaşa günəş kibi, kainat kibi,
Bizdən də asudə, bizdən də parlaq,
Bizdən də möhtəşəm, bizdən də qıvraq!
Yaz kimi qoynunu açsın gələcək,
Yollara gül-çiçək saçsın gələcək!
Ona qonaq gəlir yeni nəsillər,
Açsın saxlancını şanlı fəsillər,
Bilsinlər cahana nə canlar gəlir,
Dirilik yolçusu insanlar gəlir!
– Sağ ol! Sağ ol! – Səsləri məclisi sardı.
Gurultunu bir könül nəğməsi yardı:

Bağçada güllər,
Sarı bülbüllər,
Duyğusuz ellər,
Bu balama qurban!

İlk məhəbbətim,
Qəlbim, qüvvətim,
Eyşim, işrətim,
Bu balama qurban!

Əlvan çiçəklər,
Zər kəpənəklər,
Kinli ürəklər,
Bu balama qurban!

Göydə ulduzlar,
Yerdə yarpızlar,
Avara qızlar,
Bu balama qurban!

Dünyanın malı,
Cahı-cəlalı,
Şövqü, vüsalı,
Bu balama qurban!

Onlar oxudu, çaldı, oynadı, çaldı,
Bu hal dilə gəlməyən başqa bir haldı.
Onlar həyat eşqinə, dünya eşqinə,
Zəhmətə rəvnəq verən sevdə eşqinə
İçdilər, dəm vurdular saysız xəyaldan,
Həyatın cövhərindən, büllur zülaldan,
Keçmişdən, gələcəkdən, şanlı bu gündən,
Səadətdən, əməkdən, toydan, düyündən.
Onlar şərab içdilər şərab eşqinə,
Şeir, nəğmə, gözəllik, rübab eşqinə.
Təbəssüm dünyamıza bəzəkdir deyə,
Gülümsəyib vurdular badə badəyə.
Onlar şərab içdilər, səfa sürdülər,
Açıq pəncərələrdən baxıb gördülər:
Ruhumuzdan tökülən nəğmələr kimi,
Dəyərli, dadlı-duzlu kəlmələr kimi
Ulduzlar əriyib üzöldüyünü,
Göylərin süzgəcindən süzöldüyünü.

Gördülər dan yerinin söküldüyünü,
Qaranlığın əriyib töküldüyünü.
Artıq hamı: – Gedəlim, yetər! – deyirdi,
Günəşin dodaqları gülümsəyirdi.

KÖNLÜMÜN DEDİKLƏRİ

Mənim könlüm deyir ki,
Hələ bunlar nədir ki...
Böyük günlər, şanlı günlər, şən günlər,
Yoluna düşən günlər
Hələ qarşımızdadır!

Hələ bunlar nədir ki...
Mənim könlüm deyir ki,
Həyat ondan kəsənləri incidər,
Möhkəm dəzgah, şirin əmək, inci tər
Hələ qarşımızdadır!

Babam derdi: "Keçən günə gün çatmaz!"
Mənim könlüm bu sözlərə heç yatmaz.
O düşünüb deyir ki,
Hələ bunlar nədir ki...
Ay işığı, dolu ürək, yaşıl bağ,
Qızgın günəş, sərin çeşmə, qarlı dağ
Hələ qarşımızdadır!

TƏRTƏRHES NƏĞMƏLƏRİ

I

Yenə könlüm uzaqlarda,
Quş qonmayan ovlaqlarda
Qanad çalır tərlən kimi.
Deyil fikrim öz yerində,
Bir dərənin üzərində
Çisəkləyir duman kimi.
Nədir məni bu coşdurən,
Hankı əsr, hankı dövrən
Olmuş bizim dövrən kimi?
Bir aşağı, bir yuxarı
Burax çapsın söz atları
Ürəyimdə ceyran kimi!
Yenə qopdu bir qasırga,
Nəğmələrim dalğa-dalğa
Gurlayacaq tufan kimi.

II

Budur, gəldi gül mövsimi,
Tərçi, köklə sarı simi,
Bir şey çal ellər eşqinə!
Günəş qızıl, dünya yaşıl,
Gülümsəyir işıl-işıl
Duyan könüllər eşqinə.
Durma, köklə sədəf tarı,
Səbrimizin yarpaqları
Töküldü yellər eşqinə.
Bir hava çal, can oynasın,
Dağlarda duman oynasın

Qırdığın tellər eşqinə.
Mən də sözlə əmin-əmin,
Daraq çəkim düşüncəmin
Zülfünə Tərtər eşqinə.

III

O yan dərə, bu yan dərə,
Hər yamacda bir mənzərə,
Nə aləmdir bu Qarabağ!..
Göy üzündə şən bulutlar,
Yer üzündə məxmər otlar,
Bu günəşli səhərə bax!
Hər yan dağdır, hər yan meşə,
Novruzgülü, mor bənəfşə,
Bülbüllərə, güllərə bax!..
Gah mülayim, gah əsəbi,
Bir dalğalı ömür kibi
Axıb keçən Tərtərə bax!
Tərtərdəki səhnələrə,
Polad döşlü dəhnələrə,
İnsana bax, hünərə bax!

IV

Tərtər çayı! Nə zamandan,
Hansı çılğın bir tufandan
Qaynayışın başlar sən?
Hər axışın bir inqilab,
Hər dərən bir dərin kitab,
Başında çox iş var sən.
Varıb keçdi apardığın,
Yaynağından keçən yığın,

Keçmişmidir təkrar sən?
Bir sorğu kəsdə qarşımı:
Tarixlərin göz yaşımı
Axıtdığın yaşlar sən?
Məndən başqa arxan varmı,
Fəryadına dayanarmı
Dağlar sən, daşlar sən?

V

Tərtər çayı!.. Tərtər çayı!
Ötən çılğın vurharayı
Bir salsana yadına sən!
Bir zamanlar candı o kənd,
Dil çıxarıb yandı o kənd,
Yetişmədin dadına sən.
El yanarkən için-için,
Dalğalanıb onun neçin
Su səpmədin oduna sən?!
Qanlı alov dalğa-dalğa
Yayıllarkən ortalığa,
Heç baxdın mı ardına sən?
Gözəl Vətən, söylə mana,
Söylə mana, yana-yana
Getdin kimin badına sən?

VI

Bu nə yoldur, daşnaq yolu...
Hər dərəsi qanla dolu,
Nə acıdır bunun adı.

O dənizdən bu dənizə,
Deyib çıxdı sinəmizə,
Bir tapdadı, bir doğradı.
... Nə bağ qaldı, nə də bağban,
Qursun, ölüm, atəş, duman
Yaxamızı parçaladı.
Bilən bilir, bu zülmətə,
Bu uğursuz fəlakətə
Kim əl çaldı, kim ağladı.

VII

Onlar deyən yalan oldu,
Keçən keçdi, olan oldu.
Coşdur, bizim günlər, məni!
Bir çalışır, bir yaşayır,
Bir-birinə çox oxşayır
Bu dağlarda türk elləri.
Arzumuzun dərəsindən,
Bağımızın bərəsindən
Haraylayır Tərtər məni.
Aman Tərtər, tut əlimdən,
Uzaq düşmə əməlimdən,
Yoxsa ellər ötər məni.
Biri sızlar, biri yanar,
Bilirsən ki, necə anar
Qələm məni, dəftər məni!

VIII

Gah o gözdən, gah bu gözdən,
Murov dağdan, Alagözdən
Verə-verə nişan Tərtər.

Dağı-daşı uçuraraq,
Torağaydan alıb soraq,
Eldən-elə koşan Tərtər.
Bir gurlayan həyat kimi,
Dərələrdən ağ at kimi
Şahə qalxıb aşan Tərtər.
Keçmişini salma yada,
Gözdən düşər bu dünyada
Düz yolundan şaşan, Tərtər.
Nə işin var dağda, düzdə?
Bir qan kimi Madagizdə
Gəl qəlbimə boşan, Tərtər!

IX

Hər yamacda bir tamaşa,
Könlüm uçur dağa-daşa,
Seyr etdikcə təbiəti.
Dağ başında duman gözəl,
Bu qaralan orman gözəl,
Könlümdədir məhəbbəti.
Kim der sana yaman, dünya.
Sən gözəlsən aman, dünya, –
Ey günəşin əmanəti!
Keçmişin göz yağmurundan,
Ürəyimin çamurundan
Seçməliyiz şikayəti.
Ey əzəldən yığın-yığın,
Ölən, qalan insanlığın
İlk cənnəti, son cənnəti!

X

Gözünü aç, dağlara bax,
Bir gözəldir bu Qarabağ
Təbiətin qucağında.
Doğmuş kimi ülviyyətin,
Gözəlliyin, məhəbbətin
Ən səfəli bir çağında.
Uzun saçlı qızlar kimi,
Tar çalaraq sızlar kimi
Tərtər gümüş yatağında.
Burda versən can, yeri var,
Yenə, bülbül, qan yeri var
Qızılgülün yanığında.
Ürəyimdə sözüm qaldı,
Bu dağlarda gözüm qaldı
Bir maralın buxağında.

XI

Nə deməkdir bu aldanış?
İşdən danış, gücdən danış,
Çağır yeni mahnı, şair!
Çırpınmalı el səsində,
Elin köküs qəfəsində
Sözlərinin canı, şair!
İşə keçməz boş nəğmələr,
Dodaqaltı zümzümələr,
Orkestrin hanı, şair?!
Dönüş yoxdur bir də geri,
Şarıldayan bu Tərtəri

Yaxşı öyrən, tanı, şair!
Həqiqəti görməyən,
Elə könül verməyən
Batsın adı-sanı, şair!

XII

Odlayarkən bağrınızı,
Mən duyuram ağrınızı,
Darılmayın mana, dağlar!
Gətirəcək bu daşqın sel,
Qəlbinizdən keçən tunel
Ölkəmizi cana, dağlar!
Qaranlığı yıxmalıyıq,
Aydınlığa çıxmalıyıq,
Nə dersiniz buna, dağlar?
Çırağınız sönməyəcək,
Bundan belə dönməyəcək
Ürəyiniz qana, dağlar!
Yüksələcək mənliyimiz,
Gəlməyəcək şənliyimiz
Sayıldıqca sana, dağlar!

XIII

Günəş çıxmış qaranlıqdan,
Bir qarışıq dumanlıqdan
Parçalamış qaranlığı...
Fəqət bilsən güc vuracaq,
Nə ulduzlar doğuracaq
Dühamızın dumanlığı!

Şarıldayıb, tüstülənib,
Coş, Tərtərim, dağdan enib,
Göz dağlığı, aranlığı!
Öz gücünü bildir bu gün,
Cənnət kimi güldür bu gün
İlanlığı, çayanlığı!
Yaşa, həyat selimizin,
Ağlımızın, əlimizin
Qüvvət, işıq sultanlığı!

XIV

Hər dalğası sona Tərtər,
Qurban olum sana, Tərtər,
Uyut məni yatağında!
Könül açan nəğmə, şerin
Piçıldasın bu şairin
Ləpələnen dodağında.
Yetər artıq üzülməmiz,
İşıq kimi özilməmiz
Qaranlığın tapdağında!
Ahımızdan meh durmadı,
Elə yandıq, şəh durmadı
Ömrümüzün yarpağında.
Yax lampanı lalə kimi,
Sərin nurlu halə kimi
Gəlnimizin otağında!

XV

Gəl döyəlim döşümüzə,
Başlayalım işimizə,
Qüvvət səndən, hikmət məndən.

Daşkəsəndə, dağda, daşda,
Hər cəbhədə – mərd savaşa
Himmət səndən, cürət məndən.
Ölkəmizə dəmir gərək,
Dəmirdədir asan çörək,
Şiddət səndən, zəhmət məndən.
Qazax, Yevlax yollarında,
Elektrik qatarında
Sürət səndən, söhbət məndən.
Elə işıq səndən gəlsin,
Yar-yaraşlıq səndən gəlsin,
Şeir, nəğmə, sənət məndən.

XVI

Tərtərhesi seyrə gəlin,
Eybi yoxdur bu gözəlin,
Bu torpağın aləmi var.
Hər dərənin bir əsrarı,
Hər yamacın bir baharı,
Hər dağın bir görkəmi var.
Bu yerlərdə çalışanın,
Ay, gün kimi alışanın
Nə dərdi var, nə qəmi var?
Axşamçağı tarın səsi,
“Qarabağın şikəstəsi”,
Hər kəsin bir həmdəmi var.
Batma, günəş, bir az dayan,
Dar gəlməzmi sana o yan,
Bundan gözəl ölkəmi var?!

XVII

Çağıranın mən hər kəsi,
Gəlsin, görsün Tərtərhesi,
Bilsin, burdan nə hal keçir.
Burda köhnə məzarlıqdan,
Xəyal olan bir varlıqdan,
Bir uzunca kanal keçir.
Bu yerdə bir qoca gördüm
Üzünə baxınca gördüm
Könlündən bir sual keçir.
Dedim: – Qoca, dərdi burax,
Mən nəyəm? Bir ovuc topraq!
Qabağından xəyal keçir.
Bu inadlı vurğuya bax,
Bu möhtəşəm qurğuya bax,
Ömür sönür, tonqal keçir...

XVIII

Əlimdə bir sınıq qafa...
Ömrümüzə yoxmuş vəfa,
Düşündüm hər adam kimi.
Bir aralıq batdım qəmə,
Sonra dedim: Cəhənnəmə!
Gülümsədim Xəyyam kimi.
Öz-özümə verdim ürək,
Dedim ömrüm keçsin gərək
Bir işıqlı bayram kimi!
Göz gəzdirdim sola-sağa,
Baxdım Tərtər qalxır dağa
Bizim köhlən əyyam kimi.

Məni aldı bu tamaşa,
Boş qafanı çaldım daşa
Meysiz, ruhsuz bir cam kimi.

XIX

Ey bu axan duru çaydan,
Gözlərimin nuru çaydan
Bir dirilik uman ellər!
Bu torpaqla, bu Tərtərlə,
Alnımızdan axan tərlə
Doğrulacaq zaman, ellər!
Zaman bizə bir qonaqdır,
Alnı açıq, üzü ağdır,
Ey mehmana mehman ellər!
Onu yaxşı yola salın,
Hər dərdini xəbər alın,
Aman ellər, aman ellər!
Könlümüzdə, gözümüzdə,
Qəlbimizdə, üzümüzdə
Görünməsin duman, ellər!

XX

Səhər-axşam öz yerindən
Keçsin çocuq gözlərindən
Keçən lətif uyqu kimi.
Filiz deyə, çiçək deyə
İş nəğməmiz hər zəmiyə
Hopsun sərin bir su kimi.
Hər şey ləzzət versin bizə,
Dolsun geniş qəlbimizə
Bu dünyada arzu kimi.

İşdən sonra, axşamçağı,
Əlimizdə mey bardağı,
Mələşəlim quzu kimi.
Sinədə tar, əldə qaval,
Bu dünyada bir kapital
Varmı insan oğlu kimi?

XXI

Bir saz kimi dərələrdə,
Çağıldayın pərdə-pərdə,
Ey ruhuma yakın sular!
Yoxdur sizdən fərqi mənim,
Sükut deyil şərqim mənim,
Dayanmayın, akın, sular!
Bir uyqusuz ürək kibi,
Çəşməmizin həyat dibi
Qurumasın, sakın, sular!
Bizim yaşıl ruhumuzun
Mahnısını uzun-uzun
Çağırınız, daşkın sular!
Söyləyiniz dastanını,
Çınlattınız kamanını
Gözəlliyi, aşkın, sular!

XXII

Dayanmayın, ellər, gəlin,
Ey tükənməz sellər, gəlin,
Səslənəlim rübab kimi.
Hər könül öz hesabına,
Əbədiyyət rübabına
Toxunmalı mizrab kimi.

Ürəyimiz sərin olsun,
İzlərimiz dərin olsun
Göy üzündə şəhab kimi.
Al günəşin altında biz
Kaşanələr tikməliyiz,
İşıqları mehtab kimi.
Dostlar, baxın bir yuxarı,
Göydə ulduz salxımları,
Sıxın için şərab kimi!

XXIII

Bu nəğmələr Tərtərdəki,
Torpaqdakı, bəşərdəki
İşıq-qüvvət nəğməsidir.
Bu nəğmələr mədəniyyət,
Dünyadakı şirin ləzzət,
Yüngül zəhmət nəğməsidir.
Bu nəğmələr dərin-dərin,
Geniş-geniş ürəklərin
Səmimiyyət nəğməsidir.
Bu nəğmələr məlahətə,
Gözəlliyə, məhəbbətə
Olan hörmət nəğməsidir.
Bu nəğmələr kainatın,
Dadlı-duzlu bir həyatın
Əbədiyyət nəğməsidir!

SƏNƏTKAR

Ah, nə böyük şərəfdir sənətkar olmaq,
Könüllər dünyasından xəbərdar olmaq!
Nə xoşdur bir hiss kimi qəlblərə girmək
səsiz-sorğusuz.

Bütün fənalıqları yıxıb devirmək
qara-qorxusuz.

Mən ruhlanıb çevrəmi saran yığından,
Hayqırırım xalqımın ucalığından.
Orda candan, könüldən mənimlə ellər
olmuşkən tanış,
Mənə bu aralıqda kim deyə bilər:
çox bil, az danış?

Mən qarşımda yamyaşıl çöllər görürəm,
Qeyrətli, bacarıqlı ellər görürəm.
Görürəm o dağdakı toyu, düyünü
yeni səhnədə.
Görürəm Tərtərhesin köpürdüyünü
polad dəhnədə.

Getsin iş əvəzində mənə söz verən,
Gəlsin dəmri döyən, yeri becərən.
Mənimki onlardır, onlar da ancaq
bizə tərəfdir.
Əvət, bu insanların şairi olmaq
böyük şərəfdir.

Mən bir dövükdəyəm ki, tunc qanatlanır,
Qara daşın, mərmerin köksü atlanır.

Boylanır qabağında böyük bir əməl,
ucalır başım.
Fərəhlə seyr edincə, şerimdən əvvəl
axır göz yaşım.

Ah, nə böyük şərəfdir sənətkar olmaq,
Könüllər dünyasından xəbərdar olmaq!
Nə xoşdur bir hiss kimi qəlblərə girmək
səssiz-sorğusuz.
Bütün fənalıqları yıxıb devirmək
qara-qorxusuz.

TORPAQ

Hər şeyin anası, qaynağı sənsən!
Sənin varlığına ölüm-itim yox.
Sən bütün-bütünə ruhsan, bədənsən,
Gözəl torpaq, sənə çox borcluyam, çox!

Bu qardaşım ağac, bu dal, bu yarpaq,
Hamsını canladan sənin şirəndir.
İnsan da, ey qoca, ey köhnə torpaq,
Səni hər addımda dəyişdirəndir!

Sən və mən bir ruhuq iki qalıbda,
Qara torpaq, səni yerdən alıb da
Göylərə qaldıran əməllərimdir!

Sənə qüvvət verən, sənə ruh verən,
Çoraq çöllərini çiçəkləndirən
Mənim şən əməyim, alın tərindir!

USTAMIZA

Burax şeir kürəsini qaplasın mələl,
Gözümüzdə görünməsin başqa bir xəyal,
Qarşımızda yalnız onun xəyalı dursun,
Bizdən sovet sənətinin sirrini sorsun.

Sızıldasın qəlbimizin tarında hər sim,
Durdu sənət dühasının ürəyi – Maksim!
Nə qalmışdı bu dünyada açılmamış, nə?
Əsrlərin şairləri insan qəlbinə
Cumub nələr, nə incilər çıxarmadılar?!
Gəzdi xəyal iqlimində min bir sənətkar,
Sandılar ki, bu dünyanın sözü qurtardı;
Ancaq hələ açılmamış bir qitə vardı,
Bir qitə ki, şanlı adı əmək dünyası.
Böyük usta! Əlindəki şeir fırçası
Bir zamanlar dumanların altında qalmış,
Üzərini ölümlərin kabusu almış
Bu qitənin rənglərindən yaptı bir dəmət,
Cilvələndi mənasında insan və zəhmət!

N.OSTROVSKI ÜÇÜN

Dağlarda, daşlarda bir qartal kimi,
Sapırdı yorulmadan qanatın sənin!
Tufanda çarpışan bir sandal kimi,
Keçdi cəbhələrdə həyatın sənini!

Min dəfə ölümün yanından keçdin,
Qızıl şəfəq kimi qanımdan keçdin,
İnqilab yolunda canından keçdin,
Zəkandan kəskindir inadın sənini!

Ey böyük sənətkar, ey böyük əsgər!
Bu şərəfli həyat dünyaya dəyər!
Bağırır ardınca ölkələr, ellər:
Bərkimiş, bərkiyir "Polad"ın sənini!

YALNIZ AĞAC

Olduqca qayğılı, olduqca qəmli,
Sadə mənzərəli, sadə görkəmli
Yalnız ağac baxır bir dağ başından.
O hansı əyyamın iqtisafından,
Hansı zəlzələdən olmuş müztərib?
Düşünür təklidə sanki bir qərib.
Sarımış çevrəsini inadlı bir çən,
Danışır haqqında bir gəlib keçən.
Sanki fəlakətlərin fırtınasından,
Bir yavru ayrılmış öz anasından.
O, yoxsa kimsəsiz bir çobanmıdır?
Sürüdən ayrılan bir ceyranmıdır?
Sularda dəhşətli göy dalğalarla,
Atəşin zərbəli qasırgılarla
Sarsılan çarəsiz bir yelkənmidir?
Onun gözlərində həyat şənmidir?
Bu yanda səfalı qalın bir orman,
Yaz olsun, qış olsun, gülür hər zaman.
Quşların nəğməsi, suların səsi,
Ətirli güllərin sərin nəfəsi
Davasız dərdlərə gizli əlacdır,
Məni düşündürən yalnız ağacdır.
Zavallı qardaşım! Böylə keçərsə,
Əbədiyyət sənə qanad da versə,
Səndən qalmayacaq nişan dünyada,
Dirilik eşqilə coşan dünyada.
Bir tufan qopacaq, saralacaqsan,
Bir şimşək vuracaq, qaralacaqsan.
Başında oynayıb qəm buludları,
Sökəcək bağrını ölüm qurdları.

Mən də sənin kimi yalnız ağacdım,
Təklidən usanıb axırda qaçdım.
Qəlbimlə, ruhumla qoşuldum elə,
Düşüncəm sakitdir o gündən belə.
Bax, indi mən hara, yalnızlıq hara?
Azad fikirlərə, azad quşlara
Qəlbimin hər gözü bir aşıyandır,
Bədbəxt bu dünyada tək yaşayandır!

GÖZƏLLİK

Gözəllik əzəldən bütün ellərin
Həvəslə qoşduğu bir şanlı qayə;
Gözəllik ruhudur qızıl güllərin
Bülbüllər üstünə saldığı sayə.

Xoşdur gözəl görüb bütün elliyi
Çalışmaq, yaşamaq, sevmək, sevlmək!
Xoşdur xilqətdəki hər gözəlliyi
Ürəkdən duyaraq anlama bilmək!

Ey bizim dünyanın ən birincisi,
Mehriban gözəli, nadir incisi,
Mən sevmişəm səni hər kəsdən əvvəl!

Fəqət yabançıdır coşqun ruhuma,
Elimə, ölkəmə, təbi-şuxuma
Mənasız gözəllik, mənasız gözəl!

NƏ DEMƏKDİR?

Çoxdandır çalınmayır divardan aslı tarın,
Tutqun bir ürək kimi telləri paslı tarın,
Ey mehriban sevdiyim, gurlayacaq, yoxsa yox?!

Mən bilirəm, sənin ki, bir qəlbin var sədəfdən,
İçindəki incilər saçılıb hər tərəfdən,
Dodağında şərqlər parlayacaq, yoxsa yox?!

Sən iclasdan gəlirsən, məni də yormuş kitab,
Nə dayanmaq vaxtıdır, iştə tar, iştə mizrab,
Nə gözəldir nəğmələr qanadında ucalmaq!..

Həyat işdir, döyüşdür, səadətdir, əməkdir,
Bilə-bilə bunları dayanmaq nə deməkdir?!
Nə deməkdir dünyada tez qarıyıb qocalmaq?!

OXU

Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
İlham qanadlanır sənin səsinlə.
Nəgməndə oynasın sellərin səsi,
Dan yerindən əsən yellərin səsi.
Gülləri qoxlayan bir ruzgar kimi,
Qumları oxşayan dalğalar kimi
Titrəyən, çağlayan nəgmən olaydım,
Ürəyindən qopan səs mən olaydım.
Oxu! Qüvvət gəlsin şərə, sənətə,
Könlümün qüşünü gətir heyrətə!
Nə qədər bənzəyir vardım fərqiñə,
Ömrümün ahəngi sənin şərqiñə.
Ürək kövrəkləşir sən oxuyanda,
Sən də dinləsəydin mən oxuyanda!
Oxu, sevdiciyim, öz həvəsinlə!
İlham qanadlanır sənin səsinlə.

SƏNİN GÖZLƏRİN

Nə gözəl süzülür qara gözlərin,
Əcəba, onları süzmək vaxtımı?
Duruşun mənalı, baxışın dərin,
Mən bu dərinlikdə buldum baxtımı.

Sənin gözlərinmi gənclik bağında,
Yoxsa nərgizlərin sayrışıb oynar?
Yoxsa çıxılmayan eşqin dağında
Ömrümün dirilik çeşməsi qaynar?

O qara gözlərin deyil parlayan,
Ulduzlar içində gecələrimdir!
Bəlkə də ruhuma aydınlıq yayan
Bir sərin, ziyalı yaz səhərimdir.

Qoy desin dünyanın el aşığı
Bu şövqü kim mənim ruhuma yaydı?
Donardım, gözünün şən işıqları
Qəlbimin camında qırılmasaydı.

Qara qış üstümə tökər qarını
Nərgiz gözlərindən məni ayırsan.
Mənim ümidimin qapılarını
Neçin gah açırsan, gah qapayırsan?

Sənin gözlərinmi gənclik bağında,
Yoxsa nərgizlərin sayrışıb oynar?
Yoxsa çıxılmayan eşqin dağında
Ömrümün dirilik çeşməsi qaynar?

BİR DƏ BAXSAN MƏNƏ

Baxışın qəlbimi incitmişdir;
Bu baxışdan, bu duruşdan əl çək.
Bir də baxsan mənə, iş bitmişdir;
Bir də baxsan mənə, fikrim dönəcək.

Yenidən uyqusu qaçmış gecələr,
Sevgilər, fırtınalar başlanacaq.
Ayrılıqlar, qarışıq bilməcələr...
Yanacaq sıtmalılı ruhum, yanacaq!

Bu baxışdan, bu duruşdan əl çək!
Yoxsa könlümdəki qızğın şimşək
Üstünə od sovurar hər yerdən.

Orda dur, burda dayan, hey bəklə,
Səni tale günəşim güdməklə
Keçməsin qorxulu vadilərdən.

SƏNİN GÜLÜŞLƏRİN

Qarşımda nazlanıb yenə gülürsən,
Bilsən gülüşlərin nəyə bənzəyir?
Mən desəm artıqdır, özün bilirsən,
Lalə yarpağında şəhə bənzəyir.

Sənin gülüşlərin bir ruzgar kimi
Əsərkən, arzusun gülü açılır.
Gülsə dodaqların ulduzlar kimi
Ruhuma bir sərin işıq saçılır.

Söylə, gözəllərin dodaqlarından
Bir oynaq gülüşlər umulmuşmudur?
Sənin hər qəhqəhən ay kənarından
Keçən buludmudur, uçan quşmudur?

Sənin gülüşlərin yaz səhərindən
Hissimə, fikrimə sanki rəng alır.
Gül ki, şeirlərim gülüşlərindən
Qırılmaq bilməyən bir ahəng alır.

Sən güldüyün zaman bu şad günəmdə
Açılır qarşımda, canlanır bahar.
Bəzən başucumda, bəzən önümdə
Şimşəklərim çaxar, sularım axar.

Cahan ki, solmayan bir bağça-bağdır,
Burda rəvamıdır gülmədən ölmək!
Yazıq o şəxsə ki, qaraqabaqdır,
Nə qədər yaraşır insana gülmək!

ULDUZLAR

Bəzən titrəşərək parlayırsınız
Göylər bağçasında lalələr kimi.
Bəzən yaş tökərək ağlayırsınız
Lalələr üstündə jalələr kimi.

Baxarkən süzülən gözlərinizə,
Deyirlər nə qədər siz yovuqsunuz.
Həqiqətdə isə bir-birinizə
Siz çox irəqsiniz, çox sovuqsunuz.

Fəqət biz – o gözəl sevgilimlə mən
Uzaqdan-uzağa tanış deyilkən
Nə qədər yaxınıq, öyrənsəydiniz.

Şirin söhbətlərdən uzaq da olsaq,
Uzun illər boyu ayrı da qalsaq,
Eyni duyğularla vurur qəlbimizi!

MƏNİM EŞQİM

Nə ağırdır mənim eşqim, nə ağır,
Bu ağır siqləti çəkəməz divlər.
Ey könül! Burda təhəmmül göstər,
Nə haray çək, nə acıqlan, nə bağır.

İldırım çaxdıracaq hər yandan,
Azacıq dolsa buludlarla səma.
Bu dənizlər də çocuqdur, baxma,
Sarsılır hər qopacaq tufandan.

Mən fəqət kəndimi hiss etdim şad,
Çəkmədim eşqin əlindən fəryad,
Bu da hər davranışından bilinir.

Gözlərin, ah, o qaranlıq göllər,
Bu gözəl göllərə çox dalsam əgər,
Hər ağırlıq ürəyimdən silinir.

1936-1937

MƏNİM BEŞİLLİYİM

Hər kəs öz işini sona yetirdi,
Kimsə bu dünyada arzu qoymadı.
Kimi yer altından xəbər gətirdi,
Kimi uçdu göyə, yenə doymadı.
Ellər muradını aldı zamandan,
Bizə könül sözü qaldı zamandan.

Gözəldir bir uca əməl bəsləyib,
Bu əməl uğrunda qan-tərə batmaq.
Gözəldir günəşi, ayı səsləyib,
Onları da bizim dəstəyə qatmaq.
Dövrənla əl-ələ vermək yaxşıdır,
Hər bağdan bir çiçək dərmək yaxşıdır.

Görməkçin özünü hər kəs ilərdə,
Bir məqsəd uğrunda göstərir hünər.
Çarpışıb havada, dənizdə, yerdə,
Hər döyünən ürək bir əməl bəslər.
Hayıf, ömür qısa, arzu genişdir,
Kim bu qayğı ilə titrəməmişdir?!

Bu vəfasız ömür, bu coşqun dərə
Gərək boş-boşuna axıb keçməsin!
Bu gözəl cahamı sanıb pəncərə,
Hər gələn sadəcə baxıb keçməsin!

Gəlin, arzumuza çatalım, dostlar!
Dağları dağlara qatalım, dostlar!

Ayrılib arzumun keşməkeşindən,
Gizlənmə könlümdə sən də, ey ilham!
Gah batan, gah çıxan qış günəşindən
Dərs alıb, dayanma gəndə, ey ilham!
Niyə mən istəyən olmasın, niyə?
Mənim beşilliyim dolmasın, niyə?

RƏQS

İlk rəqs dəstəməzə ithaf

Əcəb, sizmisiniz böylə oynayan,
Yoxsa göy üzündə qartallarımdır?
Yoxsa ürəyimdə coşan, qaynayan
Şirin arzularım, xəyallarımdır?

Bəzən durna kimi düzüləndə siz,
Fikrim sətirlərə düzüləsinmi?
Sallanıb qarşımda süzüləndə siz,
Duyğum gözlərimdən süzüləsinmi?

Oynayın, qarşımda oynasın yenə
Əski tufanlarım, burağanlarım!
Sevda ruqların dərinliyinə
Tökülsün hisslərim, çağlayanlarım!

Oxuyub oynarkən siz, öylə bil ki,
İldırımlar çaxdı ilk baharımda.
Dedim ki, dünyanın ilkidir ilki;
Ulduzlar sayrışır fəzalarımnda.

Əcəb, sizmisiniz böylə oynayan,
Yoxsa göy üzündə qartallarımdır?
Yoxsa ürəyimdə coşan, qaynayan
Şirin arzularım, xəyallarımdır?

YAĞIŞ YAĞARKƏN

Yağış yağır, rəqs eyləyir gur damlalar,
Sıra-sıra, inci-inci nur damlalar.
Göydə iki qara bulud toqquşaraq,
İldırımlar şaqquldayır şaraq-şaraq.
Quşlar uçur yuvasına fırl-fırl,
Şırıldayır navalçalar şırl-şırl.
Çaxnaşmada göy üzündə ildırımlar,
Bir-birinə dəydi, baxın, qaldırımlar.
Dönmələrdə durana bax, qaçana bax!
Qaldırımda o balaca oğlana bax!
Öz döşündən yeni sözlər toxuyaraq,
Ayağını şappıldadır oxuyaraq.
Gülə-gülə bir qız qaçır o səkidən,
Ürəkciyi xali deyil səksəkidən.
Yanında bir gənc də qaçır,
Yağış yağır, onu açır.
Ey gənc, durma, qoltuqlamaq zamanıdır,
Təbiətin ən şux çaqraq zamanıdır.
Yağ, yağışım, yağ, sel ol, yağ!
Sırma-sırma, tel-tel ol, yağ!
Çözül, sən ki, kölgəli bir yar saçısan,
Bağrıyanıq səhraların əlacısan.
Yağ, yağışım, sellənərək,
Sırmalanıb tellənərək!
Zümzümənlə şirin-şirin dillən, yağış,
Küçələrdə uşaq kimi vellən, yağış!
Bunlar keçər, çarpın, səma, köksüm kimi,
Ey ildırım, səs ver mənə, səsım kimi!
Yağ, ey yağış, fikrim kimi, hissım kimi,

Uzaq, yaxın çöllərə yağ,
Ölkələrə, ellərə yağ!
Yağış yağır, rəqs eyləyir gur damlalar,
Sıra-sıra, inci-inci nur damlalar.

DƏVƏT

Bu gecə nə qədər xoş gecədir,
Bir qara qız kimi tellicədir.
Yer işıq, göy işıq,
Hər tərəf yaraşır.
Sevgilim, dayanma, sahilə gəl,
Seyr elə gəl.

Ulduzlar ətrafa nur səpələr,
Bir bölük uşaqlar şən ləpələr,
Onların əlində top kimi ay.
Sevgilim, başında ağ kələğay
Sahilə gəl,
Seyr elə gəl.

Bu fürsət əlinə düşməz bəlkə də,
Hər tərəf kölgədə,
Kölgələr işıldar,
Yarpaqlar xışıldar.

Gəl, ipək saçını oxşayım,
Səninlə bir an da yaşayım
Zövqünü illərin,
Dağınq tellərin
Tökülsün üzümə,
Qulaq as sözümə:

Bu gecə nə qədər xoş gecədir,
Bir qara qız kimi tellicədir.
Yer işıq, göy işıq,
Hər tərəf yaraşır.

Nəşələr sığmayır aləmə,
O yanda bir gülüş,
Bu yanda bir nəğmə,
Hər xəyal bir canlı qanatdır,
Bunların cümləsi həyatdır!

ŞİRİN QIZ

Zərif ayaqların nə qədər incə,
Gözəl əndamını onlar xəfifcə
Necə aparmada bilməm, şirin qız?

Şikayətim vardır gül əllərindən,
Onlar ürəyimi tutub dərin
Necə qoparmada bilməm, şirin qız?

Sənin mərhəmətli, dolğun gözlərin,
Mənim hisslərimi məndən də dərin
Necə anlatmada bilməm, şirin qız?

Ölmüş hisslərimi gözəl rəftarın,
Rüzgarlı, dalğalı sallanışların
Necə canlatmada bilməm, şirin qız?

Üfüqdə günəşi necə saraltdı,
Lalənin köksünü necə qaraltdı
Yanıl yanaqların bilməm, şirin qız?

Mən bir çayır quşu, sən bir neylufər,
Mənim öpüşümü necə rədd edər
Gözəl dodaqların bilməm, şirin qız?

BİR GÜNƏŞ, BİR BAXIŞ

Hər tərəfdə sovuq, hər tərəfdə qar,
Yığılmış çillənin can boğazına.
Axşamkı fırtına, axşamkı ruzgar
Düşmüş nağıl kimi xalqın ağzına.

Hər şey susqun kimi, hər şey lal kimi,
Budur, sevdiyimiz yaz yaxındadır.
Yaşıl mənzərələr bir xəyal kimi
İndidən gözümün qabağındadır.

Toxunub qarlara günəşin əli,
Çağlarkən bir sabah sular nəşəli,
Qopdu hər tərəfdən yaza alqışlar.

Sən də atsan mənə isti bir baxış,
Əriyib qəlbimdə bu hicran, bu qış
Sənə dәмət-dәмət güllər bağışlar.

YENƏ O BAĞ OLAYDI!

Yenə o bağ olaydı, yenə yığışaraq siz
O bağa köçəydiniz.
Biz də muradımızca fələkdən kam alaydıq,
Sizə qonşu olaydıq.
Yenə o bağ olaydı, səni tez-tez görəydim;
Qələmə söz verəydim.
Hər gün bir yeni nəğmə, hər gün bir yeni ilham...
Yazaydım səhər-axşam.
Arzuya bax, sevgilim, tellərindən incəmi?
Söylə ürəyincəmi?

Yenə o bağ olaydı, yenə sizə gələydik,
Danışaydıq, güləydik.
Ürkək baxışlarınla ruhumu dindirəydin,
Məni sevindirəydin.
Gizli söhbət açaydıq ruhun ehtiyacından,
Qardaşından, bacından
Çəkinərək çox zaman söhbəti dəyişəydin,
Mənimlə əyişəydin.
Yenə də bir vuraydı qəlbimiz gizli-gizli,
Sən ey əsmər bənizli!

Bu yaz bir başqa yazdır, bu yaz daha da xoşdur,
Vay o qəlbə ki, boşdur!
Hər üfüqdə bir həvəs, hər bucaqda bir umud,
İnsanlar daha məsud,
Duyğular daha incə, fikirlər daha dərin,
Ürəklər daha sərin.

İnsanların vüqarı, tələbi daha yüksək.
Yolumuzdan daş-kəsək
Təmizlənmiş bir az da. Ellərin keyfi sazdır,
Bu yaz bir başqa yazdır!

Yenə o bağ olaydı, yenə o qumlu sahil,
Sular ötəydi dil-dil.
Saçın kimi qıvrılan dalğalara dalaydım,
Dalıb ilham alaydım.
Əndamını həvəslə qucaqlarkən dalğalar,
Qəlbimdə qasırgalar,
Fırtınalar coşaydı, qısqanlıqlar doğaydı,
Məni hirsim boğaydı;
Cumub alaydım səni dalğaların əlindən,
Yapışaydım belindən,
Xəyalımız üzəydi sevda dənizlərində.
Ləpələr üzərində
İlhamımın yelkəni zərrin saçın olaydı,
Sular xırçın olaydı.

Bu nə gözəl şeirdir, bu nə gözəl mənzərə,
Gəlin, baxın Xəzərə.
Çıxalım Buzovnada kiçik qayalıqlara,
Seyr edəlim bir ara...
Gecələr sayrışarkən ulduzlar lalə kimi,
İşıqlar jalə kimi
Çilənib dağılarkən ətrafa damla-damla,
Ən yaxın bir adamla
Nə gözəldir dinləmək suların nəğməsini,
Təbiətin səsini!
Nə gözəldir dolaşmaq isti yay fəsilləri
Bu sərin sahilləri!

Nə gözəldir səhərlər bizim böyük ruhumuz,
Aşib-daşan duyğumuz
Şəklindəki sulardan baxaraq ləzzət almaq,
Bu mavi şerə dalmaq,
Dalğalar kimi qalxmaq, dalğalar kimi enmək,
Bəzən hürküb çəkinmək.
Hər dalğa bir kişnəyən bəyaz yallı at kimi,
Bizim bu həyat kimi!

Yenə o bağ olaydı sevdalar ölkəsində
O söyüd kölgəsində,
İnci qumlar üstündə yenə verib baş-başa,
Yayı vuraydıq başa.
Günlərimiz keçəydi qızgın fərəhlər kimi,
Dolu qədəhlər kimi.
Yarpaqlar arasından uzadaraq əlini,
Oxşayaraq telini,
Gecələr darayaydı saçlarını, ay, gözəl!
Sən gözəlsən, ay gözəl?
Əllərində əllərim, gözlərində gözlərim...
Asılaydı sözlərim
Könlünün qulağından bir qızıl tana kimi,
Günəş doğana kimi.

Bu yaz dostlarım bir az bəxtəvər olacaqlar,
Can-ciyər olacaqlar.
Bir az da uzaqlara açacaqlar yelkəni,
Ruh yeni, həyat yeni...
Çıxacaqlar – göyləri aşaraq dönə-dönə –
Buludların fəvqünə.
Uçacaqlar sabaha, uçacaqlar yarına,
Efir boşluqlarına.

Vaxtilə bir kölgə tək hür yaşamaq istəyən
Bu insan oğlu bilsən
Azadlıq ölkəsində daha şad olacaqdır,
Dünya dad alacaqdır.

Yenə o bağ olaydı, yenə yığısaraq siz
O bağa köçəydiniz.
Biz də muradımızca fələkdən kam alaydıq,
Sizə qonşu olaydıq.
Yenə o bağ olaydı, səni tez-tez görədim;
Qələmə söz verəydim.
Hər gün bir yeni nəğmə, hər gün bir yeni ilham...
Yazaydım, səhər-axşam.
Arzuya bax, sevgilim, tellərindən incəmi?
Söylə ürəyincəmi?

ÇAĞLAYAN

Sən uca bir dağın göy gözlərindən
Sevincdən tökülən gur yaşlar kimi
Axdıqca, ürəyim qopur yerindən,
Uçunur bədənəm bir ruzgar kimi.

Ey böyük çağlayan, ey təmiz ürək,
Yoxmu aramızda bir könül bağı?
Səsinə səs verən bəstəkar gərək,
Ey qüvvət qaynağı, işıq qaynağı!

Sən də şələləsən, təbin yerində.
Ürəklər, beyinlər, ruhlar çağıldar
Sənin də ölməyən nəğmələrində.

Fikirlər torpağı, hisslər torpağı
Sənin seyləyən çiçəklər açar,
Ey həvəs qaynağı, nəğmə qaynağı!

KÖRPÜ

Mən bir darğın zamanla, bir xoş dövrənin,
Mən bir xarabalıqla, bir gülüstanın,
Mən xəzanla baharın, qocayla gəncin,
Mən ölümlə həyatın, qəmlə sevincin
Arasında qurulmuş böyük körpüyəm,
Məni hər kəs bilir ki, nədən ötrüyəm...
Dizlərimi div kimi vürüşməyə yerə,
Hər şəkəmə, hər hissəmə birər mənərə.
Hər sütunum, hər daşım bir dağ parçası,
Dayanmaz təsvirimə şair fırçası!
Hər tərəfdə qaynaşmış coşqun diləklər,
İradələr, dimağlar, ruhlar, ürəklər,
Cümləsinin qurğuma həvəsi artdı,
Məni inadla ellər başa çıxartdı.
İlk darvazam əzəldir, son qapım əbəd,
Söylənən nicat yolu özüməm, əvət!
Məndən yol salanların ömrü şən keçər,
Günəşlərə gedən yol sinəmdən keçər!
İlk bahara, cənnətə yol burdan çıxar,
Sevdiyə, səadətə yol burdan çıxar.
Canan deyən canların yoludur bu yol,
Dəryadil insanların yoludur bu yol!
Varlı payız, çiçəkli yaz burdan keçər,
Toy burdan, nəşə burdan, saz burdan keçər!..
...Keçilməz keçidləri vurdular başa,
Yalnızlığın dərini çaldılar daşa.
Qurdular əsasını varın, varlığın,
Şənliyin, gözəlliyin bəxtiyarlığın.
Gələcəyə gedənlər böylə getməli,
Əvvəl məni qurmalı, möhkəmlətməli!

Başqa yola düşənlər zərər gördülər,
Can bağından gül deyib, tikan dərdilər!
Sözlər yalana çıxdı, peyman qırıldı,
Yenə qanlar qaynadı insan qırıldı.
Yenə kəsdi yolları min bir həramı,
Qara gəldi ellərin təzə bayramı.
İnsanla yola getmək mənim yolumdur,
Can deyib, can eşitmək mənim yolumdur!
Aşacaq üzərimdən böyük zamanlar,
Millətlər, məmləkətlər, canlar, cahanlar!
Ürəyində nisgili qalan xələflər,
Ehtiraslar, sevgilər, şanlar, şərəflər...
Mən nəyəm, qalibiyyət, zəfər körpüsü!
İşçi hakimiyyəti – ellər körpüsü!

TƏZƏ EV

Usta bir ev tikirdi, gözəl işdi gördüyü,
Sanki bir cift qaranquş yuvasıydı hördüyü.

– Can usta, mən bir çəlik yay kimi qurulmuşam,
Ürəkdən ahu gözlü bir qıza vurulmuşam.
Həm gözəl, həm yeyin tik ruhumun məvasını,
Əldən-ayaqdan düşən qəlbimin sevdasını,
Qəlbimin dünya qədər şirin arzularını,
Günəş fikirlərini, bahar duyğularını
Qəşəng, ağ otağında uyutmaq istəyirəm,
Həsretimi, şövqümü ovutmaq istəyirəm.

Usta bir ev tikirdi, gözəl işdi gördüyü,
Sanki bir cift qaranquş yuvasıydı hördüyü.

– Can usta, mahir usta, gərək işin iş olsun,
Çırağban göylər kimi eyvanım geniş olsun;
Uzaqlaşsın xəyalım qaranlıqdan, vərəmdən,
Ay batsın pəncərəmdə, gün doğsun pəncərəmdən,
İşıq gülsün, oynasın evimdə ruhum kimi,
Gələcək lalə üzlü, nur topu yavrum kimi.

Usta bir ev tikirdi, gözəl işdi gördüyü,
Sanki bir cift qaranquş yuvasıydı hördüyü.

– Can usta, axı mənim böyük bir niyyətim var,
Mənim həyat qurmağa qəlbim var, qüdrətim var.
Can usta, qurtarsana ruhumun məvasını,
Uyutmaq istəyirəm qəlbimin sevdasını!

Həyatimdə səfalı bir bağ salacağam mən,
Yurdumda bir misilsiz bağban olacağam mən.
Çiçəklərlə, quşlarla dolacaq bağım mənim,
Daşacaqdır həyatla əlvan otağım mənim.
Ömrümüz həmişəlik bir bahar qucağında,
Günəşin təbəssümü yarımın dodağında...

Usta bir ev tikirdi, gözəl işdi gördüyü,
Sanki bir cift qaranquş yuvasıydı hördüyü.

DUYĞU YARPAQLARI

1

Mən bir yüksəlişin sevdasında yam,
Siniflər döyüşü dünyasında yam.
İnsanı, zəhməti qiymətləndirən
Yaxşı adamların sırasında yam.

2

Mən gəncəm, bilirəm, istiqbalım var,
Hələ bədr olmamış bir hilalım var.
Yelkənim açılır, qara yel, əsmə!
Mənim bu dəryada bir sandalım var.

3

Sinif qovğasına səfərbərəm mən,
Əsgərlər içində bir əsgərəm mən.
Bu dövrün şairi olmaqla, ey dost,
Bir düşün, nə qədər bəxtəvərəm mən!

4

Atamız dünyadan eh dedi getdi,
Tez sönən ömrünə meh dedi getdi,
Gül əkdə, vay dərdi cahan bağından,
Tökdüyü yaşlara şəh dedi getdi.

5

Bu sovet elləri indi bizimdir,
Gülşənin gülləri indi bizimdir.
Dostum, aç sinəni, nəfəs al daha,
Əsən dan yelləri indi bizimdir.

6

Bu sonsuz fəzalar bizimdir, ey dost!
Bu dərin dəryalar bizimdir, ey dost!
Səmada ulduzlar, yerdə çiçəklər,
Ətirlər, ziyalar bizimdir, ey dost!

7

Uzaq üfüqlərdən yenə səs gəlir,
Böyük inqilaba dadires gəlir.
Təslim ol, deyirəm, faşist ordusu!
Üstünə dağ kimi Dolores gəlir.

8

Canlanır gözümdə günəş yavrusu,
Afrika arslanı – həbəş yavrusu.
Dağlarını boylanır qaz dumanından,
Yoxsa azadlığın sərkəs yavrusu?!

9

Faşizm qısqırtaraq sümsük itləri,
Dalayır, talayır məmləkətləri.
Bu gün barışsa da, yarın qapacaq
Quduz Mussolini quduz Hitleri!

208

10

Bir məxluq var işi dava-dalaşdır,
Dartanlar, yırtanlar ona hamaşdır.
Bu gecələr aya hürən zavallı,
Ya Trotskidir, ya alabaşdır.

11

Dağıdın dünyanı saran sisləri,
Bu müxənnəsləri, bu ilbisləri.
Vuruşub döyüşmək zamanıdır bu,
Ey insan qəlbinin mühəndisləri.

12

Bəşər bir-biriylə qanlıbıçaqdır,
Azadlıq anadır, dünya uşaqdır.
Səfil övladını bu ana bir gün
Öz isti qoynunda oxşayacaqdır!

13

Nədir hakim olub köküs dağlamaq,
Əllərə, qollara zəncir bağlamaq?
Yaslı bir ananın saçları kimi
Nədir məhkum olub səssiz ağlamaq?!

14

Sülhün, səlamətin dadı başqadır,
Qardaşca zəhmətin dadı başqadır.
Bir günəş altında, bir yer üzündə
Asudə qismətin dadı başqadır.

209

15

Hər yetən at sürdü meydan başında,
Min oyun oynatdı dövrən başında.
Gurlamaz bir daha bizim ölkədə
İnsan ildirimi insan başında!

16

Görmüş xəzanları, ildirimi,
Bir üzüm qaradır, bir üzüm sarı.
Bu gün şadlığımı çalsın, çağırı
Bülbülün mahnısı, Qurbanın tarı!

17

Nə gərək, sormayın, nə soydanam mən,
Əməkçi ellərə mehribanam mən.
Yarpaqdan ayrılan, şəfəqdən qopan
Dünyanın bəzəyi bir insanam mən.

18

Mən də bir bülbüləm ellər bağında,
Ötürəm fikrimin şax budağında.
Çıxıb zirzəmidən dinləyir məni
Kolxozçu qardaşım ağ otağında.

19

Cahan fikrimizlə süslənəcəkdir,
Hər zaman nəğməmiz səslənəcəkdir.
Bu dünya mehriban qucağımızda
Şən bir çocuq kimi bəslənəcəkdir.

210

20

Xəyalım ölkəmin abadlığında,
Könlüm el toyunda, el şadlığında.
Əməyin, təhsilin, istirahətin
Özgə bir nəşə var azadlığında.

21

Bizim bu devrimiz başqa devrdir,
Əməkçi insanlar gözümdə birdir.
Mənə ilham verən, şeir yazdıran
Günəşin yoldaşı Mingəçevirdir.

22

İş bizə çox şeylər qandıracaqdır,
Ölkəmiz cənnəti andıracaqdır.
Ellər yüksəlişin al çırağını,
Ey Kür, sahilində yandıracaqdır!

23

Ey bizim dünyanın söz deyənləri,
Ruhun dodağına tutun neyləri!
Bir nəğmə çalın ki, heyrətdə qalsın
Bütün dövürlərin müğənniləri.

24

Gündüz işimizi tamamlayalım,
Təki yaxşı yerdə axşamlayalım.
Həyat qayığını sürüb iləri,
Gözəl sahilləri salamlayalım!

211

25

İşləyib mürada irəlim, gəlin,
Hər daldan bir çiçək dərim, gəlin.
Günəşin önündə bir çəmən kimi
Fəyyaz ruhumuzu sərəlim, gəlin.

26

Axtarib tapalım həmsöhbətləri,
Dindirəlim şirin məhəbbətləri.
Eşqi hiss edəlim qollarımızda,
Gördükcə ölməyən lətafətləri.

27

Yoxdur qəlbimizdə ölüm qorxusu,
Verir həyatımız bahar qoxusu.
Bizim ruhumuzun beşiyindədir
Məhsuldar əməyin şirin uyğusu.

28

Səhərdir, üzülür can cananından,
Öpüşüb ayrılır canan canından.
Sürəhi qəlbini doldurur hər kəs
Altun fəcirlərin çağlayanından.

29

Göy bir məhəbbətə açıq qucaqdır,
Sanasan ulduzlar körpə uşaqdır.
Bizim gənc analar öz qucağında
Çox böylə ulduzlar parladacaqdır.

212

30

Kim yanılib deyir ömür masaldır,
Bir şirin uyqudur, bir boş xəyaldır?
Hər an təbiəti gözəlləndirən
Bu insan tükənməz bir kapitaldır!

31

Əl çək bir dəfə də öz acığından!
Üz çevir gördüyün murdar yığından!
Bir az da danışsaq heç yaman olmaz
Bizim dövrümüzün yaxşılığından.

32

Qardaşım, bunu da yaz dəftərinə,
Get mənim dilimdən çatdır yerinə:
Ölsün bu dünyada xain çıxanlar
Ordenli Bəstinin alın tərinə!

33

Yaşasın dünyada ulu qəlbimiz!
Böyük arzularla boylu qəlbimiz!
Nəşəmiz, qayğımız, ehtirasımız,
Büllur bir cam kimi dolu qəlbimiz!

34

Qoxusuz lələdir mənasız şeir,
Qanadsız bir quşdur xülyasız şeir.
Gözəlsiz, çalğısız məclisə bənzər
Məzmunuz, ahəngsiz, ədasız şeir.

213

35

Dünən bir şairin keçdim yanından,
İldə bir söz çıxmaz xəsis canından.
Eşqi, ehtirası olmayan, yetər,
Çıxsın birdəfəlik söz meydanından!

36

Şairə ilhamdan maya gərəkdir!
Anasız çocuğa daya gərəkdir!
Şairəm söyləyir yerindən duran,
Adamın üzündə haya gərəkdir!

37

İstər bəstəkar ol, istər nəqqaş ol,
Şair ol, rəssam ol, heykəltəraş ol,
Yaratdığın şeyi sevərək yarat,
Hamıdan yüksək ol, hamıdan baş ol!

38

Könül, səndə yenə həyəcanmı var?
Uçub qalxmadığın asimanmı var?
Söylə, sənin kimi bu asimanda
Tufan rəqqasəsi bir tərlanmı var?

39

Hər tərəfdə quran toy-busat mənəm,
Ulduzlarla edən ixtilat mənəm.
Mənim azadlığım qucağa sığmaz,
Yer mənəm, göy mənəm, kainat mənəm!

214

40

Yazmaram, ürəyim sizi anmasa,
Sizin eşqinizlə alovlanmasa.
El kəsib qarşımı burdaca sordu:
Gözdən yaş çıxarmı ürək yanmasa?

41

Qönçə açılmı, bahar olmasa?
Şölə titrəyərmi, ruzgar olmasa?
Bu nəğmə ruhumdan qoparmı, bilməm,
Mənə ilham verən dostlar olmasa?!

215

YEDDİ AŞIQ

Onlar yeddi aşıqdı,
Ellərə yaraşıqdı.
Hamsının telli sazı,
İldırımından avazı,
Fikirləri nur kimi,
Sözləri yağmur kimi,
Çıxmışlar bərkdən, boşdan,
Olmamışdan, olmuşdan
Yaxşı xəbərdardılar,
Kamil sənətkardılar.

Budur, mənim ərənlərim,
Çox gəzib, çox görənlərim,
Bayram günü bir şənlikdə,
Bir səfəli çəmənlikdə
Sıra vurmuş oturmuşlar.
İçlərindən ən ixtiyar,
Bir ağsaqqal ərən qalxdı.
Bulud keçdi, şimşək çaxdı
O qalxarkən bu məclisdən,
Qopdu alqış-alqış üstdən.
Xitab etdi qoca ərən:
– Dostlar! – dedi, – çərən-pərən
Söhbətlərin vaxtı keçdi;
Ağır günlər axdı, keçdi.
Biz ruhların fəzasına,
Könüllərin dəryasına
Dalıb-dalib tapmalıyız
Yeni inci, yeni ulduz.

İndi saya vadilərdən
Külək kimi əsməliyiz,
Yeni yollar kəsməliyiz.
Aranızda varsa yayan,
Dənliyində söz olmayan
Xəcalət verməsin bizə,
Girisməsin bu məclisə.
Məclis başqa bir məclisdir,
Hamı həkim, mühəndisdir
Öz işində, öz gücündə.
Əziz dostlar, bu şad gündə
Bayağı söz oxumayın!
Alçaq qumaş toxumayın! –

deyib qoca aşiq oturdu. Sıradan ilk dəfə orta yaşlı biri çıxdı. Üzünü məclisə tutub dedi:

– Mənim nəğməm alınımızın qırıqlarından tər kimi sızar, həyat bağçamızın arxlarından sərən sular kimi axar, sərhədsiz, azad torpaqlarımızda azad əməyin nəğməsini oxumaq mənə nəsib oldu. Bu bizim əzəliyyət və əbədiyyət mahnımızdır. İnsanı insan mərtəbəsinə çıxaran da odur. Vaxtilə göz yaşlarımızı andıran sular, dərdimiz kimi qat-qat torpaqlar artıq öz əlimizdədir. Atalarımız becərdikləri bağçalara hasar söküklərindən həsrətlə baxardılar. İndi bu bağçaların bağbanı da, sahibi də bizik. Hər kəs öz əmək baharından istədiyi feyzi aparsın. Bizdə ancaq işləməyən dişləməz! Xoşdur təzə bir çiçəkdən gülab çəkər kimi diri-likdən kam almaq! Arzularımızın torpaqlarına gülə-gülə saçdığımız həvəs toxumlarının meyvəsini dadmaq ləzzətlərin ləzzətidir!

Sonra sazını döşünə sıxdı, oxumağa başladı:

Ellər, gəlin iş görəlim,
Siz bir yandan, biz bir yandan.
Ömrümüzü xoş sürəlim,
Siz bir yandan, biz bir yandan.

Məhəbbətlə sarışalım,
Ayla, günlə yarışalım,
Ulduzlara qarışalım,
Siz bir yandan, biz bir yandan.

Azad əmək, azad torpaq,
Qəlbimizdə sevgi, maraq,
Əl çalalım şaraq-şaraq,
Siz bir yandan, biz bir yandan.

Yeddiyərdən ikincisi meydana atıldı. Yarışa çıxmış kimi ətvərində bir dirilik sezilirdi. Bir o başa, bir bu başa getdi, baxalım nə dedi:

– Mən gəlib keçən nəsillərin eşitmədiyini bir nəğməni tərənnüm edəcəyəm. Bu nəğməni keçmişin yazıq oğulları oxumaq istədi, ancaq yapılmış sazların pərdələri buna kafi gəlmədi. Mənim nəğməm istirahət üçündür. Qəlb qəlbliylə vurmasa mümkün deyil, bir vurub ikinciyə keçərkən arada bir nəfəs alır. Külək küləkliylə ətrafı sarsıdıb keçdimi, havaya ani bir sükut çökmüş olur. Buludlar oynar, göylər gurlar, şimşəklər çaxar, yağmur yağar, sel olar. Sonra göylər əmin bir çöhrə kimi gülümsər. Dəniz şahin qanadlarını qaldıraraq qayalara çarpar, tufan keçər, dalğalar susunca, həməndən dəniz anasının qoynunda süd əmə-əmə uyuyan bir yavruya dönər. Bəs insan! Onun istirahəti? Yeddi saat iş... sonra klub... Fikir açan siyasi dərslər... çalğı, oyun, rəqs!.. Ruhun tuğyanı! Budur mənim nəğməm!

Mənim dəzgaz yoldaşım bu saat istirahət evindədir. O indi güllü, sarmaşılıqlı bir eyvanda, könlünün gözünə sükunət pəncərələri açılmış bir təbiət parçasını seyr etməkdə. Dimağına istirahət gülşəninin ətri saçılır. O, bəlkə də sərin kölgələr kimi bir ağac altına sərilməmişdir; lakin günəşlə həmsəyərdir. O, sovet dövrünün rahat insanıdır. Sonra sazını aldı, tərənnümə başladı:

Açılsın könlümüz ilk bahar kimi,
Yanaqlar qızarsın güllər içində.
Axalım gülşənə ırmaqlar kimi,
Səsimiz gurlasın sellər içində.

Yamandır insanın tez qocalması,
Düşüb yol daşı tək yolda qalması,
Erkən bir ürəyin vərəm alması
Bir də görünməsin ellər içində.

Ömür uzun olsun bizim diyarda,
Kimsə kimsənədən qalmasın arda,
İnsanların günü qışda, baharda
Keçsin şirin-şirin dillər içində.

Üçüncü, gənc bir aşığıdır. Sazı vardı, sözü də... Ayağa qalxıb xitab etdi:

– Mənim nəğməmdən çoxları dəm vurmuşdur. Elmə həyat, cəhlə ölüm, ölümə varlıq, cəhlə yoxlu demişlər.

Ancaq bu sözlər bir ovuc insan ağalarına məxsusdu. Biz babaların bu nəsihətlərini hər kəsə dinlətməyə gəldik. Biz təhsilin, günəşin qapılarını insan yavrularına fərq qoymadan açdıq. Onlar onsuz da fərqsizdirlər. Biz mədəniyyətdən qorxub ona düşmən kəsilmədik. Elektrik

sürətini buraxıb, maviliklərə sürdüyümüz motorların sükanından əl çəkib də, tənbel karvan yollarına qayıtmaq mı olur?! Biz elmin həm içinə, həm qabığına malikiz, çünki quş bir qanadla uça bilməz. Qarşıda uca dağlar var. Mehriban dostları ayrı salan əngin dənizlər maviləşir. Qarşıda qara yelin sarsıntıları gözlənilir. Bu çətinlikləri həllə mədəniyyət gərək, mədəniyyət! Mədəni bir kütlənin boy-nuna minmək olmaz! – deyib saza söz verdi:

Mehriban ellərim, dinləyin məni:
Hələ bu diyarda çox işimiz var!
Məhsul toplamağa, çiçək dərməyə
Xəzanda, baharda çox işimiz var!

Hələ bu yerləri sürəcəyik biz,
Hələ gözəl günlər görəcəyik biz,
Dalğalara köküls görəcəyik biz,
Çıxınca, kənardə çox işimiz var!

Təbiət olmasın çox əngəl bizə,
Buludlar, dalğalar versin əl bizə,
Bizdə qonaqlıqdır, günəş, gəl bizə,
Qaranlıq yollarda çox işimiz var!

Dördüncü aşiq qalxdı. Məclisdə oturmuş öz arvadına üzün tutub xitab etdi:

– Sən anasan, sən qadınsan, sən bu insan sellərinin qaynağısan. Taxtın var, beşiyin var. Evin var, eşiyin var. Nə mələksən, nə pəri. Mən səni sevərək aldım, sən mənə sevərək gəldin. Sevişdik, güldük, ağladıq. Camalın gözlərində su kənarındakı bir çəmən kimi gülümsədi. Keçən iclasların birində bir qadın belə demişdi:

“Ayaqlara toz, ağızlara söz olduğumuz günlər getdi. Ərlərlə hüququmuz var. Təlimdə birik, əyləncədə birik, cəbhədə də bir olacağıq! Bizim ərlərimizi, çocuqlarımızı, qızlarımızı səfalət çamurlarından çıxarıb sülhün, qardaşlığın büllur sularında yıxayan, onların qeydinə qalan, bəşər nəslinin uzanmasına – əbədiyyətinə qanun verən insanlar üçün ana qəlbimizin döyüntüləri milyon-milyon əllərdən qopan alqış səslərinə dönsün!”

Sonra sazını köksünə sıxdı, baxalım nə dedi:

Sən mənim cananım, şirin canımsan,
Ətirli bağçamda bar səni gözlər!
Elimsən, günümsən, mehribanımsan,
Qızğın məclisimdə tar səni gözlər!

Qarşıda səfalı beşiyin sənin,
Deyirsən: “Yat, çəkim keşiyin sənini!”
Cənnətmidir evin-eşiyin sənini?
Dövlət əlindədir, var səni gözlər!

Yıxıqlar əlinlə gülüstan olur,
Can cahana dönür, cahan can olur,
Bütün qaranlıqlar çırağban olur,
Ellərin şənliyi, yar, səni gözlər!

Yeddiyərdən beşincisi qalxdı. Məclisə qürurla baxıb dedi:

– Nəğmələr içində mənim nəğməmin ayrı bir yeri var. Mən toxunulmaz hüququmun nəğməkarıyam. Bir fərd, bir cəmiyyət nə qədər yüksəlsə, yüksəlsin, hüquqsuz yənə heçdir. Başı sərkiyə, üzü danlaqlı, qəlbə səksəkəli, əməl yollarında yorğun düşən, əli istəyinə irişməyən əcdadımızın

göylərdən asılı iradəsini acı-acı bir düşünəlim. Biz ümid qapılarını asanlıqla keçdik. Azad əməllərinə, azad əməyinə yetən bizim nəsil nə bəxtəvərdir! Təhəkkümün, zəncirin, təhqirin hüdudu bizim torpaqların sərhədinə gələndə bitər. Qarayammı, ağammı? Fərqudə deyiləm. Qarlı bir dağam mən. Qaynar bir bulağam mən. Varlı budağam mən. Qoltuğa sığınmaq da bir şey deyil. Böyük bir palıdın həşəmətli budaqları altında bir çiçək fırtınalardan, boranlardan nə qədər qorunsa da, yenə günəşsizlikdən sarı, solğun qalır. Vay o fərdə ki, asılıdır! Vay o kütləyə ki, məhkumdur. Mən arzularımın hovuzu kənarında durub məqsədimin sürətini dərin bir heyranlıqla müşahidə edirəm.

Sonra sazımı aldı, bir-iki ağız dedi:

Mənim ixtiyarım öz əlimdədir,
Ömrü çarpaşılıq bir insanam mən!
Könül otağının pəncərələri
Güllü, sarmaşılıq bir insanam mən!

Gəldi yaz ayları, sayrıldı güllər,
Başladı pərvaza tərlən köüllər,
Dolaşdığı ellər, gəzdirdi çöllər
Yarlı-yarışıqlı bir insanam mən!

Təzə əməllərim ilk bahar kimi,
Ömrüm gəlib keçməz bir ruzgar kimi,
Xəyalım göylərdə buludlar kimi,
Yolları işıqlı bir insanam mən!

Söz altıncı əranə gəldi. Görək bu nə dedi:

– “Çox bil, az danış”. “Adamın dili öz başına bələdir!”
deyəən əsir babaların bu nəsihətləri nə qədər acıdır! Mənim nəğməm sözü əsarətdən, məhkumluqdan çıxarıb azad

etmək üçündür. O sözlər, vicdanlarda casus qulaqlarının şəkəndiyi dövrlərin məhsuludur. Nə mey şişədə, nə gül qönçədə, nə söz ürəkdə qalar. Bunu bir şair demişdir. Mey içilər, qönçə öz əsrarını rəngilə izhar edər. Söz də qanadlı bir quşdur. Yuvası təmiz bir ürək, açıq bir yuva... yaşadığımız bu inqilab dünyası mərd oğulların dünyasıdır. Bu dünyada kütlələrə səadət müjdəsi verən hər söz azaddır.

Sonra tərənnümə başladı:

Mənim də sözlərim bir-bir yazılmış
Sinə dəftərimin varaqlarında.
Sənin qoxladığım ətir gizlidir
Qızıl çiçəklərin yarpaqlarında.

Gözəldir insanın öz azadlığı,
Yüksəlttik hər yerdə biz azadlığı;
Qələm azadlığı, söz azadlığı
Doğrulmuşdur sovet torpaqlarında.

Hər irmaq çağlasın bir könül kimi,
Hər ürək açılın qızılgül kimi,
Hər şair oxusun bir bülbül kimi
Azad fikirlərin budaqlarında.

Ən son, qoca aşiq meydana atıldı. Çöhrəsində narın təbəssümlər bəlirdi. Üzünü məclisə və şagirdlərinə tutub dedi ki:

– Hamınızın sözü doğru! Hamınız haqlısınız. Əmək, təhsil, istirahət, ana, çocuq, azad söz... Bunları kim istəməz? Ancaq kədərlə səfa, faşizmlə sosializm kimi iki zidd parçaya bölünmüş bu dünyada bir əmniyyət varsa, o da tərənnüm etdiklərimizi qorumaqdır. ...Havalar getdikcə

qarışır, göylər bir-birinə dəyəcək... dolu yağacaq. Müdafiə... ilk və son borcumuzdur! Bu olmasa, əməyimiz heçə gedər, təhsilimiz yarımçıq qalar, istirahətimiz pozular, anaların laylası ağıya dönər, qara ölüm üstümüzə qanad gərər. Bundan sonra nə azad söz, nə hüquq! Biz sərhədlərdə sıralanıb dilbər vətənimizi vüsal qucağına polad bir hasar kimi almalıyıq.

Sonra tavar sazını döşünə sıxdı, baxaq nə dedi:

Hərb olursa, külək kimi
Qalxar bizim qəhrəmanlar!
Qaranlıqda şimşək kimi
Çaxar bizim qəhrəmanlar!

Sərhəddində sayıq durar,
Bir möhtəşəm qurğu qurar,
Çətinlikdən həməən vurur,
Çıxar bizim qəhrəmanlar!

Hər birimiz bir qasırga
Dağılmışıq ortalığa,
Hər dərədən dalğa-dalğa
Axar bizim qəhrəmanlar!

Aşıqlar sözlərini bitirdilər. O günkü şənlik qiyamət keçdi. Hamı onlardan məmnun qaldı. Sazlarını qollarına vurub Azərbaycanın başqa dağlarına çəkildilər.

ŞƏN TEYFLƏR

Aylı bir gecə, yaşıl bir bağça.

Xəyyam

Dolaşdım diyar-diyar, hər yeri gözdüm,
Qoşuldum ulduzlara, göyləri gözdüm.
Gurladım bulud kimi, əsdim yel kimi,
Töküldüm yağmur kimi, axdım sel kimi.
Səsimə bir səs verən adam tapmadım,
Göylərin dodağında söndü fəryadım.
Nə bir həmdəm, nə bir dost, daim müztərüb,
Bəzən qara teyflər məni göstərüb:
“İştə, özüdür özü, vurun məlunu,
Qoymayın nəfəs alsın şeytan oğlunu!”
Deyə, vicdandan uzaq, duyğudan uzaq
Etdilər hər tərəfdən məni daş-qalaq.
Nəhayət, meyxanada boynumu bükdüm,
Cana doydum, dərdimi şəraba tökdüm.

Kefli İskəndər

Gəl otur, qəm yemə, şərab iç, şərab!
Başımız üstündə ziyalı məhtab
Dağıtmış zülfünü dumanlıqlara...

Xəyyam

(aya işarətlə)

Onsuz kim dözərdi qaranlıqlara?

(Qədəhi qaldıraraq)

Bir əlimdə qədəh, birində Quran,
Nə halal insanam, nə haram insan.
İstər bütəxanası, istər Kəbəsi,
İstər azan səsi, istər can səsi, –
Həpsini ruhuma yabançı gördüm,
Bütün nəbiləri yalançı gördüm.
Cəhənnəm qəmimdir, cənnət şənliyim,
Sığmaz fəzalara azad mənliyim!
Tanımam varlıqda bir başqa qüvvət,
Əvvəl təbiət, sonum təbiət.
“O tikən ki, onu tapdər hər naşı,
Bir sənəm saçdır, bir canan qaşı”.
Yarımin cəmalı cənnət bağından,
Qırmızı şərabin gül dodağından.
Bağırır durduqca mən bu uğurda,
Tutuldu hər yerdə bir sürü qurda.
Danladılar məni, söydülər məni,
Daş-qalaq eyləyib döydülər məni.
Mən yenə dönmədim öz inadımdan,
Ruhlanıb hər zaman etiqađımdan,
Dırmanıb tarixin yoxuşlarını,
Susdurdum axirət bayquşlarını.

Kefli İskəndər

*(uzaqlarda elektrik işıqlarında parlayan bir yeri
Xəyyama göstərərək)*

Gəl, sənə göstərim bir yeni ölkə,
Silinsin qəlbini üzən səksəkə.
Nə peyğəmbəri var, nə Allahı var,
Nə üzr tanıyır, nə günahı var.

İnqilab ölkəsi, zəhmət ölkəsi,
Yüksəliş, bacarıq, sənət ölkəsi.
Bir an da ayrılmaz, işdən bilikdən;
Sürəti şimşəkdən, elektrikdən.
Sellər, sular onun rəyincə çağlar;
Əyər qarşısında başını dağlar.
Nə etmək istəsə, ona kolaydır;
Gündüzlər günəşdir, gecələr aydır.

Xəyyam

Danış bu şeylərdən dağılsın dərdim;
Mən də əvvəl-axır bunu istərdim.

Kefli İskəndər

İç ki, ayın üzü süd kimi ağdır;
Gecənin ətəyi saçaq-saçaqdır.
Sabir də bir qədər keçmədən gələr,
Dağlar ruhunu bürüyən kədər!

Xəyyam

Sabirmi? O mənim əziz canımdır,
Dilimin andıdır, mehribanmıdır.
O güldü-ağladı, ağladı-güldü.
Gülüşi hiçqırdı, fəryadı güldü.
Onun pərvazına pərvaz çatarmı?
Güclü avazına avaz çatarmı?
Onun sözlərində bir başqa dad var,
O bəzən bizdən də yüksəyər qalxar.

O, yer şairidir, yerin oğludur!
Üzdən gülürsə də, qəlbi odludur.

Kefli İskəndər

Doğulduq “Ölülər” diyarında biz,
Solduq ömrümüzün baharında biz.
Ürək bulandıran qara bir mühit,
Hər kəs meymun kimi etmədə təqlid
Atadan-babadan qalma şeyləri.
Həyat bir kəmikdir, həyat bir dəri,
Tərəqqi özgədə, sənət özgədə,
Yaşayış özgədə, qüvvət özgədə,
Dərələr, tərələr, düzlər qaranlıq,
Könüllər qaranlıq, gözlər qaranlıq,
Bir yanda çarlığın qanlı pəncəsi,
Bir yanda bəy zülmü, din işgəncəsi.
İştə, Sabirimın miskin əyyamı...
Onlar ki, ağlatdı böyük Xəyyamı!
Açarkən karvanlar yol istiqbala,
Baxıb bizim sarvan hələlik fala,
Bədbəxt yolçulara: – Yatın! – deyirdi,
Yollar ayrıcında mürgüləyirdi.

Fikirli gözlərlə dövrəyə baxmaz,
Havada seyr edən insana baxmaz.
“Ölüb – a!” deyərək qışqırar cahən,
Qalxmaz Fərhad kişi ağır yuxudan.
Öylə bərk yatmış ki, yazıq ayılmaz,
Adamlar yanında adam sayılmaz.

Ac başım, dinc başım, səbr, təvəkkül...
Çırpınmaq bilməyən xəstə bir könül.
Ehtiyac içində keçən bir həyat,
Havada sallanan qırıq bir qanat,
Üşüyən canımız atəşə həsrət,
Qaranlıq qəlbimiz günəşə həsrət.
Qurulmuş dirilik baxt üzərində,
Özgələr oturmuş taxt üzərində.
Basmış ruhumuzu kəsalət bizim,
Vurur nəbzimizdə ətalət bizim.
Dillərdə yalvarış, əllərdə Quran,
Dolaşır ruhları bir qara böhran.

Qopdu zəlzələsi doqquz yüz beşin;
Fikirlər atəşin, hisslər atəşin...
...İnqilab nərəsi qopdu şimaldan,
Dəbərtdi şərqə də durduğu haldan.
Şimalın günəşi şərqə saçıldı,
Mənim şairimin eyni açıldı.
Şairim o zaman bağırib bizə,
Bizim qəlbimizə, iradəmizə
Həyəcan verərdi, qüvvət verərdi,
Qaranlıq yollarda yol göstərdi.
Yağarkən üstümə tənə daşları,
Gülərək tökərdi o, göz yaşları.

Bəzən sınıq çıxıb biz vuruşmadan,
Əl çəkmək istərdik bütün dünyadan.
Görən gözlərimiz görməsin deyə,
Vurardıq acıqdan badə-badəyə.

O, coşqun sularda bir sandaldı ki,
Öylə sərt uçuşlu bir xəyalı ki,
Bir göz qırpımında qopub yerindən,
Suların axıcı təpələrindən
Enərək, qalxaraq çıxardı qumdan,
Qorxmazdı deryada heç bir hücumdan.
Yarıb dalğaları irəli koşmaq,
Doluda, yağmurda, qarda boğuşmaq,
Tufanlar qəhrində yaralanıb da,
Şimşəklər altında paralanıb da,
Əzilib bitməkdən ləzzət alardı;
Onun bir üsyankar ürəyi vardı.

O hiss etmişdi ki, bir sərt qasırğa,
Dağ kimi sallanan bir qoca dalğa
Onu sürükləyib aparacaqdır,
Şanlı bir sahilə çıxaracaqdır.
Orda gurlayacaq şənlik, şətarət,
Geniş bir limanda bir mədəniyyət
Bəlkə də tutulub bir axıntıya,
Uyğun bir havada bir yeni dünya
Onun gözlərinə görünəcəkdir,
Bir dünya ki, bütün güldür, çiçəkdir;
Cənnət dedikləri yaşıl bir cahan,
Öylə bir cahan ki, görməmiş insan!

(Bu zaman uzaqdan gurultulu şənlik səsləri eşidilir)

Xəyyam

Bəs o səslər nədir, o çal-çağır nə?
O nə gurultudur, o nə təntənə?

230

Orda nə “köhnə” var, nə “yeni” vardır,
O hankı iqlimdir, hankı diyardır?
Hamının dilində Sabirin adı...

Kefli İskəndər

Əvət, Azərbaycan öylə qalmadı.
Başqa bir hal gəldi doğduğum yurda,
Onun şənliyini yapırırlar orda.

Xəyyam

Onun bu şənlikdən xəbəri varmı,
Onu bir anlığa görmək olarmı?

Kefli İskəndər

O bəzən görüşür mənimlə burda.
Baxdıqca sevdiyi qırmızı yurda
Sevincdən yaşarır dərin gözləri,
Çırpınır göylərdə xəyal şahpəri.

(Sabirin teyfi uzaqdan görünür)

Odur, gəlir, gəlir mənim Sabirim,
Sözləri qılıncdan iti şairim.

(Sabirin teyfi gəlir. İskəndər və Xəyyamla görüşür)

Xəyyam

Bir daha yalnızlıq sıxmaz ruhumu!
Nəhayət aradım, buldum dostumu.

231

Sabir

(uzaqlardan qopub gələn gurultulu səslərə dalaraq)

Nə qədər bəxtiyar bir insanam mən,
Nə qədər dəyişmiş sevdiyim vətən!
Nə xan, bəy qamçısı, nə çar zənciri,
Nə hampa yumruğu, ağa təhqiri,
Nə sərvət önündə əyilən başlar,
Nə gəlin-qızların tökdüyü yaşlar,
Nə haqqın ağzına vurulan qıfıl,
Nə qanan başlardan qovulan ağıl,
Nə xalqdan danışib xalqı satanlar,
Yerlərə, göylərə qan ağlatanlar,
Nə oğul yarası, ana şivəni,
Nə elin açmadan solan gülşəni,
Nə susuz çöllərə səpilən umud,
Nə solğun gözlərdən çəkilən bulud,
Nə cənnət umudu, cəhənnəm yası,
Nə xalqın göylərdə uçan xülyası,
...Nə millət döyüşü, nə din söhbəti,
Nə ağır günlərin qara vəhşəti.
Şadlığın, şənliyin, sazın, söhbətin,
Əməyin, təhsilin, istirahətin
Hər zaman qapısı açıq ellərə;
Üz vermiş hər yerdən şadlıq ellərə.
Bülbül öz gülündən yarımadaqdadır,
Bir yerdə qocalıb qarımadaqdadır.
Mən də bu şeylərdən dedim, danışdım,
Mən də bu günləri arzulamışdım.

Teyflər çökilir.

Mənim səsim

Geniş kütlələrin hüriyyətidən,
İşindən, gücündən, səadətindən
Danışan insanlar nə bəxtiyardır!
Onların qəlbindən ölüm kənardır!
Önündə görməyib nə duman, nə çən,
Əsr dağlarını aşaraq keçən
Böyük dühalarda bu nə qüvvətdir?
Onların nəsibi əbədiyyətdir!

1929

MƏKTUB*

Sevgili böyük Əkrəm!

Nəjadın məktubu içərisindəki kiçik, fəqət böyük məktubunu aldım. Oxudum. Nədənsə məktub yazmaq istərkən – xüsusilə sana – bütün təsəvvürlərim Ofelyanın saçları kimi pərişan oluyor. Nə yapmalı, canım!.. İndi məktubuma başlayıram. Yenə neredən yazıya girişəcəyimi bilmirəm. Əgər şu bəyaz vərəqlər acılıqlarını isbata qalxışarlarsa, qırıq qələməmdə də bir mərhəmət hissi oyana bilirsə, o zaman hər iş düzəlir xəyalindəyim.

Əkrəm! Sizə göndərdiyim naçiz əsərlərin üzərində yürütdüyünüz fikirlər məni çox məmnun etdi. Amma sizin o yazılara sərf etdiyiniz zaman məni bir qədər utandırdı... Hər halda, sizin vaxtınızı aldığımıdan dərin bir vəcd ilə üzr istiyorum... Göstərdiyiniz yolları hər addım başında düşünməmiş deyilim! Amma:

Mən şeir yazmazdım sevgiyə dair,
Neyləyim, ürəyim dinc oturmayır! –

kimi iki misra ilə hankı ədalət məhkəməsində olursa-olsun kəndimi qurtara bilərəm, deyilmi, əziz dost?! Sən ki, məni tanıyanlardansın, mən eşqi çocuq ikən duydum. Çocuqkən çirpinişlərim yetim barmaqlarımla saçlarımla yoldu. Mən şeri,

* Məktub filoloji elmlər doktoru Əkrəm Cəfəroğlu yazılmışdır.

göz yaşlarımla skamyaların qara üzünü ağartırkən duydum... Sən ki, bilirsən... Mana bədbin deyəcəksin, yox! Əgər bədbin olsam da, şu bədbinliyi doğuran iyirmi sənəlik tarixim göz önünə alınmalıdır. Mənim bu sözlərim birər etilə nümunələridir, mənəcə! “Bəxtiyardır o kimsə ki, yüklərilə sisli mövcudluğu dolduran sıxıntıların, böyük kədərlərin arxasında qüvvətli bir qanadla açıq və aydın qırlara doğru atıla bilir!” Mən ki, bu adamlar sırasında yəm... artıq mana nə deyə bilirsən, əziz dost!

Tənqidlərin xoşuma getdi... Hər halda, bir-iki yerində həmfikir olamayız... “İstərim gecə-gündüz mən günəş kimi məlum səyyarənin başına dönəyim dayanmadan” beytindən siz ikinci misradakı “kimi”ni ədati-təşbih olaraq almışsınız... Amma mən onu ədati-təşbih müqabilində işlətməmişəm. Buradakı “məlum” sözünün o zaman mənası olmazdı. Günəş kəndi məhvəri ətrafında səyyardır. İndi mən də günəş kimi məlum olan səyyarənin başına dolanmaq istiyorum. Hər halda, yenə mən onun peyki oluyorum. Sonra “Röya” şerində: “Öylə zənn ediyordum sərxoşum, mey sun! – deyə – məchul əllərinə mana uzatdığı qədəhdən!” burada heç bir tənqid-flan gözümə dəymiyor. Açıq-aydın misralardır, mənəcə!

Yenə bəzi sizinlə barışmayacağım nöqtələr vardı. Amma yadımdan çıxmışdır. Ancaq 95 faizini qəbul ediyorum.

Şerini oxudum. Səmimiyyət mənimki, lirika mənimki, yəni ürəyimdəndir. Amma... Əkrəm, şəkil məsələsində heç sənənlə razılaşmayacağım. Çünki ondan “Sərvəti-fünun”un ağır lisanının tənəffüsü, müşkül qoxusu gəlir. Hətta o lisanın hökmü “Lokomotiv” və “Kooperativ” şeirlərində də cari idi. Bu sənənin müqəyyədliyindən irəli gəlir...

və tərbiyədən... Çünki yeni Türkiyə şeirlərini bəyənmiyorsun, deyilmi?..

Amma Faruq Nafizin:

Döndü məcnuna könlüm sən bu köydən gedəli,
Mən aşiq, könlüm aşiq, mən dəli, könlüm dəli... –

kimi misralarını dinləmiş olsaydın, o lisanın zəncirlərindən qurtula bilərdin. Məncə, həqiqi şeir divanədir, dəlidir. Odur ki, onu zəncirləmək nahaqdır. Burax onu! Burax! İstədiyi kəlmə qalıblarına girsin... Əkrəm, sözlərim nəsihət deyildir. Amma mən böylə duymaqdayım...

Faruq Nafizdən:

Düşən yarpaqlarının arxasınca çırpınan
Bir dal kimi bakarım dünkü şeirlərimə!
Zavallılıqlarının suçu bəndəyəm, inan,
Onlara zülm edəcək zaman bənim yerimə!

Sənət bahar günündə yeni açmış fidandı,
Qış gəlinə, bir balta altında parçalandı.
Dün meyvə verən ağac, bu gün ocaqda yandı,
İndi bir pul verən yox kül olan hünərimə!

Sevda başımda atəş, qürbət içimdə dügüm,
Yanğından çıxan əşya kimi qırıq, döğügüm.
Yalnız bunlar deyildir uğrunda yaş dökdüyüm
Yanaram məndən əvvəl can verən əsərimə!

İştə bu günkü şeirin dili!

Sana yeni şairlərdən xəbər vermək istərim. Son zamanlar, iyirmi yeddinci ilə qədər mən Faruqi pək bəyə-nirdim. Fəqət sənət, şeir sahəsində ondan irəli gedənlər də oldu. Məsələn, Nəcib Fazil. Doğrudan da, bu, hər şeydə

yeni bir istedaddır. Bunun “Örümçək ağı” namlı əsərini oxumuşduq. Bir az səthi idi. Amma elastikli bir lisana malikdi. Bunu ikinci “Qaldırımlar” namlı əsəri sübut etdi. “Cümhuriyyət” qəzetində bunun haqqında yazılan bir məqaləyə təsadüf etdik. Bir şəri də buraxılmışdı. Təəssüf, həpsi yadımda deyil.

Kədim ayaq ucumda büzüşub uyumaqda,
İplik-iplik sarıyor sükutu bir yumaqda
Xırıl-xırıl,
Xırıl-xırıl.

Həmin şeirdən bir beyit yenə:

Söndürün lampaları, uzaqlara gedəyim,
Nurdan bir şəhər kimi ruhumu seyr edəyim
Pırıl-pırıl,
Pırıl-pırıl.

Yenə bir beyt:

Nə olur ki, bir qadın, əlləri ovucumda,
Bəhs etsə yaşamanın dadından başucumda
Mırıl-mırıl,
Mırıl-mırıl.

Yaxud:

Süzüyor üfüqdə bir qızıl pəri,
İçə qararıqda dolu gözləri.
Alında axşamın incə kədəri,
Səssizliyin sirri dodaqlarında!

Doğrudan da, gözəl qitələr. Təəssüf ki, həpsi əlimizə keçmədi.

Əkrəm, mana "Mədəni hücum" adlı şeirim haqqında yazmaq istiyorsun. Fəqət o şeirim nöqsanla doludur. Çünki, əvvəla, təshihsiz buraxmışdım. Bir də "Mədəni hücum"u haqqilə anlamadan yazmışdım. "Mədəni hücum"da sinfi ziddiyətlər də meydana çıxarılmalıydı. Amma o şeirdə bunlar yoxdu... Ahəngcə gözəl, diyorsunuz. Bir təcrübə yaptım. O bəhrdə, hecanın onikiliyində yazdım. Özü də "3-3-3-3"-lə. Doğrudan, bu "on ikilik" hecanın ən ahəngdar bəhridir. İstiyorum bundan sonra bəzi parçalarımı bu vəzndə yazayım. Nə isə, həpsi düzəlir...

Əkrəm! Mənim məlumatım-flanım yoxdur. Odur ki, sizə geniş, dərin bir məktub yaza bilmərim. Yalnız sizə qırıq-tökük şeir parçalarımı göndərə bilərim...*

.....

Məktub yazarkən "Gənc işçi" qəzeti idarəsinə yaz, yaxud İbrahimə**. İbrahimin məktubu içərisində bu kağızı göndərdim. Əllərini sıxar, şeirli dodaqlarını qardaşlıq sevgisi ilə öpərim!

* Müşfiqin təvazökarlıqla "qırıq-tökük şeir parçaları" adlandırdığı "Yadıma düşdü", "Kimi", "Eşqim" şeirlərini üçcildliyin bu cildinə daxil etdiyimizdən burada təkrar etməyi lazım bilmədik.

** Əkrəm Cəfərin qardaşdır.

KİTABDAKILAR

Ürəklərdə yaşayan şair 5

ŞEİRLƏR 1925-1937

Kölgəliklərdə	11
Ölkəm	12
Bir gün	13
Ana	14
Xalı	16
And	17
Həsətli qarı	18
Düşüncə	25
Düdük sədaları	26
Dilənçi	27
"Mən əzilən bir sinifin hayqıran"	29
Bir görünüş	30
Qonaq	32
Qızıl əsgər	34
Nigar	35
Radio	37
Torpaq və traktor	39
Tozanaq	40
Bir lövhə	42
Pedtexnikum	43
Küləklər	45
Telefon söhbəti	46
Vapor və fırtına	47
Daş qartal	48
Rənanın ölümü	50
Poçt qutusu	54
Ay qız	55

Yeni gənc	56
Teleqraf telləri	57
Hörmətli qəzetimiz	58
Gözlərimiz	60
Çırpınış	62
Zahes	63
Göy göl	64
Dağlar	72
Yadıma düşdü	73
Kimi	74
Eşqim	75
And olsun	76
Könlümü	78
Əllər	79
Buludlar	80
Dün-bu gün	82
Qafqaz	83
Keşikçi	85
Bayram axşamı	86
Heykəl qarşısında	89
Ağ dənizdə fırtına	91
Yarış	93
Gülüşlər	96
Qaçaqçı	97
Əyyaş	100
Bəyaz çöllər	102
Baba yurdu	109
At	114
Qəzəl	116
Tar	117
Həyat sevgisi	122
Əbədiyyət nəğməsi	124
Şairin ölümü	129
Mingəçevir həsrəti	133
Bəxtiyar	144
Əmək	146
Buzlu yollar	147
Qadın	149

Şerim	150
Üç sağlıq	152
Könlümün dedikləri	160
Tərtərhes nəğmələri	161
Sənətkar	174
Torpaq	176
Ustamıza	177
N.Ostrovski üçün	178
Yalnız ağac	179
Gözəllik	181
Nə deməkdir?	182
Oxu	183
Sənin gözlərin	184
Bir də baxsan mənə	185
Sənin gülüşlərin	186
Ulduzlar	187
Mənim eşqim	188
Mənim beşilliyim	189
Rəqs	191
Yağış yağarkən	192
Dəvət	194
Şirin qız	196
Bir günəş, bir baxış	197
Yenə o bağ olaydı!	198
Çağlayan	202
Körpü	203
Təzə ev	205
Duyğu yarpaqları	207
Yeddi aşiq	216
Şən teyflər	225
Məktub	234

MİKAYIL MÜŞFİQ
SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ
I CİLD

AVRASIYA PRESS
BAKI-2008

Buraxılışa məsul *Vaqif Bəhmənlı*
Nəşriyyat redaktoru *Umud Rəhimoğlu*
Texniki redaktor *Mübariz Piri*
Kompyuter səhifələyicisi *Turab Məhərrəmli*
Kompyuter operatorları *Maral Rəisqızı*
Asifə Əfəndi
Tural Rzayev
Korrektor *Tofiq Qaraqaya*

"Avrasiya press" nəşriyyatı
Bakı, Mehdi Hüseyn küçəsi 1a
Tel: (994 12) 439 76 97

Yığılmağa verilmişdir 06.01.08. Çapa imzalanmışdır 04.04.2008
Formatı 700x100 ¹/₃₂. Fiziki çap vərəqi 7.6.
Ofset çap üsulu. Tirajı 1000.

Kitab **"E.L."** Nəşriyyat və Poliqrafiya Şirkəti MMC-nin
mətbəəsində ofset üsulu ilə çap edilmişdir.
Ünvan: Bakı şəhəri, Dərnəgül qəsəbəsi, 3105-ci məhəllə.
Tel: 562-83-03, 563-54-42.
Direktor: C.Ə. Bağirov

W6
M97